

Vincas Kudirka.
Laisvos valandos. Kiti eilėraščiai. Satyros.

Laisvos valandos

VARPAS

Kad rytą saulė spinduliu pirmiausiu
Apreiškė žemei tekėjimą savo,
Užgaudė varpas liepimu aiškiausiu,
Tarytum jisai žmogaus lūpas gavo:
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite...

Tuoj darbininkai visi sukniždėjo
Lyg gyventojai užgauto skruzdyno
Ir kasdieniniai darbai prasidėjo
Žmonių lizduose ir ant lauko gryno.
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite...

Varpas da garsiau ir da aiškiau gaudžia,
O gaudus balsas veržiasi per orą.
Dėl ko nebaigia savo dainą gaudžią?
Tinginius prikelt turi tikrą norą.
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite...

.....

Tai skambink, „Varpe“! tegul gaudims tavo
Išilgai, skersai eina per Lietuvą!
Budink ir šauki gaudžiu balsu savo,
O tas šaukimas perniek tenežūva!
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite...

Kas darbininkas ir kas dirbti gali,
Ant tavo balso prie darbo teimas!
O kur atrasi tinginį miegalį,
Tegul neliaudams jį budin gaudimas:
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite...

LABORA!

Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus
Ir dirvos ne'pleiski! Tuomet, kada jausi,
Kaip kūns ima stingti, dvasia jau susnūdus,
Vėlu juk prie darbo: nesėsi — nepjausi.

Kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,
Kur traukia prie darbo ir duoda tiek vieko,
Jog menkas ir silpnas net milžinu stoji,
O, dirbk, idant neitų ugnis ta ant nieko!

Kol da idealais, broli, besigėrėsi,
Siek prie idealo, tik doro ir aukšto,
O skubink! Paskui tu... jų išsižadėsi
Dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto.

Gyvenimo knygą skaityk laps į lapą,

Nestodams, kad kartais, į tinginius kliuves,
Tu nesupelytum ir neitum į kapa
Be likusio ženkle, kad žmogumi buves.

O jeigu apilsis sunkiam darbe savo
Ir, nykstant spėkoms jau, nuliūsi, nerimsi,
Tai žvilgtelk ant darbo jaunų draugų tavo -
Vienoj akimirkoj iš naujo atgimsi.

GRAŽU, GRAŽIAU IR GRAŽIAUSIA

Atminčiai susirinkimo pas J. Gaidį, Varšavoje

Gražu yra matyti lietuvių būrelį,
Kurie tarp svetimųjų vienybę užlaiko
Ir sus'ėję tėvynei aukauja žodelį,
Ir motiną pagarbin atminimais vaiko.

Gražiau, jeigu kiekvienas pripažinti gali,
Kad nuo žodžių jų širdys taipgi neatskirtos
Ir visos tiesiog kreipias į tėvynės šalį,
Ir meilėje tėvynės visados yr tvirtos.

Gražiausia vienok esti akimis matyti,
Kada širdims ir žodžiams ir darbai atsako,
Kad visi tie lietuviai patys, nevaryti,
Savo tėvynės garbei ne'pželdina tako.

ARTOJAUS SKUNDAS

O sielvartėli mano didžiausias!
Tai aš apleistas ant margo svieto!
Tiek turiu kęsti vargo taip kieta,
Lyg už visus aš būčiau kalčiausias!

Pats, anksti kėlęs, pjaut einu pievas,
Pats taisau žagrę, pats ir akėju,
Prakaitą savo prie darbo lieju
Taip ve, kaip žmogui paliepė Dievas.
O vienok žemė taip menkai dera,
Kad nė už darbą man negražina,
Ir kiekviens triūsas susigaišina,
Rodos, Dievs davė ranką negerą.

Man vargingiausia jau dalis lieka:
Aš prieš kiekvieną traukiuos iš kelio,
Neimu niekam menko krislelio,
O mane skriaudžia, laiko per nieką.
Vienas lyg erkė prakaitą mano
Siurbia ir lobsta; to nepakanka:
Da į kišenių įkiša ranką —
Apvagia, apsuk, kaip kas išmano.

O čia pilvočiai, ponai visoki,
Tik krauju mano vien išmaitinti,
Žmogum nenori mane vadinti,
Niekin ir spardo lyg šunį kokį.

0 sielvartėli mano didžiausias!
Tai aš apleistas ant margo svieto!
Tiek turiu kęsti vargo taip kieta,
Lyg už visus aš būčiau kalčiausias!

Broliai! skundais tik,— mokslas atsako, —
Nenuvarysi dvasios sunkumą
Ir neišrausi dagių nuo tako.
Eik šen pas mane, rasi ramumą!

Aš išmokinsiu žemę priveikti,
Kad užderėjims būtų geresnis,
Nepatingėsiu rodą suteikti,
Kad kiekviens triūsas būtų spartesnis.

Aš tau išreikšiu mintį piktųjų,
Kur tik išgriebt ką iš tavęs tyko,
Aš tau žabangas perspėsiu jūjų,
Jokio neslėpsiu pikto dalyko.

Aš išvadžiosiu, kad tai yr monai,
Jei ponu save esant kas mena,
Kad visi sviete lygūs yr ponai,
Nes visuos lygiai Kristus gyvena.

NE TAS YRA DIDIS

Ne tas yra didis, prieš ką milijonai,
Prispausti retėžiais, žemyn galvas lenkia,
O dvasioje keikia; didžiais ne tironai,
Kurie reikia garbint, nors jie visiems kenkia.

Tik tas yra didis, kurs gyvastį savo
Paskyrė teikimui tik artimams laimės,
Kuris didžius darbus žmonijai aukavo,
Prieš ką svietas klaupia su dėkui, n' iš baimės.

Ne tas yr galingas, kuriojo galybė
Tik ašarų, kraujo upelius braidytu,
Kurio galę skelbtų griuvėsių daugybė,
Sudegintų turtų, žmonių nužudytų.

Galingas tasai, kurs be kraujo gal skleisti
Tarp svieto brolystę iš krašto į kraštą,
Kurs vargdieniams duoda jų strėnas attiesti,
Palengvindams sunkią gyvenimo naštą.

Ne tasis drąsus yr, kurs, stvėręs už kardo,
Dantims grieždams, rodos, žvėris koks įniršęs,
Ant artimo šoka, jo gyvastį ardo,
Kad pats yra žmogum, visai užsimiršęs.

Drąsiu tiktai tąjį mes turim vadinti,
Kuris už minties mūs kovoja liuosybę,
Kurs nuomones savo išdrįsta apginti,
Kurs į akis svietui pasako teisybę.

ŽVIRBLIAI IR KALIAUSĖ

Sutarė žvirbliai pasimylėt kartą,
O kad lyg gėda laužyt žodį tartą,
Išlėkė pulkas grūdų paieškoti.
Atrado dirvą, kviečių kelias lysės
Ir, kuris buvo lyg labiau išdrįsęs,
Šoko prie darbo: varputes terioti.

Štai vienas žvirblis pamatė tuo tarpu
Kasžin ką juodą styrint viršum varpų
Ir išsigandęs „čir čir čir“ suriko.
Žvirbliai, išgirdę, kad jų draugas rėkia,
Nelaukdami, tuoj į krūvą sulėkė,
„Kas čia yr,— klausia, — kas čia atsitiko?“

Žvirbluks parodė — taip, tikra teisybė:
Kviečiuose riogso bauginga baisybė.
Lyg būtų paukštis: turi sparnus, snapą...
Lyg lėkti taikos... kas tai per daikts būtų?
„Kad į nelaimę iš mūs kas nekliūtų!“ —
Šnekasi žvirbliai, vos gaudami kvapą.

— Vyrai, ar žinot? tai tikras erelis!
Aš jį pažįstu! — tarė viens žvirblelis.
— Lėkime iš čia, kol da sveikas sparnas!
— Netiesa, broli! sakau, kad pelėda!
— Ir nuo jos bėkim nes ir ta mus ėda!
— Tai vanags, vyrai! — Ne ne ne, tai varnas!

Da bailių žvirblių balsai nenutilo,
Tuo tarpu vėjas lyg tyčia pakilo
Ir sujudino kviečiuose baisybę.
Žvirbliai varguoliai per valandą ūmą
Tarytum šaute sulindo į krūmą
Užmiršę kviečius ir varpų gausybę.

* * *

Mat žvirbliai, žodžių bauginų paklausę,
Arčiau nebandę pažinti baisybės,
Palydėj' kviečius... Na, o iš teisybės
Kviečiuos būt radę tik seną kaliausę.

ŠIAUČIUS IR GIZELIS

Pasaka politiška

Tai paklauskite pasakos Kapselio:
Šiaučius girtuoklis jau taip sau įprato,
Kad anaipol jis nesiūs tau čebato
Pirmiau n'išpylęs nugarą gizelio.
Mat pačengočius reikia išbandyti,
Kad paskui darbo nereiktų trukdyti.

Vienkart užtūpęs mokintinį savo,
Ranka kairiąja plaukus jo pagavo,
Nagus įleidęs lyg katins į pelę,
Ranka tiesiąja pačengočių stvėrė
Ir, numanydams pašaukimo kelią,
Strėngalį gizo atsidėjęs pėrė.

Šiaučius turėjo savo supratimą
(Pažiūras turi ant svieto kiekvienas),
Jog už tą darbą, už tąjį triūsimą
Vien' apie plaukus, antra apie strėnas
Gizelis turi pasakyti „ačiū“,
Nes mušas tuos tik, kuriuos labai myli.
Bet pila, pila, o gizelis tyli.

Tad ima keikti nuo „kipšų“, „gyvačių“:
— Tu šioks ir tokis! kur sąžinė tavo?
Ar geradėjo visai nepažįsti?
Jo geros širdies, aklas, neišvysti?
Bučiuok į ranką geradėjui savo! —
Gizelis „širdį“ kitaip lyg suprato,
Tik da tylėjo, nes turėjo viltį
Atsiliuosuot tuoj; bet ant galo mato,
Kad šiaučius rengias toliau kailį pilti,
Nes smagyn kirto ir garsyn vis barė,
Jau neiškentęs, taip gizelis tarė:
— Palauk tik, dėde!. nebebūk juokingas!
Nori, kad būčiau už mūšį dėkingas?
Tu lauki „ačiū“, liepi bučiuot ranką —
Katrą bučiuoti? juk abidvi veikia:
Ši plaukus laiko, ana pečengočių! —

* * *

Kantriam sviete kentėti pakanka,
Jei kankintojas yra tik besočiu.
O jau labiausiai stebėtisi reikia,
Kad kankintojas laukia dėkavonės.
Teisingas sviete! o teisingi žmonės!

MANIEMSIEMS

Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną
Iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną,
Namas negrius — iš baimės jūs neišlakstykit,
Tik vieton ano stulpo tąją pačią dieną
Tuoju kitą statykit!

Jeigu žūtų iš rankos priešio ar likimo
Viens tų, kur augin garbę, dvasią jūs kilimo,
Rimkit — tegul jūs širdis drąsums neatstoja,
Tiktai, ką anas darė vyrs pasišventimo,
Tegul kits kartoja!

Lietuva mano! priešiu ant tavęs įnirtus,
Privalai hidra tapti ta, kuriai nukirtus
Galvą, tuoj kelios galvos vieton jos išdygsta.
Išliksi tik į hidra gyvumo pavirtus,
Nors priešius nestygsta!

LIETUVOS ŠVIESUOLIAMS

Ko tvirtinot mums nuolat: mokslas reikalingas,
Mokslas jūs sunkiam vargū vaistas stebuklingas?
Ko žodeliais gražiausiai mus gundėt kas sykis:
Tamsuoli, eik prie knygos, tamsuoli, mokykis?
Ko siūlėtės jūs patys parodyt mums kelią,
Kuris naktį prašalins, duos giedrią dienele?

Nusidirbę, nuilę ir da prakaituoti,
Skubinome įgyti, ką žadėjot duoti.
Ir ištiesę prie jūsų mūs rankas pūslėtas,
Tarėme: „Kur tas mokslas, jūsų pažadėtas?
Duokite mums jį, broliai, mes trokštame jojo!“
Tašyk jūs garsus klyksmas staiga apsistojo,
Kasžin kur išsislapstėt tartum niekadėjai
Ir žadėjimus jūsų išnešiojo vėjai...

* * *

Kam jūs ėmę suardėt mūs širdžių ramumą,
Priminę mums Lietuvą, pareigų šventumą,
Kur Lietuva tėvynė uždeda ant mūsų?
„O! dėl Lietuvos,— šaukėt,— negailėkim triūsų,
Aukų, pasišventimo! Nesiduokim skriausti
Rijikams tautos mūsų! Verskim juos pajausti,
Kad mes gyventi norim! Į kovą! Nežūsime!
Tik eikite su mumis, mes jums vadais būsim!
Tada užsiliepsnojo mūs šaltos krūtinės
Ir stojome prieš skriaudą žemelės gimtinės.
Kada gi priešiai stvėrė draskyt mus apnikę,
Jūs kaip niekšai pabėgot mus vienus palikę!
Mus iš tėviškės tremia, kalėjiman ima,
O jūs?.. kasžin, ar matot mūs pasišventimą...

* * *

Arba jūs numalšinkit sujudintą protą,
Užgesinkit iš naujo mūs širdį liepsnotą,
Arba, stoję į eilę, kaip tikri vadovai
Švieskit mus ir neduokit gest pradėtai kovai!
Bet mus sykį sukurstę, vienus nepameskit —
Žadėjot vadais būti, tai grįžkit ir veskit!

VALERIJAI

Kada mane ištiko likims raudulingas,
Kada dvasią prislėgė nelaimių klampynė,
Rankas buvau nuleidęs... Tarei man: „Tėvynė
Žiūri į tave, kelkis — tu jai reikalingas!“

Kad tyčiojos iš manęs svietas nedėkingas
Ir, manęs nesupratęs, man širdį sumynė,
Rengiausi prakeikt viską... Nuo to mane gynė
Priminims tavo: „Da tu draugijai skolingas!“

Aš kėliausi ir dirbau. Kad dėl neteisybės
Pakliuvau į žabangas, netekau liuosybės,
Kada mane teriojo priešiai užsigulę...

Per tave man nušvito kalėjimo tamsybės,
Kaip angelas sargas mane raminai... Bičiule!
Palaiminta būk!

O motin! kada tavo vaikas valgyt šaukia,
Paduok jam juodos duonos, vandens iš šaltinio -
Anksti tegul prie vargo pripras kasdieninio,
Tegul paskui, jį kęsdams, kaktos nesuraukia!

O kada tavo vaikas su kaimynais žaisto,
Mokink jį mylėt draugą, mokink suteikimo,
Pratinki prie kantrybės ir pasišventimo
Ir veski į mokyklą, kur gaus dvasiai maisto!

Kada gi tavo vaikas ateis į tvirtumą,
Rodyk, tegul sau sunkų darbą pasilaiko
Ir, eidams paskui žagrę, teturi ramumą!

O idant tavo triūsas turėtų svarbumą,
Dėk sėklą sūnaus širdin tuoj iš jauno laiko,
Nes tik motinai ačiū už gerumą vaiko!

NEMUNUI Pagal A. Mickevičių

Nemune, mūsų upe! kur vandenys tavo,
Kuriuos sėmiau į mažą vaiko delnužėlį,
Kur laivs nešiojo mane jauną bernužėlį,
Kad atvėsio ieškojau karštai širdžiai savo?

Čia dažnai mano Laura plaukus sau šukavo
Ir iš pievos kvietkelių pynė vainikėlių.
Nesyk ašaroms savo drumsčiau jos šešėlių,
Kurs visoje grožybėj ant vilnies siūbavo.

Nemune, upe mano! kur vilnių daugybė,
Su kuriomis tiek vilties ir laimės tiek buvo?
Kur dingo mažų metų ta miela ramybė?

Kur mielesnė jaunystės nerimastis žuvo?
Nematyt mano Lauros, nēr draugų vainiko...
Viskas pradingo, kodėl ašaros man liko?

VILIJA Pagal A. Mickevičių

Vilija, mūsų motina upelių
Aukso tur dugną, mėlyną veidužį.
Širdies gražesnės, aiškesnių akelių
Skaisti lietuvė, kur sem' vandenužį.

Vilija teka kvietkynais puikiausiais
Klonyje Kauno ne'psakytos grožės.
Lietuvę kalbin žodeliais meilčiausiais
Mūsų berneliai kaip tulpės ir rožės.

Klonio žolynus Vilija išpeikia —
Nemuno ieško su atida tvirta.
Ilgu lietuvei — lietuvių nereikia,
Nes jos širdelė svetimšaliui skirta.
Nemuns, į glėbį Viliją pagavęs,
Neša į erdvą, kur gėlmės ir uola,
Spaudžia širdingai meilužę prie savęs

Ir marių gylyj abudu prapuola.

Ir tu ateivio attolinta būsi.
Vargše lietuve, nuo gimtinės tavo
Ir užmiršimo vilnyje pražūsi,
Tiktai liūdnesnė, tik be brolių savo.

Neklausys upė nė širdis sudraudžiant:
Mergelė myli, o Vilija plaukia.
Vilija dingsta, Nemunui beglaudžiant,
Mergelė bokšte ašarėles braukia.

PONIA TVARDAUSKIENĖ

Pagal A. Mickevičių

Geria, valgo, pypkius rūko,
Šoka, ūžia, lyg padūko,
Riksmu sugriauš, rodos, sienas.
Kaip gal, linksminas kiekvienas.
Tvardauskas, kerčią užėmęs,
Lyg baša koks įsirėmęs,
„Gerkit, vyrai!“ — tyčia varo
Ir juokus aplinkui daro:
Kareiviui, kurs drąsiai skraidė
Ir kitus didžiuodams baidė,
Šoble palei ausį mojo —
Kareivis zuikiu tuoj stojo.
Štai apgintoją prieš sūdą,
Kurs kamputyj laižė bliūdą,
Mašnele tiktai sukirto —
Tuoju tas į šunį pavirto.
Šiaučių už nosies pakratė,
Prie kaktos voles pristatė —
Ėmė tekėti degtinė,
Pritekėj' pilna statinė.
Kad šnapsą išgert norėjo,
Jam stiklelis suburdėjo.
Žiūri — ant dugno stikliuko
Styri ragučiai velniuko.
„Iš kur tu čia?“ Tad velniukas,
Tikras vokietaitis striukas,
Kepurę nusėmęs bailiai,
Visiemis turstelėj' dailiai,
Šoko ant kojų abiejų,
Užaugo ant mastų dviejų,
Vieną koją tur arklinę,
O vėl kitą vanaginę.
„A, Tvardauskas! sveikas gyvas!
Ko taip žiūrai? ar tau dyvas
Mefistofelį matyti?
Tik nenori jau pažinti.
Juk žinai — ant kalno Pliko
Surašas mudviejų liko
Ant jaučio odos padėtas,
Kad tu man esi žadėtas.
Žadėjims tenein ant vėjų!
Ketinai po metų dviejų
Pats į Rymą atvažiuoti
Ir dūšią man atiduoti.

Sulaužytas žodis tapo,
Laiks išėjo kirograpo,
Tu apgaut rengiesi peklą
Išvaduotų savo kaklą.
Bet atėjo tavo laikas —
Jau nebūsiu tokis paikas:
Vietą šią Rymu vadinam,
Na, ir tave imt ketinam!" —
Tvardauskas prie durų nūrė
Ant tokio *dictum acerbum*
Velnias jį už skverno stvėrė:
— Kur tavo *nobile verbum?*— ,
„Na, dabar tai pasidarė!" —
Taip Tvardauskas pats sau tarė.
Bet nuo baimės tuoj attokęs,
Kipšui prie akių prišokęs,
„Palauk,— sako,— velnio vaike!
Perkratyt gerai tik reikia,
Katraš mudviejų tur tiesą.
(Na, pabausiu aš tą biesą!)
Atsimink tiktai, velnioke,
Sutartis juk buvo tokia:
Tiek ir tiek metams sukakus
Ir mane imt atsiplakus,
Tau tris darbus duot galėsiu,
Kokius tik aš panorėsiu.
O tu, nors būtų sunkiausia,
Išpildysi ko veikiausiai.
Matai šyvį pabalnotą
Ant karčemos ištėpliota?
Na tai padaryk ant dyvų,
Kad aš jį turėčiau gyvu.
Iš smilčių nusuk kančiuką,
Kad būt kuo paplakt arkliuką!
Ir namai reik budavoti,
Kad turėčiau kur sustoti.
Namų reikia ne medinių,
Iš grūdų tik riešutinių,
Stogo iš žydų barzdelių,
Lotų iš aguongrūdelių!
Kiekvienan iš aguonaičių
Trejetą įkalk vinaičių —
Mierą imk iš to uknorio:
Trys coliai ilgio, du storio!"
Kaip tik velnias tai išgirdo,
Štai jau šyvį šeria, girdo,
Štai iš smilčių kančių traukia
Ir Tvardausko einant laukia.
Tvardauskas lyg išsigando,
Bet užsėdęs šyvį bando.
Jam bemitrinant žirgelį,
Ans pastatė ir namelį.
„Na, viršus žygiu šiuo tavo,
Bet neatlikai da savo:
Švento vandens ve bliūds pilnas,
Lįšk ir prauski savo vilnas!"
Velnias purtosi ir prunkščia,
Prakaituoja, cypia, unkščia,
Ponas liepia, tarnas eina,
Turi atlikti kaleiną.
Velniui n'įtiko maudyklė.
„Brrmm! — iššoko lyg šaudyklė,—

Da galiu pats pasigirti:
Atlikau bjauriausią pirtį!" —
Tvardauską ima piktumas,
„Na, trūks velniuko tvirtumas!
Viršus tavo, tai jau ką čia!
Ar matai tu mano pačią?
Ant metų pas Belzebubą
Apgyvensiu tavo stubą.
Turi per tą laiką tiktį
Pačios mano vyru likti.
Prisiek jai meilę, dorumą
Ir ant visko paklusnumą.
Jei tai n'išpildyta lieka,
Sutarimas ein per nieką!"
Velniukas krypt pusausaitės,
Pusake dirst ant pataitės,
Lyg klausytų, lyg žiūrėtų,
O čia vyrs ištrūkt norėtų.
Kad Tvardauskas taip jį grumdo,
Nuo lango ik durų stumdo,
Tik šmurkšt per klingio plyšiuką...
Tai tiek ir matė velniuką.

* * *

Pagal M.Konopnickienę

I

Joja karan pats karalius:
Žvengia žirgas, kasa žemę,
Tūbos skardžiai aida ore —
Garbę ir guodonę lemia.
    Ein Jonužis į tą karą:
    Šiurkštūs vėjai staugti ima,
    Ūžia, ošia žalios girios —
    Liūdną lemia tai likimą.
Praded kovą, švilpia kulkos,
Lygumoj kareiviai spinta.
Kaip liūtai karaliai imas,
O tyliai Jonužiai krinta.
    Grįžt karalius apgalėjęs,
    žirgą jo n'išlaiko tarnas...
    Miršta pažeistas Jonužis —
    Jau aplink jį suka varnas.
Su varpais sutink karalių,
Pokylius visur jam ruošia,
Kvietkomis iškloja kelią,
Vainiku jo galvą puošia.
    O Jonužį kad lydėjo,
    Verké giminės, matutė...
    Tik ieva liūdnai lingavo,
    Tik raiba kukau' gegutė.

II

Dievuli mano, ko gi tu leidi
    Šaltąją rasą,
Matydams mane bado prispaustą,
    Nuogą ir basą?
Ar nepakanka, kad žmogus verkia
    Čia ant žemelės,

Sidabro tartum ašaras lieja
Lyg tos naktelės?

0 kad tiktai aš tyčia nueičiau
Laukan mūs tyrą
Ir suskaityčiau, kiek ten ant dirvų
Ašarų byra...
Iš tokių sėklų tai baisu būtų
Pasėlį pjauti:
Visi juk pėdai būtų raudoni —
Kraujo išplauti.
Sulauksim rytą spindulius karštus
Saulės šviesiosios —
Sugers jie visą rasą nuo dirvų,
Pievos žaliosios.
0 kad galėtų ašarų mūsų
Jūrės išsekti,
Tam, Dieve mielas, visą pasaule
Reiktų uždegti.

III

Trys takai iš buto eina
Ten, kur lemia žmogui dalį:
Viens tiesiog per slenkstį veda,
Kur laukelį dirb begalį;
Kits — po kairei, kur iš tolo
Karčema marga vilioja;
Trečias — ant kapų, kur guli
Gentys, žemėms užsikloję.
Ant to pirmo darbininkų
Prakaitas į rasą virto.
Ant to antro vaiks nudriskęs
Juokiasi iš tėvo girto.
0 ant trečio kapo stovi
Įkasti juodi kryželiai,
Rytmečiais žiogai ten čirškia,
Verkia ten balti berželiai.

Tais tiktai takais sermėgiai
Per vargus išblyškę bređa.
Kas gi jiems parodys taką,
Kurs į dvasios svietą veda?

IV

Daug gražių žvaigždelių
Danguje ten spiečia.
Nemanyk, varguoli,
Kad tai tau jos šviečia.
Ta, kur aiškiai žiba
Viršumi pušyno
Lyg saulelės sklypas,—
Pono, mūs kaimyno.
Šitoji auksinė,
Kur tenai iš šono
Ant upelio spingso,—
Kunigo klebono.
Šita štai trečioji,
Ta pasidabruota,
Kur tarytum mirksi,—
Vargamistrai duota.

Mat visi žvaigždelėms
Pasigirti gali,
Tau tiktai netenka,
Vargdieni bedali!
Kitąsyk žvaigždes juk
Dievas iš malonės
Uždegė mat lygiai,
Pasakoja žmonės.
Ponų nė varguolių
Nieks tad neregėjo,
Ir kiekviens paskirtą
Žvaigždę sau turėjo.
Kad suspaudė skurdas
Žmogų neturtingą,
Skyrė sau žvaigždynai
Kelią ypatingą:
Ponų vis da žiba.
O žmonių išmirę —
Ašaromis tapę...
Į laukus subirę.

V

Žagrę į ranką tas tik teima,
Kas, numylėjęs žemę tą juodą,
Žino, kaip gilų arti arimą,
Kas šaltai rasai nepasiduoda,
    Kas laukų žino kalbos posmus —
    Ašaras ir skausmus.
Tas tik akėčias traukti tegali,
Jau išbandytas ant tų kalnelių,
Kas yr vargingą perspėjęs dalį
Šitų sėmėgių mūsų žmonelių,
    Kas kaip brolis išties rankas
    Į pirtis jų menkas.
Tam tiktai tinka dalgis iš plieno,
Ateityje kas tikis kirtimo,
Kas tylią naktį laukia iš vieno
Užtekant aušrą, dvasios kvėpimo,
    Kas jau ne kardo — norago šauk'.
    Jūs, atšalėliai, lauk!

TROŠKIMAS

Pagal V.Gomulickį

Kad alkaną dainomis pasotint galėčiau,
Versčiau dainas į duoną ir jus papenėčiau,
Kuriems duonos kąsnelis labiau reikalingas
Kaip saldus dainų balsas, betgi apgavingas.

Kad tiktų mano dainos nuogam apsidengti,
Aš imčiau iš dainelių tuoj verpalus rengti
Ir pridengčiau tą vargą, kursai jus taip žeidžia,
Nes nuogas apdengimo, o ne dainų geidžia.

Kad iš dainų galėčiau pastatyti sienas,
Tai dvasią išdainuočiau, idant jūs kiekvienas
Užsislėptų nuo saulės spindulių skaudingų
Ir nuo gamtos tyčiojimų nemielaširdingų.

Bet daina tolyn lekia, troškimas gi lieka...
O kad silpnumas spaudžia ir laiko per nieką,
Trenkčiau kankles į žemę iš gailėsčio tvano,
Kad jums jos nenaudingos, o vargdieniai mano!
Taigi jau lėk, dainele! Ant griuvėsio naujo
Tu būk kviesliu ramybės, ne verksmo, ne kraujo!
O n'įstengdama kūnui — dvasiai peną tyrą
Nešk ir mokink, kad veltui ašaros nebyra!

ŠIRDIS
Pagal Ž.Rišpeną

Turėdams krūtinę piktumo pripiltą,
Aš motiną savo nudėjau senyvą
Ir, peilį įleidęs lavonan jos šiltą,
Išplėšiau padūkęs jai širdį da gyvą.

Kada gi, tą širdį teriodams baisiausia,
Pasiutusiom kojom ją spardydams, kuldams,
Parpuoliau į kraują, širdis toji klausia:
„Vaikeli, ar tu nepasižeidei puldams?“

SAMSONAS
Sekimas

Gaazoj * triukšmas ir sumišimas —
Tautos paskirta ant šiandien šventė.
Nes jau Samsono baisus keršimas,
Ką pilistėnai taip ilgai kentė,
Šią dieną galą atrast turėjo.
Stiprus Samsonas, Samsons pagirtas,
Dabar nuliūdęs, bailus, netvirtas,
Nuleidęs galvą, žemyn žiūrėjo.
„Baisus Samsonai! ar tai teisybė,
Kad tu didžiūnų esi grožybė,
Kad ištarimas tik tavo vardo
Žmonių būrius tuoj išskirsto, ardo?
Ir mes juk baimės, matai, pripilti
Nuo tavo vardo, bet turim viltį,
Kad mūs, varguolių, pasigailėsi.
Toliau žudyt jau nebenorėsi.
Ko taip nuliūdęs? kas atsitiko?
Ar mūsų žaislas tau nepatiko?
Tyli tarytum žemes pardavęs!
Žinai, ko norim prašyti tavęs?
Į stiprią ranką kankles paėmęs,
Tu milžinų mums užveski dainą,
Išgarbink savo su mumis vainą,
Paskui, į šonus, rankas įrėmęs,
Pašok truputį! o kaip paliausi,
Šiek tiek galėsi pasidrūtinti:
Nuo pietų kaulus apgraužti gausi
Ir vandenėlio atsivėdinti.
Na, pasijudink! dėl ko nešoki?
Ar taip sutingęs? ką? ar nemoki?“
Taip pilistėnai Samsoną barė
Ir tyčiojosi — juokus sau darė.

.....
O pilistėnai! linksmi jūs, siaučiat,

O galo savo tik neprijaučiat!
Ar nematyt jums, žiūrint iš šono,
Kaip atsimainė štai veids Samsono?
Ar jau užmiršot tą veidą jojo,
Kada būrius jūs viens apvaliojo?
...Samsons išblyškęs štai atsigavo —
Pajuto seną tvirtybę savo.
Apkaito veidas, šviste nušvito,
O iš akių jo žaibai tik krito
(Jau pilistėnai jį tokiu matė),
Nusišypojo, plaukais pakratė,
Aplinkui save akim nunėrė,
Dantims sugriežė, stulpus nutvėrė,
Kurie prilaikė stogų svarbumą
Ir namo sienų visų tvirtumą...
Staiga papurtė... troba sugriuvo.
Visi pradingo, viduj kur buvo.

DĖL KO ŽYDAI NEVALGO KIAULIENOS Sekimas

Anuomet, kada Kristus ant žemės keliavo,
Platindamas tarp svieto šventą mokslą savo,
Sykiu su mokintiniais, kaip raštas mums sako,
Į Lietuvos miestelį taipogi nukako.
Tada žydai surinko savųjų daugybę
Ir taikėsi patrempti mūs Kristaus didybę.
Apsvarstę ir ištarę rodą paskutinę,
Užslėpė vieną žydą apvertę statinę.
Tad, iš kuopos išlindęs, tarė Kristui rabins,
Tikėdams, kad jo garbę išsyk nugalabins:
— Girdėjom, tu galybę turi neištirtą,
Rodai didžius stebuklus, garbę gavai tvirtą.
Parodyki ir mumis stebuklą nors vieną,
Į tave įtikėsim tuoj, kad ir šią dieną.
Matai šitą statinę? medus joje buvo.
Dabar gi pasakyki, kas į ją pakliuvo? —

Žydėliai labai džiaugės iš išmislo tokio,
Nes rodės, nesulauksią atsakymo jokio,
O rabins tik raižėsi ir rankomis plakė.
„Po statine gul kiaulė“, — Kristus jam atsakė.
Rodės, kad iš tų žodžių tik juoktis privalo.
Taigi didis ir mažas juokėsi be galo.
Tik štai iš po statinės išlenda degloji —
Žydams atėmė žadą naujienėlė toji.
Sunku juk netikėti, kada akys mato.
O degloji išlindus ausimis tik krato
Ir žviegdama nubėgo į atvirą lauką,
Kur piemens ganė bandą. Nelaimingą auką
Žydai atrast ketino, šerius nušiuuoti
Ir likusiems našlaičiams tėvą atiduoti.
Ieškojo gana ilgai, bet neatitiko,
O Ickus tarpe kiaulių kaip liko, taip liko.

Dėl to tai žydai nieko nedaro kiaulienai,
Nes Ickaus neatranda da iki šiai dienai.
O sviete visi žino tą žydišką būdą,
Kad žyds žydą nekanda, ar riebę, ar kūdą.

GEGĖ IR GAIDYS

— Tai tik tu laimingas, gaiduti broleli,
Turėdams taip garsų ir gražų balselį! —
„Tai, ką balsas mano, gegyte sesute!
Tu tai gali švelnią išvesti giesmutę!
Jau vis viršesne juk giedotoja liksi:
Kitos tokios girioj tikrai ne'titiksi!"
— Taveš tai per amžius klausyti galėtum.—
„O tavo, sesele, tikrai, dievaži
Gaida taip patogi ir tokia graži,
Jog kaip tik nutils, belaukdamas nokstu,
Kaip nors kad greičiau tik giedoti pradėtum.
Jau ką nedariau aš — taipos neišmokstu!
Mat jūs, gegės visos, žiūri, lėtos tokios,
O gieda, — tai, rodos, lakštingalos kokios!"
— Už tai, broli, ačiū! bet tu, kad tik stotum,
Tai rojaus net paukštį lengvai pragiedotum.—
Žvirblys pasisukęs pasakė jiem šita:
— Užkimkite judu, viens girdamas kita,—
Blogs jųdviejų balsas, jis mekam netiko,
Nors jį ir išgyrėt, blogu pasiliko.—

* * *

Už ką gaidys gegę taip girti prispyrė?
Už tai, kad gegutė gaidelį pagyrė.

VILKAS IR LAPĖ

Laputė, vištienos pririetus
Ir tiek palikus, kad antri būt pietūs,
Po kupeta užsnūdo valandėlę menką.
Štai žiūri — į svečius pas jąją vilkas slenka.
„Žinai, kūmyte, vargas spaudžia!
Ir šunes taip pikti, piemuo nesnaudžia...
Tai ant tuščios dūšėlės valkiojuos per dieną.
Kad gaučiau nors nugrauzt kaulelį vieną!
Jei nuo bičiulių pašelpos nelauktum,
Tai imtum, rodos, tuoj ir pasismaugtum!" —
„Ar tai gal būti?" — „Oi, sakau teisybę!" —
„Pažįsti, kūmai, manąją gausybę:
Bičiulio savo neapleisiu aš nė vieno.
Na, valgyk sveiks — štai kupetaitė šieno!"
    Vištieną lapė neminėjo.
    O vilks mėsos, ne šieno malonėjo.
    Ir pas kūmutę nieko nenustvėręs.
Namo sau dūlino nė valgęs anė gėręs.

* * *

Kitiems ir žmogus su noru teikia,
Ko jam pačiam jau visai nereikia.

APUOKAS IR ASILAS

Per girią ėjo asilas apspangęs:
Į didį kelią buvo išsirangęs.

Sutemus pr'eina baisų tankumyną —
Na, ir paklydo, sakant tiesą gryną.
Sustojo, vargšas, ir gailiai vaitojo.
Laimė, kad krūmuos apuokas snapsojo.
Jis, pagailėjęs to pakelevingo,
Žadėj' vadu būt žvėries nelaimingo.
O apuoks naktį, kad būtų tamsiausia,
Pažįsta, mato viską ko geriausia.
Užtūpė veikia ant asilo sprando,
Ir jau abudu keliaut toliau bando.
Balas ir duobes, kelmelį kiekvieną
Prasilenkdami, sau drožė kaip dieną.
Rytą, da saulė šviesi netekėjo,
Pakelevingi iš girios išėjo.
Tad asils melsti apuoko malonės,
Kad vadu liktų ant visos kelionės.
Mat pravadyrių norėjo sau gauti,
Paskui per svieta išilgai keliauti.
Asilo prašymis apuokui patiko,
Ir vadžiot spangį, kvailys, pasiliko.
Dienai prašvitus, tarytum ant juoko
Aptemo akys varguolio apuoko.
Kad ir nemato ir akyse juoda,
Bet kelią rodo — gyliuoti neduoda,
„Suk ant kairiosios — po tiesei duobutė!"
Po tiesei nieko, po kairei grabutė.
„Da ant kairiosios!" — O ten duobė buvo.
Abu į duobę ant sprando įgriuvo.

* * *

Kas tik klausė kvailo vado,
Tas tikrai nelaimę rado.

ZERKOLAS IR BEZDŽIONĖ

Bezdzionė, zerkole pamačiusi save,
Stukt mešką su alkūne, atsikreipti liepia:
„Žiūrėki, tai da snukis! Kad tave!
Tai susiraukia, tai vėl išsišiepia...
Bjaurus be galo! Jeigu aš,
Į jį panėšėčiau... smaugčiausi dievaž!
Žinai, kūmute, tarpe mūs sesukių
Atrastume daugybę tokių snukių".
Meška bezdzionę kolyti pradėjo:
„Geriau būt, kūma. atsiminti šitą:
Pažvelk pirma ant savęs — liausi darkius kitą!
Vienok meškos roda nuėj' ant vėjo.

* * *

Akyj artimo savo kiekviens mato spalį,
O savo akyj sparo užtėmyt negali.

VILKAS IR KATINAS

Iš girios vilkas greit į kaimą bėgo —
Ne į svečius, tik gyvastį ganydams,
Nes kailį savo palydėt nemėgo,
Taigi jau rietė kaip tik įmanydams.

O paskui vilką, pėdomis iš girios
 Medžiotojai jau su šunimis vijos.
 Tikėjo Pilkis kieman kur įnerti,
 Tik vartai buvo tyčia lyg užtverti.
 Per kaimą bėgdams, rado jis Rainutį,
 Kurs ant vartelių šluostė sau snukutį.
 — Brolyti dobiliuk!
 Sakyki tuoj, netruk:
 Katras čia iš visų geriausias kaime?
 Kas atitolins nuo manęs nelaimę?
 Girdi šunų lojimą, balsą rago?
 Tai viskas eina ant manęs, nabago! —
 Taip vilkas skundės ir drebėj' iš baimės.
 „Štai Jurgis mus išgelbės nuo nelaimės”.
 — Tai kad ant manęs jis užpyko,
 Kaip kumelaitė jam nunyko.—
 „Tai dūlink greit pas Tamošiuką!”
 — Mat nuglemžiau ir jam veršiuką.—
 „Na, pabandyk gi pas Motiejų!”
 — Ir tas avių neteko dviejų.—
 „Tai bėk greičiau į Tado kiemą!”
 — Ir jam prasikaltau šią žiemą.—
 „Gali ir be pagalbos likt...
 Na, da bandyk nubėgt pas Pošką!”
 — Bijau su juo ir susitikt:
 Nuo pernai piktas da už ožką.—
 „E! kaip matau, tai neturi kur dėtis.
 Visiems panagėse tu apsiskelbęs.
 Na, kas piktadario norės gailėtis
 Ir kas tave ant savo vargo gelbės?
 Tai kaime mūs nerasi tokį kvailą.
 Tikrai, nors tavęs ir labai man gaila,
 Bet būdams kaltas, skūstis liauk!
 Ką pasisėjai, tai ir pjauk!”

LAPĖ IR ASILAS

— Iš kur eini, galvočiau mūs ilgausi? —
 Sutikus asilą, laputė klausė.
 „Ugi, kūmute, pargrįžtu nuo liūto.
 Na, tu man šitaip iš narsaus ir drūto
 Pavirsk į tokį nieką suvis menką!
 Kad kitąsyk jis, būdavo, užrink,
 Tai ošia, staugia net giria aplink,
 Iš baimės, būdavo, ir pabėgėti tenka.
 O kad dabar, kūmyte, jį matytum!
 Palieges guli urvoje, tarytum
 Nė atsivėsti iš skausmų negali.
 Dabar žvėris kiekvienas, praeidams pro šalį,
 Senuosius skriaudimus atmonyt geidžia:
 Vieni ragais,
 Kiti nagais,
 Kaip kam smagiau yr, liūtą žeidžia”.
 — Ir tu ant liūto šokai? — lapė tarė.—
 „O kaip? dariau, ką ir visi aplinkui darė.
 Tai, ana ve! Įspyriau juk ir aš nabagą —
 Tegul ir asilo pažįsta naga!”

* * *

Elgiasi lygiai ir žmonės nedori:

Pakol didžiūnu eisi ir tvirtybėj,
Tokioj aplinkui slankioja žemybėj,
Jog į akis tau pažiūrėt nedrįsta.
Nupulk žemyn tik — nori ar nenori,
Visi, kiek gali, tad tau įsigrystą.

VILKAS IR ĖRIUKAS

Ėriuks, ištroškęs sykį vieną,
Nubėgo gerti pas upelį,
O plynia atnešė tą dieną
    Ten pilkajį vilkelį.
Vilks, vos išvydo tik ėriuką,
Padrykt prie jo ir jau aplinkui suka.
Bet taikydams parodyt, kad darąs teisingai,
Baudžias tiktai kaltus, surink baisingai:
— Tu diege prakeiktasis!
Iš kur drąsumas tasis
Su murzinu snukiu čia vandenį man teršt?
Aš galvą kiekvienam nutraukšiu,
Kas tik norės man ką paveržt!
Ir su tavim ilgai nelauksiu! —
„Jei man Šviesiausias Vilkas duotų tik drąsumą
Išreikšti mano nekaltumą,
Tai pripažinčiau, kad nuo Jo Šviesybės
Pavandeniui į šimtą žingsnių aš stovėjau
Ir iš teisybės
Jam gėrimą sudrumsti niekaip negalėjau”.
— Na, ar tai aš meluoju? Tu stačioke!
Kaip išdrįsai išbliauti kalbą tokią?
Ee... dabar atsimenu gerai, vyruti:
Juk užpernai išplūdai tu mane truputį!
O pamenu, turbūt net šioje pat vieto. -
„Da užpernai manęs nebuvo nė ant svieto”.
    — Tai tavo brolis tad mane iškolio.—
    „Aš neturiu ne vieno brolio”.
    — Na, tai kas nors iš tavo giminės.
Man pikto geidžia šunes, piemens ir visi jūs,
O tavo giminė tai persekioja įsigijus...
Na, mano priešininkai manė paminės!
    O tu už jų kaltes man užmokėsi. -
    „O aš kuo kaltas?” — „Ar da netylėsi?
    Nubodo man klausyti tavęs.
Jau kaltas tu dėl to, kad mane valgyt spiria”, —
    Ir tuoj ėriuką, į dantis pagavęs,
    Nusinešė antpiet į tamsią girią.

* * *

Ant svieto dedasi taip pat: prieš tvirtą
Silpnam visur visad kalto būt skirta.

Po aržuolu syki degloji begėdė
Nukritusių gilių taip daug prisiedė,
Kad kniubo ant vietos ir užkrankė garsiai.
Kiek reikiant pramigo ir stvėrėsi narsiai
To aržuolo pačio šaknis tuoj knaisyti.
- Na, tik savo šnipą gali suvaldyti!
Juk aržuols išdžiūt gal! Paliauk darius nieką! -
Iš medžio viršūnės ją varnas taip barė.
„Na, vai tegul džiūsta! tai didelė baimė!
Kad augtų nors gilės, tai būtų man laimė.
Ant galo nė vienas te aržuols nelieka,
Dėl to neraudosiu!" Tada aržuols tarė:
— O tu besarmate!
Na kas gi tai matė
Tokius niekus pliaukšti?
Kad šnipą galėtum pakelti į aukštį,
Ant manęs giles tu tikrai pamatytum
Ir nereikalingai manęs nedarkytum.—

* * *

Ir nuo prasčiokų išgirsti tenka
Kiaulišką tokį mokslo peikimą,
O jie pražiopso dalyką menką:
Kad iš to mokslo naudą sau ima.

APVYNYS

Darže išaugęs apvynėlis
Aplinkui smaigą vyniotis pradėjo,
O netoli stovėjo
Jaunutis aržuolėlis.
— Tegul kas kokią naudą paminės
Iš aržuolaičio štai ir jojo giminės!
Ar kuo nors už tave jisai aršesnis?
Tik vienu tiesumu jau tu už jį viršesnis!
(Prieš smaigą apvynys ant aržuolo dejuoja)
Tai neva lapai šę ant jo žaliuoja,
Bet kokie šiurkštūs! O žiedai vėl koki!
Tikrai aš nežinau, už ką gi nieką tokį
Ir žemė da ikšiol maitino? —
Štai smaigą daržininks į pečių šmakšt įbruko,
O vieton jojo aržuolaitį pasodino.
Prigijus aržuolaičiui, apvynys netruko

Tuoj prisiplakt prie aržuoliuko.
Ir nuo to laiko jis geriausias,
Jau jį tik giria — jis viršiausias.

* * *

Taip daro žmogus veidmainingas:
Kol jam esi nereikalingas,
Visur tave išniekin ir išpeikia.
Tegul tik tavęs jam prireikia,
Kaip bematai kitokiu stojas —
Pirmiausias laižo tavo kojas.

ŽMOGUS IR ANGIS

— Seniai jau mane noras ima
Pamest tarp mudviejų nesutikimą.
Mat šiandien jau manęs nė saugotis nereikia.
Nuo šiosios valandos aš tik prie gero linkus,
Širdis visiems tik gerą teikia.
Ne ta aš — ir oda numauta jau anoji,—
Angis taip sako žmogui, kieman jo atslinkus.
Žmogus, pagriebęs lazda, angiai tarė:
„Oda tikrai nauja, vienok širdis senoji!“
Ir dvasią iš angies išvarė.

* * *

Tik sykį tu užsitarnauk,
Kad sviets neištikėtą tau,
Tai apsimesk paskui meiliu,
Geru, padoriu ir švelniu
Ir veidmainiauk, kaip nori sau,
Tik gero jau iš to nelauk:
Neatsigriebsi jau suvis —
Patiks tave angies dalis.

GAIDYS IR ŽEMČIŪGAS

Gaidelis, pagal savo būdą
Krapštydamas mėšlyno krūvą,
Žemčiūgo atitiko grūdą.
„Na, kam da tokis niekas būva? —
Tarė Gaidys, —o tik ant svieto
Yra kvailiai, ką jį už brangų laiko!
Tai ką norėt nuo žmogaus paiko!
O aš žemčiūgo brangaus vieto
Veliju miežį: jis pigesnis,
Bet brandesnis ir sotesnis”.

* * *

Prasčiokai taipgi: ko suprast negali,
Vadina tą nieku ir met į šalį.

Kiti eilėraščiai

KREGŽDELĖ Daina

Da saulelė kelt ketina,
Mane čiulbėjims budina,
Žiūriu per langelį —
O ten čiauška kregždužėlė,
Juodmėlynė paukštužėlė,
Statant sau namelį.

Turbūt Dievs leido iš dangaus
Sulaukt svetelio taip brangaus —
Ačiū už dainelę!
Kada girdžiu balsą tavo,
Suvisai užmirštu savo
Vargingą dalelę!

Ik šiai dienai liūdna buvo,
Rodės, laimė jau pražuvo
Nerimau aš vienas.
Kaip pavasaris pražydo
Ir tave akys išvydo,
Linksmos mano dienos.

Užmiršau vargelį savo,
Nes linksmos dainelės tavo
Linksmą kelią tiesia.
Nelėk į svetimą šalį,
Nepalik mano namelį —
Mums linksmiaus bus dviese!

MĮSLYS

Dievas visad ant lūpų, o širdyje velnias;
Akis tuojau užmerkia išvydusi kelnes;
Vaikščioja atsiplėšus — įžadai mat toki;
Atmintyje tik laiko, kur atlaidai koki;
Tur liežuvį bjauresnį už gyvatės gylį;
Kasdien tupi bažnyčioj, nes tinginį myli.
Atminki, kas tai būtų, jei mįslius mint moki.

„APŽVALGOS“ MOKSLAS
Mutinys

Paklauskite, kvailiai.
Aš jus pamokysiu.
Kaip reik Lietuvą ganyt,
Aš jums išguldysiu:
    Yr vyriausias daikts tasai,
    Kad delmonas pilnas,
    Kaip reik sviets prigaudinėt,
    Kaip kirpt durnių vilnas.
Dievo nereik širdyje,
Kad tik ilgs liežuvis:
Kas žinos, kas manyje.
Nors aš paleistuvis!
    Kad šaukiu aš ant kitų,
    Tai visi juk girdi
    Ir palaiko iš tiesų
    Tai per gerą širdį.
Taipo svieto akyse
Aš palieku geras,
Norint mano širdyje
Lindo Liuciperas.
    O kas elgiasi tyloms
    Pagal Dievo būdą,
    Tasai teturi iš to
    Pelną labai kūdą.

Niekint, keikti ant visų —
Tai geriausias vaistas,
Nežiūrėk jokių tiesų,
Kad tik tau gers maistas.
    Meluok, derk, kada reikės,
    Kad tik gerai moki,—
    Geri žmonės n'ištesės
    Priešais karą tokį.
Nes kas gal su davatka
Karą pasikelti?
Kas gal pliaukšt kaip „Apžvalga“
Kas gal taip suveltį?

    Kas išdrįs piemens žodžius
    Laikraštįj vartoti?
    Kas įstengs prieš begėdžius
    Kiauliškai plepnoti?

    Toku būdu visados
    Priešius apvaliosi
    Ir be jokios priegados
    Po svieta kiauliosi.

TAUTIŠKA GIESMĖ

Lietuva, tėvyne mūsų, tu didvyrių žeme,
Iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia.
Tegul tavo vaikai eina vien takais dorybės,
Tegul dirba ant naudos tau ir žmonių gėrybės.

Tegul saulė Lietuvoj tamsumas prašalina
Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi.
Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse,

Vardan tos Lietuvos vienybė težydi.

KARVELĖLI

Karvelėli mėlynasis,
Karvelėli tu pilkasis,
Skriski į šalelę,
Kur meilužė manęs laukia.

Pasakyk jai, karvelėl,
Pasakyki, mėlynasis:
— Vai, ilgu, man ilgu,
Nerimsta mano širdelė.

Kad man duotum, karvelėli,
Savo sparnus ant dieneles,
Vai, aš pats nulėkčiau

Pamatyt savo mergele.

Pamatyčiau, pažiūrėčiau,
Ką mano meilužė, veikia.
Vai, aš jos užklausčiau,
Ar atmena mane jauną.

Lėk, paukšteli mėlynasis,
Vai, paskubink, tu pilkasis,
Nuo mano meilužės
Parnešk man labų dienelių.

VIRŠININKAI

Margas paveikslėlis

I

— Aš — paviečio dievas! - pasakė garsiai Vakanalijus Vziatekovičius Kruglodurovas, naujai atvažiuojęs į Naupilę viršininkas, susirinkusiems save pasirodyt činovninkams. Pasakė, apsisuko ir išėjo.

Nusistebėjo činovninkai išvydę tokį keistą ir netikėtą viršininko pasirodymą. Tas nusistebėjimas greit perėjo į nusiminimą. Buvo ko nusimint. Ką reiškia tie žodžiai: „paviečio dievas“? Koks jis bus Dievas: ar visa matantis, ar visa imantis? Kaip elgtis patiems ir su tokiu viršininku?

Nors činovninkai nosis nuleidę tylėjo, vienok per jų visų galvas perėjo tos pačios mintys. Kada jau paskutinė mintis atliko savo darbą galvoje paskutinio činovninko, pradėjo visi skirstytis namo.

Instinktas tankiai gelbi žmogų, reikia tik mokėt iš jo pasinaudot. Činovninkai, matoma, tą gudrumą turėjo, nes visi ik vieno, nors nebuvo susitarę, atsidūrė pas Dinę rūpestį prigirdyt.

Ypatingas rūpestis, ypatingai reikėjo gert, ypatingos buvo ir pasekmės. Vienas, grįždamas namo, pataikė pas svetimą pačią. Kitas nužengė šalia tilto ir ko neužsimušė. Trečias pradėjo vaikščiot atbulas ir, vieton pataikyt ant namų, atsidūrė už miesto durpinyčioje — į antrą dieną rado vargšą vos gyvą, bet jau visai išsipagiriojusį.

0 tai vis iš nusiminimo.

Viršininko ištarimas tąpat dieną pasklido po Naupilę, o ant rytojaus ir po visą pavietį. 0 visur sėjo nusiminimą.

Nusiminė vaitai. Vienas iš nusiminimo net išsipagiriojo, bet ūmai susiprato negerai padaręs ir vėl tuoj pasigėrė.

Nusiminė valsčių raštininkai ir ėmė knistis po leistrus, skutinėt, prirašinėt, kad viskas būtų... o nieko nebūtų.

Labiausiai nusiminė žydai, tik jie tuoj susigriebė: „Kam mums, — sako, — laužyt galvas visiems, jeigu mes turime rabiną? Tegul jis išpėja mūsų, o mes dirbkime savo darbą toliau“.

Taip ir padarė. Išrinkę nusiuntė pas rabiną du gudresniu žydėliu, kuriuodu užsadarė su rabinu ir ilgai ilgai kažin ką tarėsi. Į keletą dienų tuodu pat pasiuntiniu atėjo vėl pas rabiną ir džiaugsmingai išpasakojo štai ką:

Vakanalijus Vziatekovičius Kruglodurovas buvo paprastu kareiviu kare su turkais 187... Vieniame mūšyje įlindo iš baimės į balą. Kada vieni kitus nuo tos vietos nusivijo, išlindo Kruglodurovas iš balos ir žiūri, ką čia dabar daryt. Apsiraišiojo kaipo didei pažeistas, paėmė nuo užmušto turko kepuraitę, o savąją užsidėjo ant galvos. Išvydęs atjojančius turkus, užsimaudavo turkų kepuraitę, savąją kišdamas po skvernu. Prieš maskolių užsidėdavo savo kepurę ir žegnodavosi į trikampį. Taigi nė vieni, nė kiti nieko jam nedarė. Besivalkiodamas po mūšio lauką, rado turkų papartį ir neišpasakytai nudžiugo iš tokio radinio. Tik kaip jį nunešt pas vyresnįjį? Besirūpinant apie tai, pakilo nuo žemės atsigavinęs arklys. Kruglodurovas pasinaudojo iš to ir, pasigavęs arklių, prisirišo. Kada pamatė iš tolo atjojančius maskolius, užsėdo ant arklio ir nulėkė priešais juos iškėlęs papartį. Žinoma, tapo perstatytas vyresniamjam, gavo už narsybę š-to Jurgio kryžių ir liko iškeltas į aficierus. Išstarnavus paskirtą laiką, neturėjo ką su juo daryt, nes visai buvo nemokintas ir didelis girtuoklis, tai ir atsiuntė dabar čion į paviečio viršininkus.

- Gerai,— tarė rabinas,— duokite man tris dienas pamąstyti, o tada gausite nuo manęs atsakymą.

Sukakus trims dienoms, rabinas davė žydams atsakymą tokį:

- Jis sakosi, kad paviečio dievas, tai neškite jam aukas - priims.

Žydėliai ant tų pėdų sutarė išmėgint rabino rodą, bet išsyk nepasisekus, pradėjo iš tikrųjų rūpintis.

Visai nieko nerūpėjo viršininkas tai kaimo žmonėms. Jie lemtai nė nežinojo, ar atsimainė senas ant naujo. Jie su viršininkais pažinties neturi nė kokios, mokesčiai tie pat ar prie vieno, ar prie kito, reikalų tiesiog su viršininkais neturi, tai ką da čia rūpintis? Žydėliai vienok neiškėsda vo neužkabinę ir kaimo žmonių su žinia apie tokią naujieną.

— Juozai, ar žinai, kad dabar turime naują viršininką? Ui, tai laukinis žmogus, nė artyn neprisileidžia.

— Tai, ką toks ponas smarvę žydą prie savęs leisis?

— Ui Juozai, Juozai! aš tik nenoriu sakyti, kad tu durnas, o tu durnas. Tu nieko neišmanai. Palauk, paskui kitaip kalbėsi, kaip tau reiks į to pono kišenių pripilti — tik tu to neišmanai.

Teisybė, Juozas to neišmanė, kaip tai jis turės pilti viršininkui į kišenių, jam nė į galvą niekad neatėjo, kad taip gal būt ir kad toks dalykas reiktų suprast.

Vakanalijus Vziatekovičius iš teisybės buvo toks, kaip jį aprašė savo pranešime žydėliai, — „pusaklis aficieras“. Nežinodamas, nė kas tai pavietis, nė kas tai administracija, tapo išsyk paviečio viršininku. Bet kas tai yra būt paviečio viršininku, ką reik daryti? Šito visai nenumanė. Dėl to gi, vos tik atvažiavo, nuėjo pasiklaust rodos pas Matvejevą, buvusį prieš jį viršininku ir dabar laukiantį bylos, kurioje pats žymėjo kaipo didžiausias kaltininkas.

Matvejevas pasakė šitaip:

— Kas jums galvoj, Vakanalijau Vziatekovičia, kas tai administracija, kas tai pavietis? Jums gana žinot tiktai, kad jūs viršininkas ir turit rūpintis kiek galima daugiau išgriebt štai šitų, — ir galais suglaustų dešinės rankos pirštų sudavė kelis syk į sugaubtą kairiosios delną. — Ar šiaip valdysi, ar taip, vis tik tiek, mes visi, viršininkai, atsidursime *ten*, — čia mostelėjo ranka į Siberijos šalį. — Štai aš esmi dabar apskūstas, žinau tikrai, kad išsiųs mane *ten*, bet man vis tiek, nes spėjau prisirinkti skatiko taip užtektinai, kad man ir *ten* bus ramu. Aš kalbu atvirai. Tiktai įsitėmykite, Vakanalijau Vziatekovičia, — pridūrė Matvejevas pasirengusiam eit Kruglodurovui, — iš pradžių pasibranginkite! O iš kur imt pinigų, kokiais keliais, tai taipgi nesirūpinkite. Jau čia įvesta nuo seniai, kad patys pinigai pas jus ateis, tik žerkite! Reikia tik išsyk gerai save pastatyt, — da pridūrė Matvejevas.

Kruglodurovas išėjo. Suprato viską, tik nenumanė, kas tai yra *ten*. Vienok, išaiškinęs sau, kad tai turi būt vieta, kur posmert ilsisi viršininkų dvasios, susiramino. Parėjęs namo, šaukia pačią ir, trindamas iš džiaugsmo rankas, sako:

— Žinai ką, Pogoda Nenastjevna, pinigų bus, bus, tiktai reikia išsyk gerai save pastatyt. Bet kaip tai atlikt, neišmanau, — tarė palūkėjęs. — Lengva pasakyt, tik sunku išpildyt. O jau nėr kada laukt ilgai.

Vakanalijus Vziatekovičius nutilo, ir veidas jo apsiniauškė.

Susėdo abudu su pačia ir sušaukė visas mintis į pagelbą.

— O kad tu taip pupteltum į žandą vienam, antram, trečiam paeiliui, ką? Tai visi stovėtų prieš tave išsitiesę kaip kareiviai, pamėni, — atsiliėpė Pogoda Nenastjevna.

— Teisybė, stovėtų išsitiesę, bet... Čia, matai, reiktų švelniau... kad bijotų, o nepyktų, — atsakė pats. Ir vėl abudu nutilo.

— Aš pasakysiu, kad aš štabsrotmistras, — sušuko Vakanalijus Vziatekovičius tarytum radinį radęs.

— Et, su savo štabsrotmistru! — atrėmė nekantriai Pogoda Nenastjevna, kuri kasžin už ką neturėjo širdies ant visų štabsrotmistrų.

Kruglodurovui tie žodžiai, rodos, baidyte nubaidė visas mintis. Tai gi liovė toliau mąstęs ir laukė, ką pasakys pati. Neilgai laukė.

— Pasakyk, kad tu dievas! O kad tave nesumašytų su kitais dievais, tai pridėk: paviečio dievas!

Pogoda Nenastjevna ištarė tuos žodžius iškilmingai ir stačiai, lyg parodydama, kad taip tiktai tur būt ir kad nieks nieko geresnio jau nepramans.

— Gerai tu sakai, — sutiko Kruglodurovas jau ne tiek dėl to, kad būtų pripažinęs gerumą užmanymo, kiek dėl to, kad tingėjo laužyt galvą, dagi žinodamas — nieko iš jos neišlaušias.

Kaip Vakanalijus Vziatekovičius gerai save pastate prieš činovnikus ir kokį padarė įspūdį visame pavietyje, matėme aukščiau. Dabar tik laukė gerų iš to pasekmių. O kad laukimas abejotino dalyko visada neramus, tai nerimastį šiuo žygiu malšino degtine.

— Kas bus, Pogoda Nenastjevna? — klausia Kruglodurovas savo pačios tarp vieno stiklelio ir kito.

— Bus gerai! — atsako tuoj Pogoda Nenastjevna balsu, neprileidžiančiu nė kokio abejotimo. Jai vis rodėsi, kad jeigu nebūtų gerai, tai viršininkas gali paliept, kad būtų gerai. Tai ko da čia abejot?

Suramintas tokiais žodžiais, gėrė viršininkas dvigubai tiek: tai iš nerimasties, tai iš džiaugsmo.

Kada rabinas pasakė: „Neškite aukas“, tapat dieną pas viršininko duris jau laukė žydėliai. Užklausus: „Kas bus, Pogoda Nenastjevna“, vieton atsakymo tarnaitė, prasidariusi duris, apreiškė, kad „laukia su reikalu“. Viršininkas užsidarė kabineto duris, pirmiau įsileidęs žydą. Tas, linguodamas galva ir rinkdamas švelniausias

žodžius, nedrąsiai atsiliepė:

— Ponas viršininke! Mes, žydėliai, jau Dievui dėkui perleidome daug viršininkų, su visais gražiai gyvenome: ir jie, Dieve duok jiems sveikata, pagelbėdavo mus reikale, ir mes jų nepamiršdavome. Žinote ką, pons viršininke, turime mes čia tokį reikalą, mažą reikalėlį, tik be pono viršininko žodžio negalime atlikt.

Išpasakojęs, koks reikalas ir kuo gali viršinininkas pagelbėt, žydėlis užbaigė:

— Pons viršininke! Būkite taip geri, neatsakykite mums, varguoliams žydėliams! — prie paskutinių žodžių atgniaužė delną ir pakišo Kruglodurovui 25-rublinę.

Viršinininkas, kuris per visą laiką stovėjo išsitiesęs ir tylėjo, da labiau išsitiesė. Atsimindamas rodą, kad reikia pasibrangint, suriko:

— Von!

Žydėlis persigandęs staiga atgniaužė kairiąją ranką ir, išimdamas iš jos suglamžytą 10-rublinę, drebančiu balsu atsiliepė:

— Nu, pons viršininke, nepykite! aš buvau užmiršęs, kad da kitoje rankoje turėjau...

— Pašol von, šuns vaike! — suriko da baisiau ne tiek dėl pasibranginimo, kiek iš piktumo, kad žydas jį norėjo prigaut.

Žydas išėjęs nubėgo pas savo bendrus ir išpasakėjo viską, kaip atsitiko.

— Tai nieko, — tarė vienas, — tik, matyt, jis iš tų, kurie iš pradžių branginasi, o paskui atpinga. O kad jis ima, tai tikras dalykas — kas jis būtų per viršinininkas, jeigu neimtų? Taigi nepasigailėkime dabar išsyk duot jam 100-tinę, nors šitas reikalas tiek nevertas, bet paskiau ant kitų atsigriebsime, kaip viršinininkas atpigs. Kad tik syki pradėtų imt... tegul dabar ima, kiek pats nori, paskui priversime imt tiek, kiek mes duosime. Turėjome juk reikalus ne su vienu viršinininku. Jeigu jis būtų ir kitoks, tai vis nieko nekenkia pabandyt.

Ta išmintinga roda visus pertikrino, ir žydai sutarė išsiųst jau kitą savo bendrą su šimtaine.

Kruglodurovas, nesulaukdamas sugrįžtant žydo, pradėjo gailintis.

— Ar tik ne per daug pasibranginau? Kad nepagadinčiau gero pastatymo savęs! Tai negerai padariau neužklauses Matvejevo, nuo ko pradėt! — atkartojė sau mintyje per visą vakarą.

[trečią dieną tarnaitė vėl apreiškė: „Laukia su reikalu“. Viršinininkas vėl užsidarė kabinetą įsileidęs žyda, tik nusistebėjo, kad jau ne tas pats. Žydas, ilgai nelaukdamas, pradėjo:

— Pons viršininke! yra čia menkas reikalėlis. Anądien buvome atsiuntę vieną žydėlį su ponu viršinininku pasikalbėt, tik tas žydėlis, perprašau poną viršinininką, toks prastas, kvailas — jis nemokėjo su ponu viršinininku apsieit ir padarė mums gėdą. Pons viršininke! neužpykite, kad aš išdrįstu prašyt nepamiršt apie mūs reikalą, — užbaigė žydas ir ištiesė ant stalo visam gražume 100-tinę.

— Taigi žinokite, kaip pritinka elgtis su vyriausybe! — tarė Kruglodurovas su visa didybe savo viršinininkystės.

Atliko reikalą taip, kaip pamokino žydas, paėmė 100-tinę ir, sėdėdamas paskui vienas sau, taip pats su savim kalbėjo:

— Žiūrėk, prakeikta sėkla! paviečio viršinininkui kiša 25 rublius! Tai šuns drąsumas! Gėda imt. Šimtinė tai kas kitas. Nieks nepasakys: „Vakanalijus Vziatkovičius ima 10-tinėmis, ne! Vakanalijus Vziatkovičius ima 100-tinėmis! Tegul tik viena 100-tinė, bet visgi 100-tinė, ir tiek paimt tai jau ne gėda...“

Neužmiršo pasigirt pačiai, kad jau pradžia yra.

Dabar Kruglodurovas laimino Matvejevo pamokinimą, savo pačios rodą, laimino apveizdą, kuri liepė svietui turėt viršinininkus, laimino degtinę, su kuria galima pasidalint džiaugsma.

Vakanalijus Vziatkovičius, kaip matėme, nenumanė, nė kas pavietis, nė kokios viršinininko pareigos. Vienok tuose dalykuose gaudavo rodą nuo savo pagelbininko, o reikalus su žydėliais, kurie pradėjo lankytis pas viršinininką gana tankiai jau ne tik su savo, bet ir su krikščionių „reikalais“, atlikdavo pats, ypač kad žydai pamokindavo, ką reikia daryti, ir kad niekas iš činovnikų apie nieką nežinotų.

Tame tarpe atvažiavo į Naupilę Miškagalių valsčiaus raštininkas Pstrumskis.

Užbėgęs pas Dinę, užklausė:

— O ką? kas girdėt?

— Ui, jau pats iš rankos ima, — atsakė Dinė, žinodama, kokia naujiena yra Pstrumskiui reikalinga.

— Šitaip? Na tai, Dinuke, žiūrėk, kad visko užtektų, nes vakare turėsiu svečių.

Pasakęs tai, išėjo atlikt savo reikalus ir užsikviest pas Dinę biuro činovnikus, ką visada darydavo, kada tik atvažiuodavo į Naupilę.

— Tai, vyručiai, pasirodo, kad iš taip didelio debesio nebuvo nė lašo lytaus,— kalbėjo Pstrumskis su činovnikais prie užkandžio.

— O jau buvome nusiminę, — tarė vienas, tęsdamas iš lėto.

— Taip jau būt buvę striuka, — atsiliepė kitas, kraipydamas galvą ir lyg netikėdamas, kad nelaimė jau praslinko.

— O ilgai laikėsi, — tarė trečias. — Tik ką tu su žydais! neatleido, iki savo nepadarė...

— ...ir nedavė mums viršininką tokį, koks reikalingas, — perkirto Pstrumskis. — E, vyrai, neprapulsime, tiktai laikykimės! Vivat viršininkas!

Gėrė per visą naktį.

Ant rytojaus Pstrumskis, sugrįžęs namo, nusiuntė savo bičiuliams, taipgi valsčių raštininkams, Dykulių Kuznickiui ir Žioplų Bavolskiui, tik tokį raštelį: *ima*. Bičiuliams to buvo gana — suprato.

Tas trumpas, o tiek daug reiškiantis žodis „ima“ aplėkė visą pavietį ir sugražino ramumą visiems, kurie buvo iš pradžių nusiminę. Pavietis vėl įstojo į senąsias vėžes, iš kurių buvo lyg ir iškrypęs.

II

Reikėjo naujam viršininkui pasipažinti su savo paviečiu, t. y. atlankyti Žydpilės magistratą ir valsčių kanceliarijas. Pavietyje buvo iš viso dešimts valsčių. Tiktai dviejuose valsčiuose vaitais buvo žmonės, suprantantieji savo pareigas ir patys jas pildę. Kituose gi valsčiuose vaitai vos mokėjo pasirašyti, o iš pareigų žinojo tik tiek, kada reikia užsikabinti „blekė“. Užtaigi juose visa valdžia gulėjo raštininkų rankose, tankiausiai lenkų, atklydusių kasžin iš kur ir kasžin su kokia sąžine. Darė ką norėjo su aklu vaitu. Darė ką norėjo su valsčium, žinodami, kad už viską atsakys vaitas, *valsčiaus išrinktas*. Tik tie raštininkai nesinaudojo pilnai iš savo liuosybės, kurie neturėjo, anot žmonių, „galvos“ arba kurių sąžinės da ne visai buvo užmigusios. Didžiausiais tarp raštininkų ponais buvo trys, jau mums pažįstami: Miškagalių Pstrumskis, Dykulių Kuznickis ir Žioplų Bavolskis. Vakanalijus Vziatkovičius nežinojo, kam reikalingi valsčiuje vaitai su raštininkais ir ko nuo jų galima reikalaut. Žinojo tik, kad jis pats — paviečio viršininkas ir kad vaitai su raštininkais turi jo klausyti.

Pirmiausiai Kruglodurovas išsirengė į Žydpilę. Burmistras sutiko jį, kaip viršininką, labai gražiai, parodė kanceliariją, šį tą paaiškino ir užsivedė pas save užkąst. Čia burmistras, didis gudruolius, žinodamas jau, su kuo turi reikalą, stačiai sako:

— Supažindinęs poną viršininką su magistrato dalykais, turiu supažindinti ir su tais dalykais, kurių magistrato popierose nerasiu, o už kuriuos galite, pons viršininke, kartais mane nekaltai nubart. Miestas sudeda 80 rublių ant metų ugnies prietaisoms taisyti. Ant taisymo išeina kur kas mažiau (kiek nepasakė), taigi iš tos sumos šiek tiek lieka. Lieka taipgi nuo žiburio liktarnoms, nuo samdymo panaktinių ir t.t. Pinigus tuos gražinti miestui nepritinka — paskui nenorėtų visai jų mokėti. Jau nuo seniau „įvesta“, kad tuos pinigus dalinasi tarp savęs paviečio viršininkas ir burmistras. Dabar štai turiu surinkęs į 30 rublių, kuriuos, pons viršininke, tuo tarpu priimkite. Toliau surinksiu daugiau.

Kruglodurovas, matydamas, kad burmistras taip drąsiai ir atvirai kalba, įtikėjo ir nesibjaurėjo priimti 30 rublių, nors iki 100 toli šaukė. Pergulėjęs Žydpilėje, anksti iš ryto nukeliavo į Miškagalių valsčių.

Pstrumskis, gaudamas vos 180 rublių ant metų, gyveno su savo šeimyna taip puikiai, rodos, turėdamas mažių mažiausiai porą tūkstančių algos. Pats gražiai pasirėdęs, pati ir duktė šilkuose, gyvenimas puikus, per metus keldavo keletą kartų didelius balius, garsius iš įvairių valgių ir gėrimų. Pstrumskis tankiai atlankydamo Naupilę ir kaskart vaišindavo biuro činovnikus, išmesdamas galybę pinigų — visada jų turėdamo, visada ištekdamo. Iš kur tiek pinigų imdavo? Iš valsčiaus. Kokiais keliais? Sunku pasakyti. Mat Pstrumskis turėjo „galvą“ —tai viskas. Da būdamas raštininku Piktvalės valsčiuje, tokios galvos neturėjęs. Nors ir ten sekėsi, tik nemokėjęs da tiek takto. Matote, syki, norėdamas, kad žmonės pasigerintų jam su dovanomis, pradėjo naikinti pakelėse kryžius, būk tai vyriausybė įsakiusi ir kad jis galys palikti, tiktai, žinoma, už baimę, už slėpimą... dovanai negalima. Vienok žmonės susiprato, ir Pstrumskis turėjo iš to valsčiaus trauktis. O, dabar jau taip nepadarėtu.

Laukdamas Kruglodurovo, prisitaisė tam tyčia, kad tik sunaudot jo silpnas puses. Žinojo, kad viršininkas tamsuolis, jaučia savo viršininkystę, mėgsta užsitraukti ir „ima“. Parodė kanceliariją, vaitą su „blėke“ nieko nesuprantančiam Kruglodurovui, pasiprašė jį pas save pasilsėti, o vaitui įsakė, kad lauktų kuknioje, iki nepašauks. Pstrumskienė apkrovė stalą skaniais užkandžiais ir da skanesniais gėrimais. Išgėrę vienos degtinės, pabandę kitos, užsigardavę trečios, pradėjo smagiau ir atviriau kalbėti — rodos, kad Kruglodurovas užmiršo savo viršininkystę. Apsidairęs aplink įžymiai ir matydamas viso ko išteklių, klausia:

— Kiek tamista imi algos?

— 180 rublių, pons viršininke, — atsakė Pstrumskis, supratęs klausimo siekį, ir kad viršininkas neturėtų laiko duot kokį nesmagesnį klausimą, skubino toliau: — Teisybė, iš tos algos neišgyventum, tik moki su žmonėmis gražiai apsieit... tai ir pačiam ištenka, ir vyriausybės neužmiršti...

Viršininkas dirstelėjo į jį tokiom akim, lyg būtų klausęs: „Na, na, sakyk, kaip tai vyriausybės neužmiršti“, ir atsiminė Matvejevo pamokinimą.

— Dėl to gi, pons viršininke, mes, galėdami išgyvent be algos, nenorime iš jos be reikalo nė naudotis ir tą algą grynai atiduodame savo viršininkui—tokia jau pas mus „įvesta tvarka“.

— Gera tvarka, — manė sau Kruglodurovas.

— Pons viršininke! — tarė Pstrumskis, pripildamas vyšninės, — štai ir vaitas sutinka pridėt prie to savo algą.

Vaitas, pašauktas iš kuknios ir pirmiau Pstrumskio pamokintas, prisiartinio prie viršininko, pabučiavo jam ranką ir tarė lietuviškai:

— Taigi, pons viršininke, priimkite nuo pono Pstrumskio ir mano algą.

Pstrumskis tuoj išvertė maskoliškai vaito žodžius ir mirktelėjo, kad jis vėl eitų sau į kuknią.

Viršininkui, jau įkaitusiam, labai patiko vaito auka ir nusižeminimas prieš vyriausybę.

— Koki čia geri žmonės! kaip jie supranta ir gerbia vyriausybę! — tarė beveik susigraudinęs. — Koki čia geri papročiai! — manė sau, atmindamas Žydpilės burmistrą ir Pstrumskį.

— Taip, pons viršininke, žmonės čia labai geri, visus vyriausybės įsakymus išpildo nesipriešindami, ypač su mokesčiais — rodos, nė nesunku jiems mokėt. Tiktai, pons viršininke, yra mūs valsčiuje keletas tokių, kurie „buntavoja“ žmones.

Pstrumskis kalbėjo apie keletą ūkininkų, supratusių neteisius raštininko kelius ir garsiai apie tai kalbančių. Norėjo užsiundyti juos viršininku, idant jų skundai nebūtų kada nors išklausti. Viršininkas iš savo pusės, žinodamas, kad jam pačiam įsakyta prižiūrėt kokius ten „litvomanus“, kurie „buntavoja“ žmones, ir manydamas, kad Pstrumskis apie tokius pat kalba, pasakė rimtai:

— A, tai litvomanai! O! jie maištdariai, maištdariai! Tik mes juos apmalšinsime!

Pstrumskiui sumaišymas neapkenčiamų jo žmogystų su neapkenčiamais paties viršininko litvomanais buvo labai paranku, ir dėl to jisai atsitikusiai *qui pro quo* visai nesistengė nė atitaisyti.

Kada, išbandę visokias degtines, ėmėsi prie vyno, prisigretino prie jų ir moters.

— Ar pons viršininkas apsivedęs? — užklausė švelniai Pstrumskienė.

— Kurgi, apsivedęs ir vaikučių turiu.

— Tai, pons viršininke, neužpykite, jeigu aš parūpinsiu jūsų gerbiamai šeimininkei šiek tiek mažmožių, reikalingų prie namų. Aš pati šeimininke, tai žinau, ko reikia. Meldžiu, pons viršininke, jeigu kartais prireiktų ar kumpelio, ar sviesto, ar kiaušinio, ar ko kito, tai tik duokite žinią — pristatysime. Mieste su tokiais dalykais tai, žinoma, sunku, o mums, kaimo gyventojams, labai lengva juos turėt. Būsime laimingi, jeigu galėsime ponui viršininkui nors tokiuose mažmožiuose patarnaut.

Viršininkui daugiau nieko neliko, kaip tiktai padėkavot už taip gražų pažadėjimą, iš kurio tikrai paketino naudotis, už meilų pavaišinimą, vienu žodžiu, už garbę, parodytą vyriausybei.

— Dėkui jums, mano mieli, už viską! Aš jūsų geros širdies niekad neužmiršiu! — pasakė atsisveikindamas.

— Pravažiuodami kada pro šalį, neužmirškite, pons viršininke, pas mus pasilsėt, — tarė Pstrumskis, sodindamas Kruglodurovą į vežimą, — O ką kalbėjome apie algą, — pasakė tyliau,— tai nesirūpinkite, aš pristatysiu.

Iš Miškagalių Vakanalijus Vziatkovičius nuvažiavo į Dykulius, kur valsčiuje viešpatavo Kuznickis. Važiuodamas per visą kelią negalėjo atsigėrėt sutiktais žmonėmis:

— Koki čia geri žmonės! Kaip jie gerbia savo vyriausybę ir kaip moka tą gerbimą išreikšt! — manė sau. — Bepigu būt viršininku! Tai nudžiugs mano Pogoda Nenastjevna, kaip jai viską išpasakosiu! Bus iš ko gyvent, bus...

Jeigu apie Pstrumskį kalbėjo žmonės, kad turi „galvą“, tai apie Kuznickį sakoma buvo, kad turi ne tik galvą, bet ir pinigų. Jeigu Pstrumskis keldavo ant metų kelis balius, tai pas Kuznickį būdavo balius kasdien. Kuznickis pats svečius gaudydavo ir, teisybė, mokėdavo gražiai pamylėt, nesigailėdamas svečiui nieko, — pakakindavo net išdykiausius svečių norus. Kas galėjo Kuznickį nepažint? Kas galėjo negerbt jį? „Tai žmogus! tai žmogus!“ — gėrėdavosi činovnikai ir visoki ponpalaikiai. Kuznickio bičiuliai, — o jų daug turėjo, —

matydami kartais žmonių neištikėjimą, kad Kuznickis galėtų taip puikiai gyventi vien iš savo algos, sakydavo, būk jis atsinešęs čion su savim didelius pinigus. Ar klausantieji tikėjo į tą teisinimą, nežinia, o patys teisinantieji tikrai netikėjo. Ar tai gerai suprasdamas, ar tai tiktai instinktyviškai, laikėsi Kuznickis tos filosofijos: jeigu nori būt teisum akyse žmogaus, pasigerink jo pilvui. Su ta filosofija buvo jam labai ramu.

Galima numanyt, kaip Kuznickis mylėjo viršininką, kada, peržiūrėję kanceliariją, nuėjo „pasilsėt“.

Džiaugėsi Vakanalijus Vziatkovičius, gardžiai pavalgęs ir išgėręs, bet neprijautė, kaip da reiks džiaugtis. Pabaigoje pietų užtiesė ant apskrito stalo geležinkelį, ir mašina su kava šnypšdama atsirito ties viršininkų ir sustojo. Paėmus jam kavą, mašina leidosi toliau, sustodama ties kiekvienu paeiliui. Nudžiugo Kruglodurovas, išvydęs tokį stebuklą, negalėjo atsigirt ir atsigėrėt, kaip jam ta mašina patinka. Matyt buvo, kad būtų malonėjęs iškaulyt tą mašiną iš Kuznickio. Vienok Kuznickis nors gerai permanė viršininko norą, bet apsimetė nesuprantas. „Jeigu norėsiu atiduot, tai galėsiu padaryt ir kitąkart, ne tik šiandien“, — manė.

Buvo jau vėlus vakaras. Šeimininkas, matydamas, kad svečias užsitraukęs vos tik pasėdi, užsiprašė jį likt ant vakarienės ir nakvynės. Viršininkas atsisakė nuo vakarienės, o prašė tik pritaisyt lovą.

— Na, tai vieton vakarienės turime ištuštint štai šitą, — sušuko Kuznickis, paėmęs bonką krupninko ir vesdamas viršininką gult, — smagesni bus sapnai.

Kruglodurovas pasirodė esąs tikras maskolius: juo gėrė, juo labiau troško. Taigi ištuštino ir krupninką. Sapnavo iš tikro smagiai. Rodos, sėdi jis, paviečio viršininkas, karietoje ir žingine važiuoja per savo pavietį. Aplink, kaip tik užmatant, pilna žmonių. Viens per kitą skubina prisiartint prie karietos ir į abi išskėstas jo rankas deda popierėles, vienas tik šimtines. Iš galvos vežiko ima eit dūmai, o apačioje karietos ima virt. Jis, viršininkas, žino, kad tai ne dūmai, o tik garas nuo kavos, o verda ne kas kita, tik kava. Jis žino, bet niekam to nesako ir tik džiaugiasi, kad žino. Štai vežikas pavirto į kamina, o karieta pavirto į mašiną, pradėjo šnypšt ir greitai bėgt. Jam smagu greit važiuot, bet staiga viena ranka persisvėrė ir ėmė slinkt nuo jos šimtinės, o tuo tarpu baisu pajudint kitą ranką į pagelbą, nes ir čia pilna šimtinių. Jau jau krinta šimtinės į bedugnes...

— *Derži, derži, derži!* — suriko per miegus Kruglodurovas ir pašoko iš lovos su dideliu širdies plakimu.

— Kas čia? kur aš? kas aš? — klausia pats save, dairydamasis aplink išsigandusiom akim ir negalėdamas nieko atsimint. Nors ant pirmųjų dviejų klausimų neatrado atsakymo, vienok susiramino atsakęs sau ant trečiojo:

— Aš — paviečio viršininkas, tas pats Vakanalijus Vziatkovičius.

Kuznickis, išgirdęs viršininką balsiai šūkaujant, atėjo atiduot labai ry tą, užklausė, ar gerai miegojo, ir užprašė ant čiajaus.

— Kas tai šiandien galva taip sunki... — skundėsi atsikėlęs Kruglodurovas.

— Vakar, pons viršininke, turėjote pailst, — įspraudė lyg nė kam ko Kuznickis.

— Ee, pailsau! Nepailsau, tik turbūt pagirioju, ot kas!

— Tam dalykui yra vaistas, jau žmonių nuo senovės išbandytas, — tarė šeimininkas, mostelėjęs su galva pasisukusiai prie spintos tarnaitėi.

— O gal vaistas nė nekenks. Ar šiaip, ar taip, jau šiandien per kanceliarijas nevažinėsiu — sutingau. Suksiu per Kauną Nemunu, o paskui geležinkeliu ant namų. Kanceliarijas da atlankysiu — nepabėgs.

Išsimetus po kelis ypus, šeimininkas prakalbėjo švelniai, lyg neišdrįsdamas:

— Ponas Pstrumskis turėjo ponui viršininkui išpasakot, kokia pas mus nuo seniai įvesta tvarka.

— Žinau, žinau, — perkirto greit Kruglodurovas, tarytum parodydamas, kad viršininko pareigas supranta, viską žino ir ne tik nesipriešina įvestai tvarkai, bet da pagiria ją ir užtvirtina. Reikia pripažint, kad iš tikrųjų suprato, ką norėjo pasakyt Kuznickis.

— Ar žinot ką? Sapnavau šiąnakt tą mašiną su kava. Tu man šitaip įstrik į smegenis! — priminė viršininkas.

— Atneškite da silkės! — paliepė Kuznickis, pabarškinęs į kuknios duris ir apsimetęs, būk viršininko žodžių nė neužtėmijęs.

Kada jau pagirios buvo apveiktos, atsistojo Vakanalijus Vziatkovičius ir žodžiais, kuriuose taikėsi pažymint savo vertę, rimtumą ir maloningumą žemesniems, padėkavojo Kuznickiui už gražų pamylėjimą, pažadėjo niekad neužmiršt ir išvažiavo keliu, kokį buvo užsirežęs.

Sugrįžo namo ir savo pačiai pasakė tik tiek:

— Pogoda Nenastjevna, Matvejevas turėjo teisybę, ką patyriau dabar iš naujo, bevažinėdamas per kanceliarijas.

- Argi visas taip greit apvažiavai?
— Da tik dvi, bet jau ir iš to gerai numanau...

Po kelių dienų Vakanalijus Vziatkovičius vėl išsirengė lankyt valsčius. Šitoje antroje kelionėje pirmiausiai susipažino su Žioplių Bavolskiu. Bavolskis nemokėdavo taip puikiai pavaišint, kaip ana Pstrumskis arba Kuznickis, nors nesigailėdavo nė valgio, nė gėrimo — nebuvo mat prie to linkęs. Užtaigi buvo linkęs prie kortų, lošdavo ir namieje, ir išvažiuavęs. Prie kortų galima buvo patėmyt, kad Bavolskiui niekad nepritrūkdavo pinigų. Pralošdavo dešimtimis, šimtais ir visada užmokėdavo, visada ištekėdavo. O tai vis mat iš ... algos 180 rublių. Ypač daug pralošdavo, kada atsilankydavo pas jį vyriausybė. Iš kur imdavo pinigus? Turėjo, matoma, galvą. Žinia buvo, kad Bavolskis išliuosuodavo iš kariumenės. Tą dalyką atlikdavo labai lengvai. Gavęs į kanceliariją popieras, kad tas ir tas iš jo valsčiaus grįžta iš kariumenės kaipo netinkantis, skubindavo pas grįžtančio tėvus ir sakydavo:

— Jeigu norite, tai aš jūs sūnų išliuosuosiu, tikrai išliuosuosiu. Tiktai, žinoma, nemažai kaštuos, bet ką daryt? to už mažą nepadarysi. Ir atminkite, apie tokius dalykus ša, nes viską galima pagadint: ir jums, ir man būtu! — baigdavo, paėmęs nuo nudžiugusių tėvų pinigus.

Teisybė, ne po ilgam sūnus grįždavo iš kariumenės ir kad jis pats kasžin kaip teisintų tėvams savo sugrįžimą, tai nieks jam neįtikės.

— Šnekėk tu sau sveikas! Čia tik Bavolskio darbas! kad ne jis, tai būtum kasžin kol valkiojės „ružė“, — manydavo tėvai, nes įsakyta apie tai nekalbėt.

Šnekėdavo vėl, būk Bavolskis, susikalbėjęs su pačto viršininku, mokėdavo traukt gerą pelną iš laiškų su pinigais, prisiųstais kaimo žmonelėms iš Amerikos. Iš kariumenės pelnydavo šimtais, iš pačto dešimtimis. Apie kitokius šaltinius uždarbio svietas nekalbėdavo, negalėdamas viso ko patirt.

Per nedėlią viršininkas atlankė visas valsčių kanceliarijas. Nors niekur jau daugiau neužminė jam, kokia pavietyje „įvesta tvarka“, tai apie tai nė nesirūpino, žinodamas, kad tvarkos pavietyje neišdrįs gadint nė vienas vaitas, nė vienas raštininkas.

Išskyrus Bavolskį, niekur valsčiuje nemokėjo priimt paskutiniame laike savo viršininką. Nors ir pasiūlydavo, tai taip paprastus dalykus, kad viršininkui net nepritikdavo ragaut, taigi ant pasilsėjimo pradėjo lankytis pas kunigus ir su jais susipažint. Patyrė, kad kunigai — švelnūs žmonės, moka svečią priimt, o ypač nesigaili vyno.

— Turbūt dėl to, kad aš — viršininkas, — manė Vakanalijus Vziatkovičius, gerdamas vyną, — kitam kam tik, rodos, vyno neduotu.

Nors vyno nesigailėjo, bet nė vienas kunigas neužsiminė apie „įvestą tvarką“. Viršininkas net paklausė vieno kunigo, kiek ima algos, tikėdamas išgirst tą pat, ką nuo Pstrumskio.

— Tai ką su mūs alga! menkutė.

Rodos, tik reikėjo pridėt: taigi ant tos algos nė nežiūrime ir t.t. Vienok nepridėjo. Tas dalykas viršininkui labai nepatiko.

Išsigėręs pusėtinai vyno ir lyg užsirūstinęs ant kunigų, užvažiavo pas Tausintų prabaščių, apie kurį žinojo, būk esąs labai turtingas — gulįs ant pinigų, anot žmonių pasakos. Prabaščius, jau žmogus senas ir sunkus nuo neišpasakyto sutukimo, kasžin ką rašė ir nė neužtėmijo visai įeinančio pas jį viršininko. Tik tada atsikreipė, kada Kruglodurovas suriko:

— Ar tai tu prabaščius?

— Aš, — atsakė užklaustasis, keldamas nuo kėdės ir persiprašydamas.

— Ar tu žinai, kas aš? Aš — paviečio viršininkas! — suriko, negalėdamas susilaikyt iš piktumo, Kruglodurovas.

— Tai, meldžiamas, pons viršininke, prisėsk, būsi svečias, — tarė prabaščius, nepermanydamas, kas čia darosi.

— Viršininkui įeinant, reikia atsistot! — riktelėjo Kruglodurovas sukandęs dantis.

Prabaščius atsipeikėjo ir, skaudžiai užgautas, atsiliepė:

— Žinok, tamista, kad šituose namuose aš šeimininkas ir niekas neturi tiesos mano namuose mane skriaust! Reikalo pas mane neturi nė kokio. O jeigu atėjai ne į svečius, tik ant manęs rėkaut, tai, meldžiamas, šelauk! — pasakė ir parodė duris.

Vakanalijus Vziatkovičius, išgirdęs taip netikėtą atsakymą, nežinojo, nė ką sakyt, nė ką daryt. Nuleidęs ausis, išėjo, tik išeidamas per duris, pasakė žemu, perkoštu per dantis balsu, bet taip, kad girdėtų prabaščius:

— Aukso kiaulė!

Nuo tokart jau to prabaščiaus kitaip nė nevadino. Įsėdo į vežimą ir keliavo namo perpykęs iki paskutiniųjų ant kunigu, ypač ant Tauzintų prabaščiaus.

— Palaukite! tai jūs šitaip elgiatės su vyriausybe? — kalbėjo pats sau. — Negana, kad nė vienas neužsiminėtė apie „įvestą tvarką“, da drįstate prieš viršininką šitaip kalbėt? Maištdariai! Aukso kiaulės! — užbaigė šiek tiek luktelėjęs.

Išgaravus vynui, išgaravo ir rūstumas. Užmiršęs kunigus, Vakanalijus Vziatekovičius ėmė su visa atida perkratinėt pasekmes pirmo susipažinimo su savo paviečiu, pasekmes pirmųjų, kaip pats sakė, savo administratyviškų žingsnių.

— Viskas klojasi ko geriausiai, — protavo bevažiuodamas. — Pavietyje įvesta, matau, gera tvarka, ir dagi nuo seniai, tai jau bus tvirta ir nė kokių administratyviškų atmainų tame dalyke daryt nereiks. Viršininką visur gerbia, o kaip kur tai, matyt, prisibijo, tai lengva bus administracija. Na, su aukso kiaulėmis, — čia negražiai susiraukė, — žinosiu, ką padaryt, tam aš viršininkas! O iš viso geriausiai tai — pinigėliai, pinigėliai. Bus jų iki šiol, — tarė, traukdamas su pirštu sau skersai kaklą. — Bus iki šiol! — tarė taip garsiai, kad net vežikas atsigrįžo.

— Gerai būt viršininku, — protavo toliau. — Valdau pavietį vienas sau, kaip dievas... Aš tada gerai save pavadinau... Ką noriu galiu daryt, aš liepiu, o manęs turi klausyt... Juk aš — vietininkas aukščiausios valdžios, ciecoriaus... mane tur visi gerbt... Ačiū vyriausybei, kuri mane čion atsiuntė!.. Kam mane vyriausybė atsiuntė? Būt viršininku. Kaip tai būt viršininku? — užklausė save iš netyčių, paleidęs mintis protavimo takais, ir net persigando savo klausimo, nes pamatė, kad neranda nė kokio atsakymo, kad čia pasibaigė visas išteklius jo proto.

Kruglodurovo filosofija apie tai, kas jis, kam jis čia yra, baigėsi ant to: kad jį atsiuntė vyriausybė tik būt viršininku ir kad pavietis turi jį už tai gerbt. Jam rodėsi, kad jis yra pastatytas pavietyje kaipo zerkolos, kuriame turi atsimušt baimė ir gerbimas vyriausybės. Apie tai, kad jis būtų atsiųstas prižiūrėt pavietį, būt užtarytoju jo ir tarpininku, susipažinus pirmiau su žmonėmis, jų padėjimu, jų reikalais, jų dvasia ir t.t., mūs viršininkui neatėjo nė į galvą. Teisybė, nėr ką už tai kaltint jį: ir galva jo tam dalykui buvo per menka, ir buvusieji prieš jį viršininkai, net su geresne galva, apie tokias viršininko pareigas niekad negirdėjo, nesirūpino ir nemanė. Nereikalavo to niekad nė aukštesnė vyriausybė, skirianti viršininkus. Gerbimą vyriausybės Vakanalijus Vziatekovičius suprato tiktai konkretiškoje formoje, t. y. pavidale aukų, ir tokioje formoje nematė nieko pikto, ypač kad tam pavietyje įvesta jau tokia forma nuo seniai, o senas paprotys tai beveik lygus su tiesa. Nesusiprato visai, kad toks Pstrumskis aukauja viršininkui ne dėl pagerbimo, o tik dėl to, idant viršininkas žiūrėtų per pirštus ant jo darbų valsčiuje, nebaustų už aukas, kurias pats plėšia iš valsčiaus. Žinoma, da toliau buvo mintis, kad, imdamas nuo Pstrumskio aukas, padeda plėšt savo paviečio žmones.

Kad Vakanalijus Vziatekovičius aukas, pašvenčiamas viršininkui, laikė per dalyką teisingą, gali paaiškint šitas atsitikimas. Važinėdamas atsilankyt pas dvarponius, pateko pas baroną K., labai turtingą vokietį, kurio sūnus buvo prisirašęs prie Vokietijos. Mirus jaunesniajam sūnui ir neturint kam palikt turtą, K. norėjo vyresnįjį sūnų prirašyt atgal prie Maskolijos. Žinodamas, kad viršininkas tam reikalui gali būt parankus, tyčia taikėsi jį priimt ir gražiai pavaišint. Savo dvaruose K. prilaikė veislę arklių lenktynėms ir pats mėgdavo jodyt raitas. Užmanė visiems svečiams pajodyt. Kruglodurovui labai patiko paskirtas jam arklys, da labiau beveik už Kuznickio mašiną, ir tiesiog pasakė šeimininkui, kad jį siųstų namon ne karietoje, o tik raitą.

— Gerai, — atsakė K., — galėsi tamista jot. Leisiu sykiu vieną žmogų, tai parves atgal arklį.

— Be reikalo man adjutantas, parjosiu vienas. Šeimininkui buvo nesmagu ką nors daugiau sakyt, ir sutiko leist viršininką vieną, tikėdamas, kad arklį pats atsiųs. Nė į galvą neatėjo, kad galėtų atsitikt kitaip. Kruglodurovas išjojo. Pereina kelios dienos, nedėlia, antra — arklio nėra. Ant galo per oficialistą, tyčia nusiųstą į Naupilę, K. primena viršininkui arklį. O viršininkas anė gero.

— Primink, — sako, — savo ponui, kad jo sūnus reikia perkelt į mūs pusę.

Ant to ir pasibaigė. Arklys liko viršininkui. Paskiau pats Vakanalijus Vziatekovičius girdavosi, kokiu būdu įgijo gerą arklį, nieko nė neslėpdamas.

Atlikęs „administratyvišką susipažinimą“ su paviečiu, ilsėjosi Kruglodurovas namieje ramus ir linksmas. Kaip troško pasigirt tuo „susipažinimu“ Matvejevui! Tik tas beveik nuo laiko pirmosios su Kruglodurovu lekcijos buvo išvažiavęs į gubernijos miestą su reikalais savo bylos ir da buvo nesugrįžęs. Mūs viršminkas kasdien eidavo į paviečio kanceliariją pasirašyt ant popierių, o atlikusį laiką visiškai pašventė, kaip

pridera, reikalams savo šeimos ir draugijos gyvenimui, pažymindamas jį neišpasakytu užsivertimu naikinime degtinės ar tai svečiuose, ar tai pas save kitus vaišinant. Taip tęsėsi gana ilgai. Jau suspėjo beveik visi vaitai su raštininkais atsilankyti, parodydami gerbimą savo vyriausybei, jau Pstrumskienė net porą kartų atsilankė su mažmožiais, jau atsirado keletas naujų reikalų su žydėliais... tik Galagaudžių valsčiaus vyriausybė nepasirodė. Tas dalykas užpykino Kruglodurovą. Įsakė tuojau Galagaudžių vaitui stot tą ir tą dieną pas viršininką. Vaitas stoji.

— Ar tu užmiršai kad yra paviečio viršininkas?

— Ne, pons viršininke, neužmiršau, — atsakė vaitas, nieko nenumanydamas, ko nuo jo reikalauja. — Ir mūs kanceliarijoje, rodos, viskas rasta tvarkoje...

— Ne tai! — riktelėjo viršininkas ir nežinojo ką toliau sakyti. — Ant kelintos aš tau įsakaiu stot? — užklausė pamąstęs.

— Ant dešimtos, pons viršininke.

— O dabar pusiau vienuoliktą! Ką?

— Kelias labai šlapias... — pradėjo teisintis vaitas, bet viršininkas nedavė jam užbaigt.

— Aš tave, šuns vaike, patupdysiu ant kokios nedėlios kitos, tai žinosi, kad yra pavietyje viršininkas!

Pašol von! Važiuok ir žiūrėk!

Vaitelis išvažiavo, jau numanydamas viršininko norus. Galagaudžių vaitas tarnavo jau keletą metų ir spėjo pravaitaut gyvatą, nes turėjo pilnai išlavintą vaitų ypatybę: be peklinės nė guldavo, nė keldavo. Da prie senojo viršininko galėjo paaukaut savo algą, kadangi ant degtinės išteko iš namų, o dabar liko tik viena alga, kurios netekęs neturėtų už ką gert. Dėl to gi nesirodė viršininkui, tikėdamas užslėpt nuo jo savo algą. Pasirodė, kad apsigavo. Čia gąsdina viršininkas, o čia nesinori prastot vaitystės.

— Ką čia daryt? — klausiasi savo raštininko. — Reiktų pakišt viršininkui, visi taip daro, o nėra pinigų. Ką daryt?

— Žinai ką? — tarė gudrus raštininkas, — Paimk iš valsčiaus kasos. Iki tą dalyką kas patirs, tai pereis daug laiko, da galima bus į kasą sugražint. O jeigu, Dieve mylėk, patirtų, tai žinosime, kaip teisintis — nebijok!

— Gerai tu sakai, — pritarė vaitas.

Kasoje buvo tuo žygiu penki šimtai rublių. Paėmė iš to viršininkui šimtą.

— Na, o man už gerą rodą ir... tylėjimą tai nieko? nors penkiasdešimts duok! — atsiliepė raštininkas.

— Imk, tegul tave galas! — pasakė vaitas, o valandėlę patylėjęs, sušuko: — Kad tau penkiasdešimts, tai ir man penkiasdešimts! Juk aš viską darau ir už viską turėsiu atsakyt, ar ne?

— Imk ir tu!

— Na, jeigu taip, tai pridėkime da ir viršininkui penkiasdešimts!

— Pridėkime, — sutiko raštininkas.

Vaitas į kelias dienas atsilankė pas Kruglodurovą.

Sukako tiktai tiek laiko, kad vaitas spėjo pragert anuos penkiasdešimts rublių, ir vėl atsilankė pas viršininką su kitais 150 rublių.

Viršininkas net nusistebėjo, bet priėmė auką, visai neprijausdamas, kokia ji bus jam karti netolimoje ateityje.

Tuo tarpu atvažiavo į Nupilę apyrbės sūdas ant Matvejevo bylos. Matvejevas už visokias aukas, renkamas iš paviečio, o ypač už liuosavimą vyrų nuo kariumenės, tapo išsiųstas su bendrais į Siberiją. Kruglodurovas su atida klausė tos bylos, kuri paliko ant jo didį įspūdį ir beveik iš pamatų išgriovė ikšiolinę jo filosofiją.

— Tai viršininko padėjimas ne toks tvirtas, jeigu jį taip lengvai pasiekia tiesa, — protavo dabar Vakanalijus Vziatkovičius. — Tai aukų negalima imt be peržengimo tiesų... tai „imt“ dalykas gana slidus... O jau aš esmi ėmęs, ir, tiesai patyrus, būt man striuka... Pasirodo, kad aš pavietyje ne dievas, jeigu gali mane iš paviečio net į Siberiją išgabent... Juk aš dabar rankose tų visų, kurie man pakišo, jie galėtų mane apskust, ir... lik sveiks! Dabar aš visų tarnas, o ne dievas!.. Bet ką čia daryt toliau? Neimt? Neimt negaliu: prie to pripratau, ir be to man neištektų... O kad ir neimčiau jau, tai gali mane nubaust vis tiek už tai, ką ėmiau... Ar imsi, ar neimsi, jau dabar ta pati... Imsiu! Imsiu, tuščia jų! Tik ta tiesa... ko ji reikalauja nuo viršininkų?.. ko ji prie viršininkų kimba?.. Imsiu!

Šitai nusprendęs, nuėjo į parubežinį Prūsų miestelį šalia Naupilės. nusipirko stuopą spirito ir, persigabėjęs tą kontrabandą per rubežių, grįžo per savo sostapilės rinką namo.

— Kaip nuo tos tiesos atsigint? — manė.— Argi ji neduoda išbėgt?

Staiga sustojo lyg ką atsiminęs, išsitraukė bonką spirito ir, kratydamas su ja aukščiau galvos, linksmai sušuko:

— O čia tiesa? ką? tiesa? čia tiesa?

Vėl įsidėjo bonką į kišenių ir nuėjo kur kas smarkesniu žingsniu. Vakanalijus Vziatkovičius išrišo mat didį klausimą: jeigu jis galėjo priešais tiesą parsinešt iš Prūsų stuopą spirito, kontrabandą, ir už tai nieko nebus, tai galima priešais tą pat tiesą imt ir kitokią kontrabandą, tik atsargiai, ir taipgi nieko nebus. Susiramino ir da sykį atkartoj ant drąsos: „Imsiu“.

Pasitaikė neužilgo geras šaltinis. Tuomet žmonės labai bėgo į Braziliją. Vyriausybė turėjo net įsakyti

paviečių viršininkams prižiūrėt savo gyventojus ir parubežiuose gaudyt bėgančius. Kruglodurovas, gyvendamas parubežyje, sugaudavo partiją beveik kasdien. Žydai, partijų vadai, nenorėdami nustot savo pelno ir da patekt į kalinį, pasiūlė Kruglodurovui po keletą rublių už kiekvieną emigrantą. Sutiko, ir, kol bėgo žmonės, buvo ir viršininkui gerai, ir žydams neblogai.

Kruglodurovui pasisėkė atleist širdį, t. y. nubaust kunigus, ant kurių da vis griežė dantį. Žydpilėje numirė prabaščius, visų mylimas žmogus. Ant palaidojimo suvažiavo iš aplinkinių parapijų kunigai visai nesiklausę viršininko. O gubernatoriaus buvo uždrausta išvažiuot kunigams į svetimą parapiją be paso nuo viršininko. Vakanalijus Vziatkovičius pasinaudojo iš to ir suskundė visus tuos kunigus. Žinoma, visiems užrašyta tapo koros nuo 25 iki 75 rublių. Šitame atsitikime kunigams buvo labai lengva išsiteisint ir išsivaduot nuo mokesčio. Juk išgavimas nuo viršininko paso, imant visą formališką kelią, ypač toliau nuo Naupilės gyvenantiems kunigams, reikalauja į dvi nedėlias laiko, o juk su palaidojimu tiek laukt negalima. Tai fiziška teisinimo pusė. Iš doriškos gi pusės palaidojimas, paskutinis patarnavimas savo draugui, tai toks išskiriamas iš kitų atsitikimas, kuris pro visus, nors ir gubernatoriaus valdžios vagučius, liuosai praeina. Taip buvo ir sutarta: teisintis ir pinigų nemokėt. Viršininkas užtaiso tada licitaciją, ketindamas išparduot kunigų daiktus. Kunigai sutarė laikytis, pasiduodami licitacijai, ir teisintis, kad ir kasžin prieš ką. Būtų išlaimėje ir garbę savo prilaikę, nes ir vyriausybė pati susiprato, kad be reikalo šiuo žygiu kunigus baudžia. Tik atsirado renegatas, vienas iš turtingiausių kunigų, Šelaukbūdžio prabaščius, ir viską sudarkė. Pabūgęs, kad kartais vyriausybė neatimtų taip derlingą parapiją arba nekenktų, jeigu bažnyčios valdžia norėtų paskirt į pralotus, pats patylomis užmokėjo savo korą. Tada jau vyriausybei būtų buvę negražu, jeigu būtų atleidusi kunigams, kurie patys nepasitiki ant savo nekaltybės. Prabaščiai nedavė savo pažadėtų daiktų ant licitacijos, turėdami iš ko užmokėt, o keleto varguolių vikarijušų pardavė paskutines kėdes.

Pasisėkus nubaust „aukso kiaules“, kaip pats sakydavo, Vakanalijus Vziatkovičius užsimanė nubaust ir Žydpilės burmistrą, ant kurio taipgi pyko. Patyrė, kad, pirmąkart atlankant Žydpilę, burmistras ne viską pasakė apie „įvestą tvarką“ ir užslėpė daug pašalinio uždarbio, o iš to, ką pasakė, tai didesnę dalį sau pasilikio. Bet kaip pabaust? Tiesiog negalima juk primint. Įsako burmistru stot prieš savo veidą.

Ar tamista turi kalendorių? — klausia atvažiavusio burmistro.

— Turiu.

— Ar tamista užtėmijai ten Naujus metus?

— Užtėmijau, — atsako burmistras nesusiprotėdamas.

— Dėl ko tamista neatvažiavai mane pasveikint? Juk žinai, kaip tai eina: pavietis sveikina viršininką, viršininkas tuoj raportuoja gubernatoriui, gubernatorius toliau, ir tokiu būdu eina iki ciecoriaus. Ciecorius iš to mato, kad jo priklausantieji myli savo vyriausybę, t. y., kad *vsio blagopolučno*, ir siunčia padėkavojimą žemyn iki paviečio viršininko. Supranti tamista, kaip tai... Taigi ant kito sykio atsimink tamista, o dabar gali važiuot sau namo.

Burmistras, išklausęs viską, sutraukė tik pečiais ir išvažiavo. O ką darys?

Atsileidusi viršininko širdis neužilgo turėjo sudrebėt. Gavo žinią, kad iš Galagaudžių valsčiaus kasos prapuolė pinigai. Tuoj liepė pristatyt vaitą.

— Kur dingo valsčiaus pinigai? — klausia vaito. O vaitas, visai nedrebėdamas, net viršininkui koktu pasidarė, atsako:

— Aš paėmiau.

— O tu, šuns vaike, vagie! Aš tave nusiūsiu ten, kur baltos meškos...

Da būtų ką toliau sakęs, tik atsiminė Matvejevą, ir, rodos, imte atėmė žadą.

— Tai drauge važiuosime ten, pons viršininke, — sako vaitas drąsiai.

— ?!

— Nėr ką taip smarkiai žiūrėt į mane, aš tuoj viską papasakosiu. Jūs, pons viršininke, reikalavote pinigų. Aš žmogus neturtingas, tai iš kur imsiu? O čia reikia duot, be to gali nustot vaitystės, tai ir paėmiau iš valsčiaus kasos. Pirmąkart paėmiau jums 150, raštininkui daviau 50 už tylėjimą ir sau paėmiau 50. Antrąkart taipgi taip padariau.

— Kaip tu, šuns vaike, galėjai imt sau, a? — suriko Kruglodurovas, nežinodamas jau, nė ką sakyt.

— Jeigu kiti gali vogt, tai ir aš galiu, — rėžia vaitas įsidrąsinęs ir matydamas viršininko nusiminimą.

Kruglodurovas pamatė visą baismus savo padėjimo. Aiškus dalykas, jis, viršininkas, bus apskūstas sykiu su vaitu kaipo vagys pinigų iš valsčiaus kasos.

— Štai ir Siberija!.. O da aš nė pinigų neprisirinkęs... bepigiu Matvejevui, — kalbėjo pusbalsiai viršininkas, vaikščiodamas skubiais žingsniais ir mosuodamas rankom. — Prakeiktas sutvėrime! tu man šitaip padaryk! Na, ką dabar daryt? ką daryt? — prakalbėjo garsiau, stodamas prieš vaitą.

— Aš žinau, ką daryt, — ramino vaitas. — Mudu su raštininku jau apskelbėme, kad kasą išplėšė, ir padarėme tam tyčia žymius. Taigi jūs, pons viršininke, atvažiavę tardyt, nesugadinkite to teisinimo, o viskas bus gerai.

Viršininkui, rodos, kas vežimą šieno nuvertė nuo krūtinės — taip palengvėjo. Vienok visai nenurimo, iki neišsipildė viskas pagal vaito rodą ir nepasibaigė tuo, kad nieks iš valsčiaus vyriausybės nekaltas, nes kasą išplėšė nežinomi piktadariai. Nors valsčius atstatė vaitą, bet viršininkas pažadėjo paremt jį ant ateinančių

rinkimų.

IV

Ikšiol Vakanalijus Vziatkovičius Kruglodurovas susipažino su savo paviečiu, su įvesta valsčiuose „tvarka“, šiek tiek su savo pareigomis kanceliarijoje ir spėjo permainingt pažvilgius ant aukų ir tvirtumo viršininko vietos. Vienu žodžiu, išigudrino į visas reikalingas administratoriui paviečio ypatybes. Dabar pradėjo manyt apie garbę. Girdėjo ne kartą, kad tas administratorius tą padarė, kits kitą, tai čia, tai ten paliko atmintį. Pats žinojo, kad yra prisiūstos iš aukštesnės vyriausybės kokios ten popieros, kur vyriausybė reikalauja varyt rusifikaciją, gint maskolių reikalus, gaudyt kokius ten žmones su išvirkščiomis nuomonėmis, litvomanus, socialistus ir t. t. Matoma, parodytas garbės kelias, bet kaip prieit?

— Turiu įgyt garbę! — nusprendė Vakanalijus Vziatkovičius ir nuo tos dienos ėmėsi ieškot takų, kuriais galima prisėlint prie garbės. Vienok sunkiai ėjo. Ar po trijų nedėlių laužymo galvos, eidamas per tiltą ir dairydamsis į visas puses, ar nepamatys kur garbę lekiant, užtėmijo prie tilto lentutę su parašu, visai jam nesuprantamu.

— Kas čia parašyta? — klausia pasišaukęs žemskį.

— Tai, vaše *vysokoblagorodije*, parašyta lietuviškai „*žingine*“, kad žmonės per tiltą greit nevažiuotų. Mūsiškai bus „*šagom*“.

— Lietuviškai? Kas tai? Žiūrėk, kad šiandien vieton šito parašo būt maskoliškas! Čia ne Lietuva, čia Maskolija.

— Klausau, vaše *vysokoblagorodije*. Kruglodurovas apsisukęs grįžo atgal su tuo persitikrinimu, kad jau nuo jo garbė neišsprūs. Jau nieks nepasakys, kad jis yra viršininku tik dėl algos, kad menkas administratorius, nesirūpinantis apie valstijos reikalus, kad neatsižymino rusifikacijoje. „Kas permainė šitą parašą?“ — klaus ateityje. „0 tai Vakanalijus Vziatkovičius Kruglodurovas“, — atsakys kiekvienas. Žadino save tokiomis mintimis ir žengė jau taip, lyg bijodamas, kad nenupultų nuo galvos garbės vainikas.

Ant rytojaus, tikėdamas, kad apie jo administratyvišką rusifikacijos didžiadarbį žino jau visas miestas, išėjo pasivaikščiot ir prisigretino prie vaikščiojančio būrelio naupiliečių. Praeinant pro lentutę su nauju parašu ant tilto, Vakanalijus Vziatkovičius su didžiu švelnumu kreipėsi prie moteriškių:

— *Šagom, mesdames, šagom!*

Moteriškės nesuprato tų žodžių ir, dirstelėjusios tik į Kruglodurovą, ėjo toliau. Grįžtant vėl administratorius, lyg nurodydamas rankom į parašo pusę, ragino moteriškes, prieš kurias per prievartą norėjo pasigirti.

— *Šagom, mesdames, šagom!* Tada viena moteriškė atrėmė:

— Ar tamistai rodosi, kad mes — tai eskadronas kareivių? Iš kur tamistai staiga atėjo į galvą komanda? Net negražu!

Vakanalijus Vziatkovičius pamatė, kad ne tik nieks nežino apie jo didžiadarbį, bet ir rodant jį, nieks nežiūri. Ne, iš to garbės nebus, reikia kitur ieškot. Neprijautė, kad garbė pati pas jį ateis.

Vieną nedėldienį, pavakare, jau temstant, važiavo iš bažnyčios su anyta ir bernu Kampinių kaimo šeimininkė, jauna likusi našlė, Gražienė. Pravažiuojant pro Taitaučiznos kordoną, užklupo abješčikai, ištraukė Gražienę iš vežimo ir nusivilko į laukus, o anyta su bernu persigandę parpleškėjo namo... Ką darė abješčikai su nelaiminga moteriške, tai žino tik tie laukai ir tamsi naktis. Anksti rytą vos ne vos parsivilko varguolė Gražienė sudraskyta ir sugnaibyta. Persirgusi keletą dienų, pasiskundė kaimynui dvarponiui, kuris rodijo apskūst maskolius, pabaust piktadarius ir išpasakojo, kaip ir ką padaryt. Gražienė padėkavojo už rodą ir išėjo rengt skundą.

— Da eisiu pasirodavot pas kunigą. Ką jis pasakys? — manė moteriškė ir nukako pas Naupilės prabaščių.

— Mano vaikeli, — tarė prabaščius, — tai baisus atsitikimas. Skūsk, vaikeli, skūsk! Jeigu tu atleistum, tai Dievas tau neatleis, nes parodytum, kad to dalyko nelaikai nė per nuodėmę.

— Tai dėkui, tėveli, už gražią rodą. Mūs ponas taipgi sakė skūst. Skūsiu, nēr ką. Atleisk jiems, tai kitąsyk gali žmogų ir ikismert užganubyt. Ką tu su bjaurybėmis!

Taitaučiznos kordono aficieras, patyręs apie savo abješčikų darbą ir ketinimą skūst, didei nusigando, nes žinojo, kaip skaudžiai prireiks atsakyt. Nēr ką daryt — eina pas saviškį, pas paviečio viršininką, prašyt pagelbos. Pats viršininkas nieko negalėjo išprotaut, bet jo pagelbininkas Duževskis davė tokią rodą:

— Nesirūpinkite, aš pasakysiu, ką daryt. Eikite tiesiog pas prabaščių ir paprašykite, kad nudraustų moteriškę nuo skundo. Prabaščiaus ji tikrai paklausys. 0 kad prabaščius išpildys jūs prašymą, tai aš duodu savo galvą. Jis dabar laukia užtvirtinimo ant praloto, tai jam paviečio viršininkas labai reikalingas su gerais liudijimais. Už tą dalyką prabaščius parduotų dūšias visos savo parapijos — aš jį gerai pažįstu.

Tą pačią dieną Kruglodurovas buvo pas prabaščių ir visai nedaug turėjo darbo perkalbėt jį į savo pusę. Prabaščius pažadėjo nutildyt moteriškę, o Kruglodurovas nudžiugo, pasisekus užstot maskolių reikalus taip, kaip nori vyriausybė. „Garbė rankose, — manė Vakanalijus Vziatkovičius, — o mažių mažiausiai vyriausybės pagyrimas“.

Da iš vakaro prabaščius įsakė špitolninkui pavadint anksti Gražienę. Žmonelė atėjo, o prabaščius

pradėjo taip:

— Mano vaikeli! aš per visą naktį maščiau apie tavo skundą, ir žinai ką, man rodosi, geriau bus, jeigu neskūsi. Pati supranti... kad būtum mergina, tai tas atsitikimas kenktų tau, o dabar... kokia pragaištis?.. Su tuo skundu... pradėsi, tai daug vargo, iki pasibaigs, o ant galo da gali nelaimėt... Geriau, vaikeli, neskūsk! aš taip rodiju. Juk kasdien poteriauji: ir atleisk mums, kaip ir mes atleidžiam. Atsimink, vaikeli!

Moteriškė prižadėjo neskūst, tik atsisveikinusi ir eidama namo, negalėjo nė koku būdu suprast: dėl ko tas atsitikimas užvakar buvo baisus, o šiandien nieko nekenkia? Dėl ko užvakar reikėjo skūst, o šiandien jau ne? Rado tik vieną išaiškinimą: taip liepė kunigas, tai taip turi būt gerai.

Vienok nė šiuo žygiu neteko viršininkui nė garbė, nė vyriausybės pagyrimas. Nieks nepavadino, kad Vakanalijus Vziatkovičius — apgynėjas maskolių reikalų, o nuo vyriausybės juk tyčia buvo slepiamas tas atsitikimas su Gražiene.

— Da pabandysiu paieškot pavietyje žmonių su išvirkščiomis nuomonėmis,— ramino save Kruglodurovas.— Reikia išbandyt visi keliai, iš viršaus nurodyti.

Tuojau davė išskirstytiems pavietyje žemskiams ypatingą įsakymą, idant žiūrėtų gerai, ar nepasirodys kur neištikima žmogysta, ir apie tai ant tų pėdų praneštų.

Į ūmą laiką gavo du raportu. Viename rašo: „Apie Galagaudžius suka kasžin koks žmogus poniškai apsirėdęs vaikščioja po kalnus dairosi į visas puses o paskui pasistatęs ant aukšto trikojo mašiną prikiša prie jos galvą užsidengia juoda pala ir ką jis ten paskui daro nepatyriau negalėdamas prisiartint, kad neužtėmytų manęs ir nepabėgtų“.

Kitas raportas toks: „Apie Trumpuvą pasirodė kasžin koks ponas, kuris ateina į kaimus ir mieruoja žmonių galvas. Kam jis taip daro, negalima žinot. Vieni sako, kad rengia lietuvių kariumenę ir mieruoja galvas, idant kepurės gerai tiktų kiekvienam. Kiti sako, kad jis neva mieruoja, o tuo tarpu šnabžda į ausį, mokindamas, kaip smaugt maskolius“.

— A! turiu jau du paukščiu! — judošiškai nusišypsojo trokštantis garbės administratorius. — Tai litvomanai arba socialistai! Suimsiu juodu!

Nesistebėkime: juk administratorius parapijos dėl garbės savo pavedė į abješčikų rankas jaunos moteriškės garbę, tai dėl ko gi administratorius paviečio negalėtų dėl savo garbės pašvęst nekaltų žmonių liuosybę?

Įsakyta suimt suskūstas raportuose neištikimas žmogystas. Tegul visi žinos dabar, kad Vakanalijus Vziatkovičius ant visko turi akį kaipo tikras administratorius ir naikintojas negeistinių valstijai gaivalų. Jau apie šitą dalyką tik turės žinot vyriausybė. Bet ir čia Kruglodurovas vieton garbės sulaukė tik juokų. Pasirodė, kad tuodu ponu buvo atvažiavusiu ant vasaros pasilsėt panemunėse. Vienas buvo mylėtojas fotografas, o kitas garsus etnologas. Jau kad nesiseka kam, tai nesiseka!

Kruglodurovas buvo net užmetęs mintis apie įgijimą garbės, tik išgirdo, kad gubernatorius pagyrė vieną viršininką už įtaisymą „ikonos“ ant atminties išlikimo nuo myrio Aleksandro III, susikūlus ties Borkais mašinai. Atgijo mūs viršininkas ir su visa energija stvėrėsi prie taisymo tokios pat „ikonos“. Čia tur pasisekt ir vyriausybė negal neužtėmyt. Neilgai laukdamas, pradėjo rinkt iš savo paviečio tam dalykui *liuosas aukas*. Činovninkai visi *turėjo* duot, nes bijojo, kad nedavę nenustotų vietos; dvarponiams *nepritiko* neduot, ypač kad jų draugijinės ir politiškos nuomonės sukosi tik aplink tai: pritinka ar nepritinka; vaitams, raštininkams ir šaltyšiams buvo *įsakyta* duot: jeigu neduosite, tai aš jums parodysiu! Kunigai davė ant „ikonos“ su *didžiu noru*. Tokiu būdu į trumpą laiką buvo surinkta „liuosų“ aukų iš paviečio arti 800 rbl. Grįždamas iš paskutinės kelionės su surinktais pinigais, važiavo Kruglodurovas panemune per Trumpuvą, tarp neišpasakytai gražių kalnelių, apžėlusių medžiais ir krūmais. Vietos gražumas privertė administratorių svajot.

— Gerai vienok, kad mašina ties Borkais susikūlė... Gali žmogus nors pakilt vyriausybės akyse... Kad taip da vienas toks priepuolis, tai da aukščiau galėtum iškilt... O kasžin, kad taip ant paviečio viršininko gyvasties pasikėsintų, ar pagarsėtų pas vyriausybę? Juk viršininkas yra caro vietininkas, pildo jo valią, gali turėt neapkenčiančius... taigi ir ant viršininko gali kėsintis... gali...

Lyg tyčia lekia akmenukas, krinta ant rato ir atsimušęs suduoda į vežimo šoną.

— Stok! pasikėsinimas ant gyvasties! — sušuko Kruglodurovas nesavu balsu.

Tuoj liepė važiuojančiam su juo žemskiui ieškot krūmuose galvažudžio, o vežikui paduot tą akmenį, kurs buvo mestas.

— Štai šitas, pons viršininke, — tarė vežikas, paduodamas mažą akmenuką.

— Negal būt! — riktėlėjo Kruglodurovas. — Su tokiu ant gyvasties nesikėsina! štai šitą paduok, — paliepė parodęs pakelėje įaugusį į žemę akmenį menkiausiai nuo dvidešimts svarų. Vežikas išlupo akmenį, įdėjo į vežimą, o viršininkas vertė ko greičiausiai važiuot į Trumpuvos dvarą. Čia padarė triukšmą ir suvarė žmones ieškot galvažudžio. Neužilgo atėjo žemskis, vesdamas už rankų du verkiančiu vaiku, kuriuodu mėtė ant kalno akmenukus, bandydamu, katro geresnė ranka. Mat vienas iš jūdviejų pamėtėjo smarkiau, pravažiuojant pakalnėje viršininkui, ir pataikė į jo vežimą. Kruglodurovas pareikalavo betgi nubaust vaikus, surašė protokolą ir nuvažiavo su akmeniu namo, ketindamas parodyt jį, kaipo *corpus delicti*, kad ne tik ant caro, bet ir ant viršininko galvos buvo pasikėsinę. Kadangi visi pradėjo juoktis iš tos Kruglodurovo pasakos ir *corpus delicti*, liepė akmenį išmest ir užsiėmė vien tik triūstis apie „ikoną“.

Apkelbė visiems, būk davęs daryt „ikoną“ Peterburge, būk kaštuosianti tiek ir tiek — vos išteksią ant

apdarų ir altoriaus. O iš tikrųjų dirbo „ikoną“ Kaune ir viskas kaštavo ne daugiau per 400 rublių. Kur dingo likusieji pinigai, nieks nė neklausė, nes tokiuose atsitikimuose priežiūros juk nėra.

Pargabeno „ikoną“ ir vėl pradėjo rinkti pinigus ant pašventinimo, o geriau sakant, ant palėbavimo pabaigus šventinimą. Dabar rinko jau ne nuo visų, tik nuo inteligentų.

Dienai pašventinimo prisitaisė, galima sakyti, priderančiai. Palengvinimui gi kelio savo garbei nepamiršo nė apie korespondentą. Užkviėtė vieną mokintoją ir prašė aprašyti pašventinimo ceremoniją ir istoriją atsiradimo „ikonos“. Persergėjo vienok korespondentą, kad pats neišdrįstų pavest savo rašto spaudai, iki jis, Kruglodurovas, neperžiūrės.

Į kelias dienas po pašventinimo „ikonos“ atvažiavo Vakanalijus Vziatkovičius į Žydpilę, kur gyveno anas mokintojas, korespondencijai peržiūrėt. Autorius skaitė, o korespondencijos didžiavyris klausė. Korespondentas, pripažindamas, kad Kruglodurovas visgi ne koks menkniekis, o tik paviečio viršininkas, kartais gal užtart, nesigailėjo ko švelniausių žodžių, papuošančių didžiavvyrio vardą. Tik *doblestnyj Vakkanalij Vziatkovič* ir *doblestnyj Vakkanalij Vziatkovič* — nuolat skambėjo. Kruglodurovui tas dalykas labai patiko, bet norėdamas pasirodyt šiek tiek numanančiu ir kad neyra vertas taip didelės garbės, perkirto:

— Tamista, man rodosi, štai šitoje vietoje galima būt išmest „*doblestnyj Vakkanalij Vziatkovič*“. Anoje taipgi... galima. Matai, tamista, lyg per tankiai... juk supranti, tamista...

Autorius skaitė, o Kruglodurovas rodė, kokiose vietose galima išbraukt „*doblestnyj V. V.*“

Perskaitė visą korespondenciją, luktelėjo, ir viršininkas pasiūlė da kartą perskaityt, kad da geriau padailintų.

— Palauk, palauk, tamista! štai šitoje vietoje tai labai tiktų „*doblestnyj Vakkanalij Vziatkovič*“, — tarė Kruglodurovas, staiga prispaudęs su kairės rankos smilium stalą, lyg rodydamas tą vietą. — Mat ausis to reikalauja, — užbaigė pakreipęs žemyn dešiniąją ausį ir smulkiai miklindamas palei ją dešinės rankos pirštais.

Dabar autorius skaitė, o viršininkas rodė, kur būtų gerai pridėt „*doblestnyj V. V.*“ Pabaigė antrąją korektą, ir pasirodė, kad dabar kur kas tankiau atsikartoja „*doblestnyj V. V.*“ nekaip pirmąkart.

Didžiavyris pagyrė autorių už gražią plunksną, įsidėjo perrašytą iš naujo korespondenciją į kišenių ir išvažiavo. Ar buvo ta korespondencija patalpinta kokiam nors laikraštyje, pasiliko slėpiniu ant visados. Vienok Kruglodurovas atkreipė ant savęs vyriausybės akis, nes ant pašventinimo „ikonos“ buvo pats gubernatorius.

Nuo to laiko Kruglodurovo širdis buvo pripildyta neapsiliaujančio džiaugsmo. Da labiau nudžiugo gavęs nuo gubernatoriaus įsakymą atlankyt kaimų mokyklas per taip vadinamus egzaminus ir patirt, ar vaikai moka katekizmą. Mat Vakanalijus Vziatkovičius ir prie apšvietimo pridėjo ranką.

Pirmiausiai atvažiavo į Žydpilę ir, paprašęs mokintojus paklausinėt vaikus iš katekizmo, klausė atsakymų atsidėjęs. Paskui, atsisveikindamas su mokintoju, taip prakalbėjo:

— Labai tamistai dėkui! vaikai iš tikėjimo dalykų atsako puikiai. Nors aš lietuviškai nesuprantu, bet iš akių matyt, kad tamistos mokintiniai katekizmą moką gerai. Taipjau vienas, skaitydamas ciecoriaus šeimyną, suklupo, bet tai nieko, tai, apskritai imant, mokėjimą katekizmo tamistos mokykloje da ne visai gadina... Tikėjimo dalykai — didelis daiktas! kas juos moka, tai moka viską! — užbaigė Kruglodurovas, pažymindamas paskutinį žodį ir parodydamas, kad supratime mokslo reikalų ir jo kelinės ne per žemai.

Iš čia nuvažiavo į Pliuškių bažnytkaimį ir užragino mokintoją paklausinėt vaikus poterių. Mokintojas buvo žmogus tamsuolis, bet turintis labai miklią sąžinę. Ta antroji ypatybė duodavo jam progą taip gudriai pasielgt prieš vyriausybę atvairais ir slapčiais keliais, kad žmonės negalėjo išmest jo nė iš mokyklos, nors kelis kartus buvo bandė. Taigi ir dabar, nepasitikėdamas, ar vaikai ant poterių nesuklups, griebėsi prie savo gudrumo:

— Pons viršininke, pavelykite pirmiau užklaust apie ciecoriaus šeimyną!

— Gerai, gerai, — tiko viršininkas.

Vaikiščių net prakaitas išpylė, iki išrentė visą šeimyną nuo pradžios iki galo. Vienok pasakė viską, ir dagi taip gražiai, aiškiai — tarytum riešutą krimto.

— Labai gerai, labai gerai, — pritarė Vakanalijus Vziatkovičius. — O dabar štai šitą vaiką užklausk tamista iš poterių!

Vaikas atsistojo.

— Pavelykite, pons viršininke, aš da jį užklausiu... Pasakyk, kaip aukštiname mūs poną viršininką? — suskubino mokintojas.

— Ne, ne, ne! — perkirto Kruglodurovas. — Taip negalima... pirmiau reikia gubernatorius...

— Na, tai kaip aukštiname poną gubernatorių? — klausia mokintojas vaiko.

Vaikas išpleškino viską po *imeni, otčestvu, činu i ordenam*.

— Na, o dabar... kaip poną viršininką?

— *Jevo vysokoblagorodije Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, štabsrotmistr* ir t.t., ir t.t., — atsakė vaikas aiškiai ir drąsiai. Matyt buvo, kad tą dalyką girdėjo ir atkartėjo mokykloje tankiai, tikrai tankiau nekaip poterius.

Viršininkas atsistojo, ištiesė rankas ir vos ištaręs: — Vaikai, tai jūs ir mane pažįstate? — pravirko.

Daugiau vaikų jau neklausinėjo.

Žinoma, viršininkas padėkavojo mokintojui už gražų, rūpestingą mokinimą vaikų ir perstatė vyriausybei kaipo pirmiausiajį jo pavietyje mokintoją, kuris reiktų apdovanot.

Atėjo laikas rinkimų vaitų. Jau ne tik šventomis, bet ir šiokiomis dienomis karčemos pilnos žmonių. Tik geria, tik rėkauja. Tai kandidatai myli savo rinkikus.

Mūs žmonės da nesuprato nė kokių savo tiesų, nelabai numanė, nė kam tas vaitas reikalingas. Tam turbūt, manė daugumas, kad būtų ką rinkti. Dėl to gi rinkdavo į vaitus ne tuos, kurie galėtų geriau atlikti ir apginti valsčiaus reikalus, o tik tuos, kurie galėjo pastatyti daugiau degtinės. Iš tokio žmonių aklumo naudojosi visokios erkės, visoki Pstrumskiai ir Bavolskiai. Jie gali laimėti iš valsčiaus tol, iki valsčius pats nepatirs savo tiesų, nesupras savo reikalų ir nepradės rinkti sau vaitus, galinčius apmalšinti raštininkų šunystes arba ir visai prašalinti netikusius. Dabar tokiems Pstrumskiams labai rūpėjo, kad būtų išrinkti į vaitus tik jų pačių paskirti parankūs kandidatai. Tame reikale atsilankė jau po kelis kartus pas viršininką, kuris juk pažadėjo neužmiršt. Ant galo ir paties viršininko nauda, išpildžius pažadėjimą ir prilaikius savo uždarbio šaltinius.

Ant rinkimų į Miškagalius, Dykuličius ir Žioplį pasirengė važiuoti pats Kruglodurovas, o kitus valsčius paskyrė savo pagalbininkui.

Paskirtoje rinkimų dienoje atvažiavo Kruglodurovas į Žioplį. Bavolskis norėjo, kad liktų vaitu tas pat, kur iki šiol buvo, o valsčius jo visai nenorėjo ir statė savo kandidatus. Ką čia daryt? Pasirodavojo Bavolskis su viršininku ir štai ką padarė: vieton rinkti paprastu būdu, šaukia į kanceliariją po vieną žmogų ir klausia, ką jis nori į vaitus.

Gavę atsakymą, įrašo pravardę rinkiko į vieną iš trijų ištiestų ant stalo popierą, į tą būtina, kur neva surašomi balsai paminėto kandidato. Paskui šaukia kitą ir t.t. Pasirodė ant galo, kad ant lapo Bavolskio kandidato buvo prirašyta daugiausiai balsų, nors ant jo nesirašė nė vienas valsčionis. Bavolskio kandidatas, žinoma, liko vaitu.

— Vyrai! kaip tai gal būt? — tarėsi nusistebėję žmonės, kurie buvo negirti. — Juk čia ne rinkimai! Iš mūs tik tyčiojasi!

— Na tai ką padarysi? — sako kitas.

— Galime skųst! — sako pirmasis.

— Kam pasiskųsi? — atsiliepia trečias. — O da gali Siberiją pamatyt... Ant galo ar ne vis tiek: ar tas vaitu, ar kitas. Mokesčių juk nesumažins...

Taip kalbėjosi nuskriausti žmonės, bet nesutarė gintis, nes nežinojo, kaip gintis, ir bijojo pradėti. Valsčionys verkė, o Bavolskis juokėsi. Dykuličiuose rinkimus atliko da greičiau ir da prastesniu būdu. Kruglodurovas, išėjęs po užkandžio nuo Kuznickio, pasakė tik:

— Kas nenori Striukio, tegul išeina priešai! Lengva taip pasakyt, bet nelengva išpildyt. Nė vienam žmogui neyra smagu pasirodyt, dagi prieš visus, kad tokio ir tokio nenori, esi lyg jo priešininku. Lengviau pasirodyt kieno draugu. Nieks neišdrįso išeit priešai iš minios, nors visi buvo paketinę išmest Striukį iš vaitų. Viršininkas luktelėjęs traukė toliau:

— Tai nėra tokio, kuris nenorėtų Striukio? Užrašykite, kad Striukį išrinko *visi!* — užbaigė atsigręžęs į raštininką ir nuėjo į vidų.

Nors visiems buvo aišku, kad čia negerai pasidarė, kad ne taip renka vaitus, bet nežinojo žmonelės, ką daryt, tik kaltino viens kitą:

— Ko tu neišėjai?

— O tu ko neišėjai? Gudruolius koks!

— Aš būčiau išėjęs, kad tik tu būtum.

— Ir aš būčiau išėjęs, kad tik tu nebūtum kvailas!

Žmonės kaltino patys save, o Striukis, Kuznickio kandidatas, liko vaitu.

Rinkimai Miškagalių valsčiuje buvo taip ypatingi, parodė tiek žemų palinkimų, pagedimo, painiojimų, neteisybės, kad tą dalyką ketinu aprašyt smulkiau, visai skyrium.

Da toli prieš rinkimus, beveik už dviejų metų, Miškagalių valsčius sutarė rinkti į vaitus Petrą Svarūną, baigusį universitetą ir buvusį inspektorium gimnazijos. Pametęs tarnystę tolimoje šalyje, gyveno dabar Svarūnas Lietuvoje pas savo brolių. Jau valsčius norėjo išrinkti jį pirmiau ar į vaitus, ar į sūdžias, tik jis neapsiėmė. Dabar sutiko ir pasidavė į kandidatus. Pasigailėjo žmonių ir pasižadėjo patarnaut valsčiui, ketindamas išrodyt visas neteisybes, daromas ikšiol kanceliarijoje, pastatyti valsčionių tiesas taip plačiai nuo rubežių iki rubežių, kaip jos išrodo įstatymuose. Šiandien tos tiesos buvo labai susiaurintos, nes žmonės ir patys nieko apie jas nežinojo ir da turėjo nelabą vyriausybę. Daugumas valsčionių netikėdami galvas kraipė, kada Svarūnas užminė jiems sykį, kad jie turi tiesą patys tarp savęs pasiskirstyt, kiek kam priguli mokesčių dėt.

Raštininkas Pstrumskis iš savo pusės taipgi tēmijosi, kas jam būtų parankiausias vaitu. Anksti pavasari, kada da nežinojo apie pasidavimą Svarūno į kandidatus, Pstrumskienė atvirai išpasakojo pačiam Svarūnui savo politiką ant ateinančių rinkimų.

— Valsčius išrinks tą, kurio mano vyras norės, — sakė ji.

— Valsčius stengiasi dabar, kaip girdėt, — atsakė Svarūnas, — išsirinkt vaitą, išmanantį kanceliarijos darbą. Rinks arba Kirvelį, arba Raibutį.

— O kam reik vaito, išmanančio kanceliarijos darbą? Juk mano vyras gerai tą darbą supranta. Jau tiek metų raštininkauja! Viršininkas niekad jo nepapeikia. O Kirvelis tai girtuoklis, tankiai karčemoje po suolu guli.

Yra vienas šaltyšius, žmogus blaivas, teisingas, kuriam aplinkiniai kaimai paveda mokesčius nunešt į kasą. Jį valsčius tikrai išrinks į vaitus, ypač jeigu da aš prisidėsiu. Be juoko! Piktavalės valsčiuje aš taipgi įtaikiau vieną šaltyšių į vaitus. Ik pat rinkimo nė mano vyras, nė valsčius, nė jis pats nežinojo, kad jį kas rinktų. Susiėjus žmonėms ant rinkimų, aš apstačiau stalą su bonkomis, padėjau užkandžio, pasišaukiau didesnius ūkininkus, gražiai pamylėjau, ir kaip paskui jie išėję suriks: „Rėplaitis, Rėplaitis vaitu!“ Jiems pritarė da kiti, ir mano šaltyšius buvo išrinktas į vaitus. Bus ir čia taip. Aš jau gerai pažįstu žmones.

Pstrumskis, patyręs, kad Svarūnas pasiduoda balsavimui į vaitus, užsispyrė visokiais nelabais trukdymais Svarūną prie vaitystės neprileist. Paleido į valsčių paskalą, būk valsčius turįs tūkstantį rublių skola, būk ta skola prie nemokinto vaito užslepama, o jeigu bus išrinktas Svarūnas, tai užslėpt nebus galima ir reiks skola užmokėt. O tuo tarpu per Klynaitį, vaito kandidatą, ir Kirvelį, rodininką, geru abudu girtuokliu, padavė žandarams skundą, būk Svarūnas turįs žemę užsirašęs tiktai fiktyviškai ir per tai negali būt vaitu. Už tai pažadėjo Pstrumskis skundikams padarysiąs vieną iš jų vaitu, o kitą vaito kandidatą. Neužilgo padavė skundą kitą, būk Svarūnas esąs girtuoklis, turįs sumišusį protą ir t.t.

Beje! Pstrumskis visai neįrašė Svarūno į kandidatų lapą.

Svarūnas, patyręs apie viską, nuvažiavo pas paviečio viršininką pasisakyt, kad jo neįrašė į kandidatus ir paleido neteisingus skundus. Viršininkas atsakė, kad da kandidatų lapo nematęs, o jeigu rasiąs Svarūną neįrašytą, tai liepsiąs įrašyt. Skundų gi nė kokių pas jį neesą, jeigu atsirastų paskiau, tai duosiąs Svarūnui žinią.

Nors Kruglodurovas priėmė Svarūną labai švelniai, vienok, susitikęs rejentą, pasakė:

— Ar supranti tamista, kokį Miškagalių valsčius renka sau vaitą? Žmogų, baigusį universitetą, buvusį inspektorium gimnazijos!

— Labai gerai, jeigu toks žmogus apsiima patarnaut valsčiui,— atsakė rejentas.

— Gerai! Bet matyk tamista, jo činas aukštesnis už mano, tai kaip aš jį pabausiu? Aš turėčiau jį baust per gubernatorių arba per sūdą, o tai man visai neparanku!

Reikia žinot, kad Kruglodurovas ant činų lipynės stovėjo trimis laipsniais žemiau už Svarūną. Matė, kad su tokiu vaitu jau negalės elgtis „be ceremonijos“, ką buvo papratęs daryt su kitais vaitais. Taigi Svarūno kandidatūra ir Kruglodurovui buvo negeistina.

Pstrumskis, nepasitikėdamas skundams, nusiuntė pas viršininkienę savo pačią, žinoma, ne su tuščiomis. Pstrumskienė išišnekėjusi pradėjo skųstis:

— Svarūnas da neišrinktas į vaitus, o jau nori mus išmest iš kanceliarijos! Tai, ką jam mes! Jis giriasi, kad ir viršininkas jam menkas daiktas, kad galįs jį pamokinti!

Viršininkienė įsitėmijo šitą ir papasakojo savo vyrui. Vyras taipgi įsitėmijo.

Atėjo 2 diena gegužio, diena rinkimų.

Kandidatai buvo keli, o tarp jų sukriausias — Raibutis, kamarninko raštininkas. Jis puldinėjo tarp susirinkusiųjų nuo vieno prie kito, save girdamas, kitus peikdamas.

— Ką, — sako, — Svarūnas išmano kanceliarijoje? Koks jis bus vaitas? Jis tik vaikus težino mokint! Vienas atsiliepia:

— O tu ar gali vaikus mokint? Mat paršas, pusantrios kliasos pabaigęs, o šneka ant akademčiko!

Raibutis sugėdintas nulindo kasžin kur. Bet jau jo dalykas liko praloštas. Da aršiau, paleido paskalą, būk Raibutis vesiąs Pstrumskio dukterį. To buvo jau per daug, kad Raibučio kandidatūra dingtų neatitaisomai.

Visi, matoma, norėjo į vaitus Svarūno. Dėl ko norėjo? Dėl to: 1) tikėjosi nuo jo, kaip išmanančio ir teisingo žmogaus, kad valsčiaus neskriaus ir neužslėps šelmystų, raštininko išvien su buvusiu vaitu padirbtų; 2) Svarūnas pažadėjo gyvent prie kanceliarijos. O tai didelis žmonėms palengvinimas, nes ikišiol tankiai negalėdavo visko su sykiu kanceliarijoje atlikt, turėdami kasžin kur ieškot vaito; 3) tikėjosi, kad, Svarūnui pastojus į vaitus, turės išeit Pstrumskis, tinginys ir lupikas, ir kad kanceliarijoje bus užvesta tvarka; 4) Svarūnas buvo žmogus nors aukšto mokslo, bet prieinamas, ne didžiulis.

Pstrumskio gi valsčius nenorėjo ir labai nekentė. Oi buvo už ką nekęst! Lupdavo žmones kruvinai, be gėdos ir pasigailėjimo. Jau nieko nė nedirbdavo, tik, vaikščiodamas po kanceliariją, svarstė, nuo ko kiek galėtų išlupt. Imdavo didelius pinigus net už tokius dalykus, už kuriuos neprigulėdavo imt nė skatiko. Už išdavimą liudijimo perkant žemę nulupdavo po 3, 5, 10 ir 15 rublių; už valančenijas — 10 ir daugiau, už laiškelių parduodant gyvulį imdavo po vieną arba du auksinu; už pasą į Prūsus — rublį ir t.t. Plėšdavo už mažiausią daiktėlį. O nuo parėjusių iš Amerikos imdavo šimtais. Ypač pelnydavo gerai, kada žmonės su jo pagelba atsiimdavo ugniapinius. Kam vėl pateko atimt per vaitą pinigus nuo skolininko pagal tiesos nusprendimą, tai Pstrumskiui vis likdavo arti pusės visų pinigų — kitaip neidavo jų paieškot. O jeigu da kaltininkas paprašydavo užvilkt sugražinimą skolos, tai raštininkėlis ir iš čia pelnydavo, taip kad abi pusės turėdavo jam įkišt. Sunku būtų išpasakot visas Pstrumskio gudrybes dalykuose plėšimo žmonių. Bus gana jau ir to, kas aukščiau paminėta. Ir iš to galima matyt, kad valsčius galėjo nekęst Pstrumskio. Prie šitų visų ypatybių, raštininkas mėgdavo dagi užsitraukt, o žmonių reikalus atlikdavo tada, kada jam pačiam patiko.

Ant tokių raštininko darbų valsčius ketino per susirinkimą pasiskųst viršininkui ir prašyt, kad jį iškeltų. Bet atsirado keli, kurie sudraudė tai daryt, sakydami: jeigu sykį bus išrinktas išmintingas vaitas, tai Pstrumskis pats turės prasitraukt. Paskui pasirodė, kad valsčius padarė didelę klaidą, tylėdamas apie atstatymą raštininko.

Iš vakaro prieš rinkimus atvažiavo į Benderių kaimą žandarai, klausinėdami pas kaimynus apie

Svarūną. Klausinėjo, ką jis veikia, ar vaikų nemokina, ar turi savo lauką. Kaimynai pasakė, kad turįs lauką ir trobas įtaisytas. Veikte ką veiks, lauko darbo nemokėdamas: skaito, rašo, o kad vaikus mokintų, tai negirdėję. Skundas buvo paduotas be parašų, o skundikai, Kirvelis su Klynaičiu, patys save pridavė į liudytojus. Žandarai, surinkę kaime apie Svarūną žinias, nesutinkančias su skundu, visai nė neužėjo pas liudytojus skundikus. Tuodu vėl atkartojų savo skundą ir labiausiai spyrė ant to, kad Svarūnas skaitas knygas, laikydami tai per didelį nusidėjimą.

Nors Pstrumskis kur kas da prieš rinkimus pradėjo važinėt po kaimus, vaišint visus, siūlydamas savo kandidatą, nors pasikvietė į pagelbą Šlavikų karčemos žydą Šmulkį, vienok valsčius Pstrumskio prisimeilinumui nepritarė, nes, atvažiavus viršininkui ir paraginus rinkt vaitą, visi vienu balsu sušuko: „Svarūnas! Svarūnas!”

Viršininkui tas priepuolis nepatiko. Juk jis pats nenorėjo Svarūno vaitu, ir da Pstrumskis reikėjo gelbėt. Paliepia Kruglodurovas norintiems Svarūno pereit į kitą pusę. Pereina visi, išskyrus 13 pasidavusių į kandidatus. Tiek daug kandidatų padarė Pstrumskis, tikėdamas per tai išskirstyt balsus, idant mažiau tektų Svarūnui.

Tada viršininkas liepia rinkt vaito kandidatą. Valsčius, patėmijęs, kad viršininkas Svarūno nenori, sutarė rinkt į kandidatus tokį žmogų, kuris galėtų atsisakyt, panorėjus viršininkui užtvirtint jį vaitu. Išrinko Svainišių, pildanti jau ir be to dvi tarnystes, užveizėtojo kanceliarijos ir sąnario priežiūros bažnyčios. Jis gavo į 150 balsų. Pats viršininkas skaitė balsus ir atrado jų 270. Visi užtėmijo tą nemokėjimą skaityt, bet nieks nieko nesakė, nes Svarūnas turėjo 480 balsų, o Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyt.

Ant galo Kruglodurovas, nežinodamas, ką daryt, liepia rinkt trečią kandidatą. Bet valsčius tiesiog pasakė, kad jam trečio kandidato nereikia, kad į vaitus išrinko Svarūną, o į kandidatus Svainišių.

Pasirodžius, kad valsčiaus negalima nė kokiu būdu priverst rinkt trečią kandidatą, nors po kelis syk ragino, pats Kruglodurovas įrašė Svarūną į kandidatų lapą, kas da ikšiol visai nebuvo padaryta.

Ponia Pstrumskiene! Nebuvo čia taip, kaip pranašavai. Matyt, žmonių nepažįsti.

Visą tą dieną landė Pstrumskis tarp žmonių ir klausė, ką šneka. Tą pat darė Šlavikų Šmulkis su savo vaikais. Turbūt nelaimingas pagavo žinias, nes Pstrumskis baisiai nusiminė. Išvydęs pavojų, kybantį ant jo galvos, stvėrėsi iš paskutiniųjų gelbėtis. Ikšiol buvo pasitikėjęs pats ant savęs, dabar, nepasisėkus, šoko ieškot pagelbos pas kitus. Nuvaziavo pas Virdulynės sūdžią Bandavičių, garsų dirbiką painių ir skundų ant savo priešininkų laike kiekvieno rinkimo. Jau jis kartą skundė net Svarūną, kurį buvo paketinę rinkt į sūdžias vieton Bandavičiaus. Dabar taipgi mielai prisidėjo prie Pstrumskio, nes Svarūno vaitavimas jam pačiam buvo neparankus — vaitas greičiau gal būt sūdžia už kitus kandidatus. Sutarta apskust Svarūną, kad jis, kaipo užsipelnęs bajorystę, neturi tiesos pirkt valsčionišką žemę ir dėl to negal būt vaitu.

Atvažiuoja pas Pstrumskį viršininko pagelbininkas Duževskis. Nelaimingas raštininkas puola prie jo, melddamas rodos. Duževskis rodija visai noriai ir gerai. Tuoj sustatė juodu šitokį skundą: „Svarūnas mokina slapčia vaikus, skaito uždraustus užrubežinius laikraščius ir protauja apie tai tarp žmonių. Jis yra pusadvokatis ir stoja į sūdą, o kaipo toks negali užimt nė kokios tarnystės. Taigi mes, Miškagalių valsčius, Svarūno turėt vaitu nenorime ir t.t.”

Ant to skundo taipgi nieks nepasirašė. Toki skundai prajuokino net Kruglodurovą. Valsčius vienu balsu išrenka Svarūną, o po kelių dienų tas pat valsčius sako Svarūno nenorįs!

Prie tokio valsčiaus užsispyrimo Kruglodurovas jau buvo savo pusę apleidęs, bet reikia gelbėt Pstrumskis. Tegul jau Svarūnas bus sau vaitu, tegul tik Pstrumskis lieka raštininku, tegul jo Svarūnas neišmeta. Pasimatęs su Svarūnu, klausia:

— Ar tamista galėtum su Pstrumskiu sugyvent?

— Aš Pstrumskiu nė kokio pikto nedarau,— atsakė Svarūnas,— tik jis prieš mane eina, paduodamas per bjauriausius girtuoklius skundus ant manęs. Ant galo nuo Pstrumskio prigulės, ar galima bus sugyvent, ar ne.

— Ar tenai ant vietos galima kur nusisamdyt gyvenimą?

— Kurgi nebus galima?

Svarūnas suprato, kad viršininkas nori ne tik palikt Pstrumskį raštininku, bet ir tame gyvenime, kurį valsčius turėjo paskyręs vaitui. Da ilgą valandą juodu kalbėjo, ir matyt buvo bentgi tuo žygiu viršininko palinkimas jau į Svarūno pusę.

Pstrumskis stipriai tikėjo, kad Svarūnas nebus paskirtas užtvirtinimui, nes ne tik viršininkas buvo tai pažadėjęs, bet ir visas biuras jo pusę laikė, o viršininkas visada klausydavo savo biuro rodų. Biurui priderėjo laikyt Pstrumskio pusę. Kada tik jis atvažiuodavo į Naupilę, tai visą biurą, anot žydo pasakos, „padarydavo be kojų“: nuo Dinės jau rėplomis grįždavo namo.

Sukakus dviem ar trimis nedėlioms, atvažiavo Pstrumskis su pačia ir dukterim į Naupilę. Patyrė biure, kad jau siunčia pas gubernatorių popieras Svarūnui užtvirtint. Ta žinia apliejo Pstrumskį tarytum šaltu vandeniu. Kaip šūvis nubėgo pas pačią. Pati, pamačiusi atsivainiusį jo veidą, klausia:

— Kas atsitiko?

— Svarūną užtvirtins! —atsakė trumpai.

— O Jėzau! — suriko raštininkienė ir, parvirtusi ant lovos, apalpo. Duktė, pasižiūrėjusi ant motinos, apalpo taipgi. Bet Pstrumskis su jomdvieim nesiglamonėjo. Paliepęs pašaukt daktarą, išvažiavo ko greičiausiai namo padaryt kanceliarijoje šiokią tokią tvarką.

Valsčius, matydamas visas paines ir bijodamas, kad iš tikro nepakiltų kliūtis su Svarūno lauku, parašė

gubernatoriui prašymą, kur išdėstė, kad stato už Svarūną „savo naudą rubežiuose reikalaujamo įstatyme cenzo“. Prie to, vienas sodietis statė skyrium dešimts margų su trobomis.

Kada prašymas nukako į Suvalkus, nuvažiavo ten ir Svarūnas. Pas gubernatorių, kurį tuokart užvadavo vicegubernatorius, patyrė, kad valsčiaus ir ano sodiečio prašymai nebus pakakinti, nes įstatymuose nėra pasakyta, kad tame dalyke galima būtų priimt svetimą užstatymą.

— O ant galo, — tarė vicegubernatorius, — to užstatymo nė nereikia dėl to, kad turi tamista reikalaujamą cenzą ir gali būt užtvirtintas. Jeigu net nuspręstų tą cenzą nuo tamistos atimt, tai vis praeis ilgas metas, o tuo tarpu gali tamista įgyt tokią žemę, kokią leidžia įgyt įstatymai. Pasakyk tamista šitai viršininkui.

— Ar negalima būtų gaut nuo jūsų mylistos raštelį pas viršininką?

— Be reikalo. Ne mano dalykas mokint viršininką, — atsakė vicegubernatorius.

Svarūnas parvažiavęs išpasakojo ir paaiškino viršininkui viską, ką girdėjo Suvalkuose.

Tuo pat tarpu Pstrumskis taipgi nusiuntė į Suvalkus savo bičiulį Šlavikų Šmulkį. Žydas prieis visur — priėjo ir prie gubernatoriaus kanceliarijos viršininko...

Rodos, vėl aptilo. Štai per Petrinių jomarką susitinka Svarūną viršininkas ir rodo jam Raibučio skundą, būk Svarūnas kurstąs valsčių. Tik nepasakyta buvo, prieš kokį viešpatį kursto: prieš Pstrumskį ar prieš Raibutį.

Taip klojosi, iki nebuvo namieje viršininko pačios — buvo išvažiavusi ant kelių nedėlių į Vilnių. Ikiol visos sąlygos taip buvo pakrypusios, kad valsčius su Svarūnu tikėjosi laimėt tikrai. Tik štai parkeliamą Pogoda Nenastjevna, ir Pstrumskis pradeda greit atsigaut.

Neužilgo po jos parvažiavimo patiria Svarūnas nuo viršininko, kad jau jis pats abejojęs apie užtvirtinimą Svarūno, kad turįs apie tą dalyką susirašyt su gubernatorium.

Ką rašė Kruglodurovas gubernatoriui, nežinia, tik, sukakus mėnesiui ar daugiau, paragino Miškagalių valsčių susirinkt 18 rugsėjo ant paskyrimo vaito.

Valsčius susirinko įsakyta dieną, bet, užraginus viršininkui rinkt vaitą, žmonės atsiliepė:

— Mes jau turime išsirinkę vaitą Svarūną ir kandidatą Svainišių. Mes kitų nenorime. O jeigu ponui viršininkui Svarūnas nepatinka, tai rinkite sau kitą, bet ir alga jam mokėkite nuo savęs. Prašome mus daugiau be reikalo negaišint, nes dabar didelis darbymetis.

Taip pasakę, užjudėjo namo. Viršininkas vienok sulaikė juos, aiškindamas, kad neprivalo nesusitarę skirstytis.

— Svarūną užtvirtint neduoda gubernatorius, — teisinosi Kruglodurovas, — ką tik jūs išrinksite kitą, tai bus tikrai užtvirtintas.

Bet valsčius neatleisdamas šaukė: „Svarūną! Svarūną!“ Tada Kruglodurovas, pasiprašęs Svarūną į kanceliariją ir likęs su juo vienas, prakalbėjo šitaip:

— Pons Svarūne! Aš tamistos prašau atsisakyt nuo vaitystės. Iš savo pusės aš labai norėčiau užtvirtint tamistą, kaipo apšviestą žmogų, tik gubernatorius neduoda. Jis man įsakė padaryt naujus rinkimus. O jeigu tamista nenorėtų atsisakyt... tai administracija turės stvertis savo įrankių...

Svarūnas, išgirdęs tokią kalbą, pyktelėjo ir karštai atsakė:

— Ar tamistai, pons viršininke, rodosi — aš pats lendu į vaitus? Ką aš kaltas, kad mane valsčius renka? Juk aš nevažinėjau po valsčių, neprašinėjau, nepuldinėjau, nepapirkau. Jeigu mane skundžia Raibutis, būk aš kurstąs valsčių, tai tegul kas nors parodo, kur ir ką kursčiau. Tikras kurstintojas — tai štai šita kanceliarija. Kalbėkiva atvirai. Ar tamistai rodosi — šitie susirinkusieji žmonės jau nė tiek neturi gudrumo, nė patys negal išmanyti, kaip juos kanceliarija skriaudžia, begėdiškai lupa? Ką mąsto, grįždamas iš kanceliarijos, toks neturtėlis, kuris jau trys dienos šičion vaikščioja ir ne tik ką savo reikalo neatliko, bet netur laimės išgirst nuo pono raštininko nė kokio atsakymo, o tik dėl to, kad neturėjo iš ko raštininkui pasigerint? Tamista, pons viršininke, žinoma, apie tai nežinai, — užbaigė su tokiu pažyminimu balso, kad klausytojas gerai suprato...

— Taip, ir aš numanau, kad jie čia „ima“...

— Taigi, — traukė toliau Svarūnas, — tikras kurstintojas — pati kanceliarija. Kam mane renka? Pasitiki, kad aš jų neskriausiu ir užvesiu kanceliarijoje tvarką. Jie, mane rinkdami, žiūri savo naudos, o ne mano.

— Na taip, taip, žinoma. Vienok aš turiu gubernatoriaus įsakyta rinkt kitą vaitą. Meldžiamas tamista, paliepk valsčionims, tegul renką kitą kandidatą!

— Man tai padaryt nesunku, tik netikiu, kad manęs klausytų, jeigu paties viršininko neklauso, — atsakė ant to Svarūnas ir, išėjęs laukan, pasakė žmonėms:

— Ponas viršininkas mane prašė pasakyt jums, kad rinktumėt kitą kandidatą.

Pasakęs atsitraukė, o Kruglodurovas vėl užragino rinkt kitą vaitą ir pridūrė, kad Svarūnui, rinkdami jį, tik duobė kasa. Gerai buvo viršininkas pamokintas, kaip ir ką tur daryt. Bandė paeiliui visas rodas, o prie galo turėjo pasilikęs „administracijos įrankius“, apie kuriuos jau net užminė Svarūnui. Užraginus du vokiečiai nutvėrė Raibutį už pažastų ir išvedė priešais, šaukdami: „Štai šitą mes renkame į vaitus!“ O kiti atsiliepia: „Judu jį renkate, judu ir alga jam mokėsite — mums piemens vaitu nereikia!“ Rinkikai su savo kandidatu ūmai išnyko, bet jau nesilaikydami už pažastų.

Tuo tarpu išnešė puodynes, išėmė grepšelį su gilutėmis ir telkė mest, kaip paprastai daroma renkant balsus. Valsčius nuo to atsisakė, o Spirgučių Antaura, pasisėmęs saują slyvų ir rodydamas jas, tarė:

— Kad ponas viršininkas mus ant šitokių užkviestų, tai noriai eitume visi.

Kruglodurovas mato, kad iš to nieko nebus ir kad iš jo pradeda tyčiotis, dėl to liepė nunešt puodynes atgal ir laukė, kas bus toliau. Bet jau pradėjo nerimt, nes buvo žymu, kad žmonės pyksta ir gali kartais padaryt, ko jis

visai nesitiki. Valsčius pats pertraukė tą neramumo valandą:

— Mes žinome, pons viršininke, kas dirba, kad mes negalime turėt koki norime vaitą. Tai darbas raštininko Pstrumskio! Jis nori, kad vaitas daugiau nemokėtų, vos tik ranką pasirašyt, o mes tokio vaito nenorime. Jau mes seniai tarėmės prašyt jus, kad mums duotumėte kitą raštininką, tik ikšiol to nepadarėme, tikėdamiesi, kad naujas vaitas padarys kanceliarijoje naują tvarką ir įsitaisys gerą raštininką. O dabar mes, pons viršininke, labai jus meldžiame tuojau, šiandien atstatyt Pstrumskį!

— Kuo gi Pstrumskis taip nusikalto? — klausia Kruglodurovas nusiminęs ir prijausdamas, kad duotų jam pamokinimų gal neištekt atsiradus netikėtoms sąlygoms.

Nupasakojo Kruglodurovui, kad Pstrumskis lupa valsčių, reikalaujamas už kiekvieną kanceliarijos darbą didelius pinigus, rinkdamas iš valsčiaus per daug mokesčių ir t.t., ir t.t. Vardan valsčiaus kalbėjo prakilnesniejie vyrai, antai Spirgučių Antaura, Audikų Brazys, Poškakaimio Laužaitis ir Bobrausių Papartis. Brazys tuoj parodė viršininkui laiškeli, raginantį mokesčius nešt: „...ant sūdo, kanceliarijos, vaito ir kitų reikalų“.

— Kas tai tie „kiti reikalai“? — traukia Brazys.— Koki čia mokesčiai reikia išmanyti?

— Ar knygoje taipgi taip įrašyta? — klausia Kruglodurovas ir pradeda vartyt knygas. Neranda. Braziui parodžius, kur reikia ieškot, atranda tokį pat įrašymą ir ima Pstrumskį neva baust prie visų.

Valsčionys buvo jau įpykdinti ir taiposgi pasiryžo varyt savo iki galo kaip ir viršininkas. Pareikalavo, kad Pstrumskis parašytų ant savęs nuo valsčiaus prašymą pas gubernatorių. Pstrumskiui rašyt ant savo galvos — tai jau per didelis nusižeminimas. Nesutiko.

— Tu esi valsčiaus raštininkas, tai turi išpildyt tą mūsų reikalavimą! — prispyrė.

Pstrumskis turėjo išbėgt. Tada vertė rašyt antrąjį raštininką, Takūną. Jis atsakė, nes nesąs čia užtvirtintu raštininku.

— Jei negali atlikt, kas reikia, tai šelauk! Ko čia užimi kitiems vietą? Daug yra mus vaikinų, kurie į tavo vietą tiks!

Ir tas išbėgo.

Reikėjo rašyt patiems, bet tą dalyką atidėjo ant rytojaus, o tuo tarpu prašė viršininką, kad tuoj atstatytų Pstrumskį ir užvestų tardymą jo šunysčių ant sušaukto tam tyčia valsčiaus susirinkimo. Kruglodurovas atsakė dabar negalįs palikt kanceliariją be raštininko ir vaito, o šiaip išpildysiąs viską, ko prašo. Tąsyk sustatė protokolą susirinkimo ir valsčius pareikalavo kopijos su viršininko parašu, pridurdamas, kad kitaip nė vienas nesirašys ant protokolo. Kruglodurovas turėjo tai išpildyt.

Tik vėlai vakare pasibaigė tas garsus susirinkimas, kokio nesitikėjo nė vienas Pstrumskio bičiulis, ant kurio pasirodė, kad jau ir valsčionys pradeda numanyt savo tiesas ir kad tas tiesas negali sulaužyt nė paviečio viršininkas, eidamas tiesos keliu,— gal jas apskukt tik šuntakiais, nes su tais da žmonės nepasipažįsta.

Pasibaigus susirinkimui, Kruglodurovas jau neužėjo pas Pstrumskį „pasilsėt“, o tiesiog nudūlino pėsčias pas kordono aficierą netoli nuo kanceliarijos. Taip ir rodėsi visiems, kad jau pas Pstrumskį neužeis. Bet kur tau! Kaip tik visi išsiskirstė ir gerai sutemo, neiškentė neužėjęs. Čia Pstrumskis su visa savo šeimyna puolė Kruglodurovui į kojas, šaukdami: „Neprapuldyk, pons viršininke, neprapuldyk!“

Voliojosi ant žemės, iki viršininkas nesuramino:

— Pažiūrėsiu, pažiūrėsiu!

Tada Pstrumskienė pakilusi nubėgo atsinešt gardžių skystimėlių. Kruglodurovas iš pradžių purtėsi negerisias, bet, bausdamas Pstrumskį, pajuto sausumą gerklėje ir neiškentė neišgėręs. Paskui nereikė nė verst.

Tą vakarą džiaugėsi Miškagalių valsčionys įbaudę savo ponus ir tikėdami greit su jais galą surasią. Antaurą, Brazį, Laužaitį ir Papartį tai ant rankų nešiojo. Vienok matėme, kad ir jų priešininkai kanceliarijoje nepasiliko be vilties.

Svarūnui vis rūpėjo Kruglodurovo pasakymas, kad „Svarūnui, rinkdami jį į vaitus, tik duobę kasa“. Būdamas sykį Naupilėje, užėjo pas viršininką ir užklausė, ką tai reiškia.

— Ant tamistos yra paduotas didelis skundas ir atsiųstos ant tamistos vardo uždraustos lietuviškos gazietos. Supranti tamista, kad dabar galima tamistą administratyvišku keliu iškelt iš Miškagalių valsčiaus,— atsakė viršininkas ramus, kad Svarūnui jau tos baimės užteks.

— Aš iškėlimo iš valsčiaus nesibijau,— kalbėjo Svarūnas,— o išdarkymams yra sūdas. Ar negalėtum tamista parodyt man tą baisųjį skundą ir tas gazietas? Aš žinau, kad nė kokių uždraustų gazietų neparsikviečiu. Jeigu gi atėjo ant mano vardo tokios gazietos, tai, pons viršininke, parkviest gazietą ant svetimo vardo gali kiekvienas piktadarys, norėdamas atkeršyt. Juk šiandien tai paprastas pas mus dalykas. Nori tūlas pasigerint vyriausybei — eina ir skundžia, kad tam ir tam kampe skaito lietuviškas gazietas, o kartais pasako net pravardes visai nekaltų žmonių. Kitas nori atkeršyt — eina ir apskundžia, kad tas ir tas prilaiko uždraustas knygas. Yra tai labai lengvas būdas pabaudimo: už žmogžudystę, vagystę gal sūdas išteisint, o čia sūdo nėra — apskundė, ir jau neišsivaduos, kaltas ar nekaltas. Tiktai nežinau, ar vyriausybė iš tikro to dalyko nesupranta, ar apsimeta tik nesuprantanti, ir jeigu gąsdina už tai administratyvišku keliu, tai taipgi nenumanau, ar iš geros, ar... iš piktos valios.

Kruglodurovas, prijausdamas, kad, taip bešnekant, gali suirt visi jo planai, ir norėdamas greičiau atsikratyt nuo drąsių Svarūno pažvilgių, pasakė jam: skundas esąs pas žandarų viršininką, p gazietas galima matyt biure pas raštininką Čolovskį arba pas žemskių viršininką. Svarūnas išėjo. Vienok nė vienoje, nė kitoje vietoje nė kokių

gazietų nebuvo ir nieks negirdėjo, kad tokios gazetės būtų atėjusios. Iš kur paviečio viršininkui galėjo ateiti į galvą pramanyti tokius melus? Bet Svarūnui buvo aišku, kam tas melas pramanytas.

Valsčionys, nesulaukdamas nuo viršininko nė kokios žinios apie Pstrumskį, išleido į Suvalkus savo plenipotentus. Tie padavė gubernatoriui prašymą, idant užtvirtintų Svarūną, atstatytų Pstrumskį ir parleistų savo ypatingą činovniką Pstrumskio prasikaltimams ištirti ir idant ištyrimas būtų atliktas ant tam tyčia sušaukto valsčiaus susirinkimo. Prašyme buvo išaiškinta keletas Pstrumskio nuodėmių ir pamatas, dėl ko nori vaitu Svarūną, o ne ką kitą. Gubernatorius prašymą priėmė ir pasakė, kad raštininkas — tai valsčiaus samdininkas ir valsčiui priguli jį laikyti ar ne, o nežinaš vėl, dėl ko negalima būtų Svarūną užtvirtinti.

Svarūnas taipgi į tą tarpą buvo Suvalkuose. Patyręs gubernijos „prisustsvijoje“, kad jam leista turėti valsčionišką žemę, nuėjo pas gubernatorių.

— Aš pats prieš tamistos užtvirtinimą neturiu nieko, — sako gubernatorius, — yra mat kitas dalykas: tamistai nepripažinta tiesa valdyti valsčionišką žemę.

— Juk man gubernijos „prisustsvije“ pripažino tą tiesą, — atrėmė Svarūnas.

— Tai padaryta be manęs, ir aš ant to netinku. Mat gubernatorius buvo per visą vasarą užrubežyje ir tik trys dienos, kaip pargrįžo. Teisybė, be jo išėjo tas pripažinimas, bet reikia atsiminti, kad gubernatoriaus paliktas užvaduotojas turėjo gubernatoriaus valią. Tik gubernatorius čia parodė savo panaberiją, nes jam nesmagu buvo prieš Svarūną nežinoti, ką jo „prisustsvije“ nusprendė.

— Ant galo, — sako Svarūnas, — ir be išvelijimo „prisustsvijos“ galiu laikyti valsčionišką žemę pagal naują įstatymą 11 berželio šių metų.

— Jeigu toks įstatymas ir būtų, — atrėmė gubernatorius, kuriam pasidarė da nesmagiau, kad nežino pasirodžiusių naujų įstatymų, — tai aš visgi būsiu priešingas. Juk tokiu būdu galėtų ir kunigai tokius laukus pirkti.

— Teisybė, bet jeigu geistina, kad kunigai tos tiesos neturėtų, tai galima įvest tam tikrą pasergėjimą. Kam gi skriausti tokius kaip aš, kokių šiandien yra jau gana daug?

Gubernatorius, atsakęs ant to nė šiaip, nė taip, nukreipė kalbą, priminė Miškagalių valsčiaus plenipotentus ir tuo užbaigė.

Nuo gubernatoriaus Svarūnas nuėjo pas žandarų viršininką, išpasakojo viską, kaip Pstrumskis neužleidžia jo į vaitus, kaip paduoda niekiausius skundus, kaip pritraukė į savo pusę paviečio viršininką, kuris pradeda gąsdinti „administratyvišku keliu“, neturėdamas nė menkiausios tam priežasties, ir t.t.

Saukia viršininkas savo adjutantą ir liepia surasti skundus ant Svarūno. Rado vieną, kur kokio ten užsislėpėlio surašyta, būk laukas esąs Svarūnui švogerio užrašytas tik tam, kad galima būtų turėti tiesas įstojimo į vaitus.

— Ar tikrai tamista pirka lauką nuo savo švogerio Snapo?

— Nuo Snapo pirkti negalėjau, nes jis niekad lauko neturėjo nė neturi, o pirkau nuo savo brolio Jurgio Svarūno, ant ko turiu rejento aktą.

— Pas mane daugiau nė kokių skundų nėra. Jeigu paviečio viršininkas sako, kad yra, tai gal būtų pas paviečio žandarų viršininką. Jeigu vėl paviečio viršininkas sako žodžiais negalįs tamistos užtvirtinti dėl svarbių skundų, o oficiališkai rašo, kad dėl lauko, tai geriausiai tamista padarysi padavęs paviečio viršininkui prašymą, idant ant popieros paaiškintų, dėl ko netvirtina. Su tuo atsakymu paskui galima bus kreiptis prie manęs. Bet tikiuosi, kad jūs viršininkas tamistos nenuskriaus, tai žmogus kilčiausios dvasios.

— O svieteli, — manė Svarūnas išeidamas, — jeigu šitas kilčiausios dvasios, tai koki turėtų būti kiti viršininkai!

Pakeliui užvažiavo Svarūnas pas paviečio žandarų viršininką. Tas paaiškino, kad ant Svarūno vardo nėra nė kokių gazetų, tai esąs melas — juk pats tokius dalykus turėtų geriausiai žinoti, kad jis pats liepęs žandarams tik patirti pagal skundą, ar Svarūnas tikrai, ar tik fiktyviškai valdo žemę.

Parvažiavęs namo, Svarūnas tuojau padavė paviečio viršininkui prašymą, kad jam išreikštų priežastis, dėl ko nenori jo užtvirtinti vaitu.

Nelauk, brole! atsakymo nesulauksi!

Valsčiaus plenipotentai, palūkėję mėnesį ir negalėdami sulaukti iš Suvalkų ant savo prašymo atsakymo, paleido pas gubernatorių telegramą, pasergėję, kad jie lauks atsakymo ant stacijos. Vienok nė tą, nė antrą, nė trečią dieną atsakymo nebuvo. Paskui tik, po dviejų ar trijų nedėlių, gavo per valsčiaus kanceliariją apreiškimą, kad dalykas apie užtvirtinimą Svarūno vaitu bus peržiūrėtas suvisai skyriumi. Apie Pstrumskį tame apreiškime nebuvo nė paminėta. Galbūt Pstrumskis apie save nenorėjo minėti.....

Pstrumskio bičiuliai ir šalininkai kovoje su Svarūnu išbandė visokias žabangas: paines, liežuvius, skundus, bauginimą „administratyvišku keliu“ ir t.t. Betgi negalėjo visai išlaimėti. Dabar susitarė apeikti valsčius, išvien ir Svarūną, užvilkimu viso dalyko, trukdymu žmonių. Tas pasisekė pilnai. Darbymečio laike valsčius negalėjo atsidėjęs varyti iki galo reikalą, kuris taip velkasi. Daugumas per ilgą laiką spėjo atšalti nuo pirmojo karščio, kiti nustojo vilties išlaimėti ir tik rankomis mostelėjo ant visko. Atsirado vėl daug silpnadvasių, kurie, pabauginę arba Pstrumskio pavaišinti, perėjo į jo pusę. Užsilikę tvirtais keletas vyrų taipgi negalėjo be valsčiaus ką daryti.

Da buvo dėl viso ko paleistas šaltyšių su keliais sodiečiais atsišaukimas į vyriausybę, būk plenipotentai buvę nepilni ūkininkai (tikras melas!), būk senesniejie sodiečiai su jais neina iš vieno, būk jiems Pstrumskis tinkas ir t.t. Be reikalo paleido tą atsišaukimą, nes valsčius ir be to buvo jau visai atsisakęs nuo kovos su Pstrumskiu.

Dabar jau lengva tapo viršininkui padaryti vaitu Svainišių, išrinktą į kandidatus. Nors Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyti nuo vaitystės, vienok neatsisakė ir per tai palengvino Krugloduroviui darbą rinkime vaito apsieit be valsčiaus.

Į kelias nedėlias šaltyšiai patys, taipgi nesiklausdami valsčiaus, išrinko iš savo tarpo kandidata, ir rinkimai tapo galutinai užbaigti.

Valsčius tai matė, bet jau nesikišo.

Pstrumskis pradėjo atsigriebt. Tik sunku dabar, žmonės jau ne taip daug neša. Ypač jo pati rūgoja. Ar mažai jam kaštavo užsilikimas Miškagalių valsčiuje? Kur tau! Ką privežė į Naupilę sviesto, sūrių, kiaušinių, vištų, ančių, žąsų, paršų, rapukų, kviečių ir kitokių daiktų! O kiek pinigų! Ant pašventinimo „ikonos“ paukščiai, zuikiai ir stirnos juk tai buvo Pstrumskio pristatyta. Apveikus gi valsčių, reikėjo savo geriausiam bičiuliui Kruglodurovui iškelt pavaišinimą, kuriam tik vienų gėrimų parvilkta iš Prūsų už 50 rublių. Kaštavo daug. Kada galima bus tuos pinigus iš valsčiaus atgriebt?

Kaip viršininkas neguldys galvą už Pstrumskį ir kaip Pstrumskis neviešpataus valsčiuje, turėdamas tokią paramą! Per Šeštines 1892 m. numirė Svarūnas. Pstrumskis visai atgijo. Galėjo dabar drąsiai už valsčiaus pinigų kariaut su valsčium.

VI

Vakanalijus Vziatkovičius Kruglodurovas, atlikęs karą su Miškagalių valsčium, pradėjo baisiai gert, o aukų tai jau pats ieškojo.

Pargrižo sykį iš Žydpilės ir rado vežime pusę svaro sūrio suvyniota į popiergalį. Iš kur atsirado tas sūris, sunku buvo nuspręst, viršininkas vienok išaiškino sau, ką tai reiškia.

— Tą sūrį įdėjo man Žydpilėje,— manė Kruglodurovas.— Turbūt turi ten kas kokį reikalą pas mane... reikia važiuot.

Anksti rytą važiuoja vėl į Žydpilę patirt, kas įdėjo sūrį, kas turi reikalą, ar negalima bus uždirbt. Patyrimas pasibaigė tik tuo, kad Vakanalijus Vziatkovičius pasigėrė ir miegodamas išvažiavo namo. Su juo sykiu važiavo iš Žydpilės vienas gerai pažįstamas vaikinai. Pusiaukelėje viršininkas pabudo ir, nežinia kas jam atėjo į galvą, klausia:

— Kaip tamistai rodos, ar aš imu, ar ne?

— Man rodosi, kad ne,— atsakė vaikinai.

— Mat kad *imu!* — sušuko Kruglodurovas, lyg norėdamas pasigirt, ką jis gališ.— *Imu!* tik nemanyk tamista, kad mažai, — melavo. — Ne, aš imu šimtą, du šimtu... su mažiau neprisileidžiu.

— O kaip tamistai rodosi, ar mano činovnikai *ima?* — užklausė vėl.

— Rodosi, ne.

— Ima, ir da kaip ima! Tiktai aš žiūriu ant to per pirštus ir apsimetu nematąs. Aš žinau, kad jie ima, o jie tuo tarpu nežino nieko, kad aš imu.

— Jeigu jau kalbėt atvirai,— tarė vaikinai,— tai aš pasakysiu ponui viršininkui štai ką: činovnikai žino taipgi, kad pons viršininkas ima. Tiktai toks skirtumas, kad pons viršininkas nežinote, kiek ima činovnikai, o jie gerai žino, nuo ko, kada ir kiek paima pons viršininkas.

— Argi tai gali būt?

— Tikrai.

— Na... tegul juos velniai! — užbaigė Vakanalijus Vziatkovičius ir vėl taikėsi užsnūst. Negalėjo.

Tą dieną Kruglodurovo dvasioje turėjo darytis kasžin kas, turėjo ten jau labai daug prisiskunt, jeigu vėl neiškentė neprakalbėjęs apie aukas:

— Plynia žino, kur mano pinigai dingsta? Tiek daug paimu, o nieko neturiu. Nė gubernatoriui, rodos, ne per daug duodu, nė...

Turbūt susiprato, kad negerai padarė prasitaręs apie gubernatorių. Staiga nutilo ir jau neatsiliepė iki pat Naupilės.

Teisybė, nebuvo žymu, kad Vakanalijus Vziatkovičius turėtų pinigų. Tegul dabar žydėliai duodavo mažesnes aukas nekaip iš pradžių, kartais po keletą tik rublių, bet iš kitų šaltinių eidavo nuolat pinigai. Galėjo ištekt jų net puikiam gyvenimui. Vienok Kruglodurovas ne per puikiai gyveno ir da, įsiskolijęs iš Prūsų pusės prekėjui už visokius daiktus ant kelių šimtų rublių, neturėjo iš ko atiduot skolą. Pats liovė vaikščiojęs į Prūsų pusę, bijodamas susitikt su anuo prekėju, kada gi prekėjas pradėjo vaikščiot pas jį, tai įsakė neleist prekėją į šią pusę kaipo kurstytoją žmonių prie emigracijos. O bet skolos neužmokėjo. Dėl to, kad neišteko.

Ne po ilgam atsidarė naujas uždarbio šaltinis: ištiko cholera. Iš to kitiems baimė, o viršininkui laimė.

1892 metuose, kaip sakiau, ištiko cholera. Visoje Maskolijos valstijoje tapo įrengti sanitariški komitetai gyventojams prižiūrėt, idant nors choleros laike išsižadėtų prisirišimo prie nevalumo, purvų ir smarvių, o paskui mat vėl galėsią knistis mėšluose — tegul tik apsimalšins cholera. Nepaklausius kuriam gyventojui sanitariškos rodos, komiteto sąnarys galėjo apvalyt užsivertėlio gyvatą jo kaštu ir da toks turėdavo užmokėt per sūdą mažiausiai 25 rublius koros. Apart to, į rankas paviečio viršininkų buvo prisiūsti iš gubernijų pinigai dezinfekcijai daryt.

Vakanalijus Vziatkovičius iš choleros pasinaudojo daugiau nekaip cholera iš žmonių.

Iš pinigų, prisiūstų dezinfekcijai paviečio, išleista šiek tiek tik dėl akių, o diduma liko dezinfekcijai viršininko

kišenias. O kiek pelno per sanitariškas peržvalgas! Teisybę sakant, nebuvo juk nė vienos gyvatos, prie kurios negalima būtų prisikabint dalykuose švarumo, kiekvieną šeimininką galima buvo pagąsdint sūdu, o kiekvienas sūdo bijosi, tai reikia gerintis viršininkui ir t.t.

Apčiulbęs pusėtinai Naupilės žydus, atvažiavo Vakanalijus Vziatkovičius ant sanitariškos peržvalgos į Žydpilę, žydiškiausią ir per tai nevaliausią miestelį. Rado, žinoma, daug medegos protokolams ir gąsdinimams sūdu. Žydai iš tikrųjų nusiminė pamatę, kad reiks užmokėt tiek daug pinigų vienok, gerai pažindami savo viršininką, žinojo, kaip išsisukt. Vieton mokėt skyrium po 25 rublius per sūdą, jie sudėjo po keletą tik rublių be sūdo ir įkišo juos į visa priimančias viršininko rankas. Tas, gavęs 60 rublių, suplėšė visus protokolus ir leido žydams toliau gėrėtis savo proza.

Prireikėjo Kruglodurovui vėl pinigų, nes 5 rugsėjo atsibaldė į Žydpilę ant sanitariškos peržvalgos. Tą dieną Žydpilės parapijonys rinko sąnarius priežiūros bažnyčios ir buvo apstoję klebonijos prieangę, o burmistras, atsisėdęs už stalelio ant tos pat prieangės, turėjo leistrus ir traukė į juos pravardes parapijonių, tinkančių į paskirtus sąnarius.

Štai atjoja raitas Vakanalijus Vziatkovičius, iš pradžių žingine, paskui sudilgino arklio pašones ir, šuoliu prijojęs prie susirinkusios minios, staigu sustabdė arklį ir suriko:

— Kas tai: atkeliavo paviečio viršininkas, o nieko nėra magistrate!

Burmistras atsistojo ir, prisiartinęs prie Kruglodurovo, paaiškino, kad, užimtas čia darbu, negalėjo būt tuo pat tarpu magistrate.

— Jau tu man seniai įsigrisai! Aš tavęs daugiau kęst negaliu, negaliu! Stražninke, rašyk protokolą! — suriko ne savo balsu viršininkas ir ką tik nenuvirto nuo arklio.

Matė burmistras, kad Kruglodurovas girtas, nuspjovė ir grįžo prie leistrų. Viršininkas tuo tarpu ėmė rėkt ant susirinkusiųjų:

— Ko jūs čia susirinkote? Tiek jūs yra, o nė vienas neišėjo pasitikt savo viršininką!

Žmonės klausė ir tylėjo. Iš jų akių buvo matyt, kad nieko o nieko nesupranta. Nepasikakinęs nė čia, nusėdo Vakanalijus Vziatkovičius nuo arklio ir nusvyravo pas kunigą, bet tuoj sugrįžo ir, atsistojęs ant prieangės, užklausė:

— Kas čia darosi? Ko čia taip daug žmonių prisirinko?

— Pasiremdami ant Aukščiausio paliepimo 1864 m., renkame sąnarius priežiūros bažnyčios,— atsakė burmistras, rodydamas leistrus.

— Kaip tai? Viešpats ciecorius paliepė 1864 metuose, o jūs tik dabar susipratote išpildyt! a? —riktelėjo Vakanalijus Vziatkovičius užsirūstinęs, kad taip susivėlino pildyt ciecoriaus įsakymą.

Burmistras rodo jam leistrus aiškindamas:

— Turime tiesą rinkt šioje dienoje pagal leidimą gubernatoriaus ir jūs, pons viršininke.

— Da.....! — užkeikė Kruglodurovas, prikeręs prie „vašų“ „maitą“, ir apsisukęs nuėjo pas kunigą.

Sugrįžęs vėl neužilgo, prakalbėjo į susirinkusią minią:

— Bičiuliai! ką viešpats ciecorius yra paliepęs, tai reikia išpildyt,— tarė, traukdamas su atida aukšty nsmukusias kelines.— Aš — jūs viršininkas, ciecoriaus vietininkas, klausykite tiktai manęs! Jūs turite valsčiaus vyriausybę, turite burmistrus... jūs tų pašalinių vyriausybių neklausykite! Ar mokate kas maskoliškai?

Atsirado viens toks.

— Na tai versk! — liepė viršininkas.

— Tai jis sako,— pradėjo vertikas,—kad jis—mūs bičiulis; paskui sako, kad ką ciecorius paliepia, tai reikia išpildyt ir nieko nedaryt prieš valdžią; da sako, kad mes nieko neklausytume.

— O ant galo... ant viso to galima spjaut! — tarė Vakanalijus Vziatkovičius, išklausęs vertimą savo žodžių ir eidamas pas kunigą. Negalėjo vienok ilgai nurimt ir, sugrįžęs ant prieangės, vėl prakalbėjo:

— Bičiuliai! aš — maskolius ir kalbu maskoliškai, o tai dėl to, kad aš jau trys metai esmi jūs viršininku, o da .lietuviškai nesuprantu nieko, bet aš žinau, kad jūs — geri žmonės. Atkartok! — paliepė vertikui.

Atkartojo.

— O dabar šalin iš čia! nesirašykite ir eikite į karčemą! — suriko ant žmonių. Vertikas tą pat atkartojo. Vieni abejojo, ar eit į karčemą, ar neit. Kiti, išmintingesni, nesijudino iš vietos, o vienas pamaži atsiliepė:

— Plačios maskolius kelinės, bet jis pats da plačiau girtas.

Kitas vėl:

— Tai, priputo kacapas ir tik erzina žmones! Burmistras aiškino žmonėms, kad liktų ir baigtų rinkimus, o viršininkas neleido, varydamas į karčemą ir liepdamas neklausyt burmistros.

Tas užpykęs atsistojo ir tarė garsiai, idant visi girdėtų.

— Pons viršininke! sugrąžinkite paskutinius savo žodžius, nes paskui priversti būsite juos sugrąžint!

— Tu esi kiaulė, aš su kiaulėmis kalbėt nenoriu,— atsakė Vakanalijus Vziatkovičius ir nukrapino pas kunigą.

Tarp susirinkusiųjų pakilo lyg spiečiaus dūzgimas. Štai šmakšt į žmonių tarpą vienas žydelis, pirmiausias Kruglodurovo rodininkas ir tarpininkas ieškant aukų, pastatė ausis ir tēmijosi, ką žmonės kalbės, kad turėtų paskui ką pranešt viršininkui. Iš minios vienas suriko:

— O tu žyde, smarve, ko čia? Mes tariamės apie katalikų bažnyčios reikalus, o tau kas galvoj? traukis!

Žydas paklausė ir, pamiklinęs kojas, atsidūrė ten, iš kur atėjo.

Neužilgo kunigas išvedė Kruglodurovą kelias dešimtis žingsnių ir paleido jį su stražninkais į miestą. Viršininkas norėjo užeit į geresnį viešbutį, pas Keilsoną, tik nepataikė, nes per daug buvo uždumtos akys, ir įlindo į prastą karčėmą, pas žydą Mozūrą. Atėjęs atsisėdo už stalo ir riktelėjo:

— Degtinės!

Žydelis, matydamas pas save pirmąkart tokį aukštą svečią, dagi savo viršininką, nusistebėjo ir, nežinodamas, kokią jis degtinę mėgsta, stovėjo tik ir žiopsėjo, o užklaust nedrįso.

Vakanalijus Vziatkovičius, belaukdamas degtinės, pakėlė akis ir pamatė priešais save žydą.

— Kas tu? — klausia viršininkas.

— Aš Mozūras,— atsako žydas.

— Ką tu sakai?

— Aš Mozūras.

— Tu mozūras?

— Aš Mozūras.

— Tu žydas, ne mozūras.

— Aš Mozūras.

— Tu pažiūrėk į zerkolą, tai pamatysi, kad tu nuparkėlis žydas, o ne mozūras.

— Aš Mozūras!

Tik paaiškinus stražninkui, kad to žydo pravardė Mozūras, viršininkas susiprato ir sykiu užtėmijo, kad ne ten nuėjo, kur ketino. Bet reikėjo kaip nors išsisukt nuo gėdos.

— Ar tai jums rodosi, aš čion užkliuvau netyčia? Ne! Aš atėjau tyčia. O čia kas? — suriko, rodydamas sienoje plyšį.— Stražninke! rašyk protokolą!

Paliepęs tai, nusibaldė pas Keilsoną ir užtaisė surinkt žydų deputaciją. Susirinko rimčiausi Žydpilės žydai. Pamatęs juos, Kruglodurovas sušuko:

— Ko jūs čia, žydai bjaurybės?

Ilgą valandą visi tylėjo, o paskui vienas žydelis, stovėdamas užpakalyje kitų, atsakė nedrąsiai oficiališku liežuviu:

— Mes čia, pasiremdami ant pono viršininko įsakymo. Vėl ilgą valandą visi tylėjo. Ant galo Kruglodurovas, pašaukęs keturias plėčkas degtinės, tarė žydams:

— Aš gėriau už jūs sveikatą Tausintuose, o jūs turite gert už mano sveikatą šičia. Gerkite! — suriko atsisodamas.

Žydeliai, nors nepratę, turėjo išgert visą pašauktą degtinę. Pasibaigus vaišinimui žydų deputacijos, Vakanalijus Vziatkovičius iškilmingai ištare:

— Dabar eisime apžiūrėt miestą.

Užsėdęs ant arklio, apsuptas susirinkusių žydų ir žydukų, nuėjo per rinką. Prajodamas pro sinagoga, pamatė iš tolo riogsančią nuošalyje prozos instituciją, sustatytą iš keleto NNN. Išvydo, suspyrė arklį ir kaip meška ant dūmų šoko ant tų NNN, surikęs galingu balsu:

— Imkite! laužykite!

0 pats mitrina arklį ir vis šaukia:

— Imkite! laužykite!

Žydukų minia lakstė iš vienos vietos į kitą, saugodamasi, kad nesumindžiotų arklys. Raitelis, užtėmijęs tai, ramino:

— Vaikai! nebėkite nuo manęs! juk aš maskolius!

Turbūt jam rodėsi, kad jo armija bėga nuo savo gendroliaus. Atsirado minioje ir darbininkai, grįžtantieji su kirviais nuo darbo. Juos stražninkai privarė prie NNN. Sužaubavo kirviai, supyškėjo lentos, ir institucija griuvo, o žydai sušuko didžiu balsu *ura!* tarytum griuvo Jerichono sienos. Tada pilkasis gendrolius (Kruglodurovas buvo apsilvilkęs su balta mandiera, tik labai sujuodusia) sustabdė arklį, iškilmingai apsižvalgė aplinkui ir nusišluostė prakaitą nuo išrasojusios kaktos. *Venit, vidit, vicit.* Žydpilės istorija da buvo neturėjusi pažyminto taip garsaus didžiadarbio. Jis Žydpilės kronikose užrašytas šitaip: *Podvig Sierovo generala, ili vziatije pristupom žydovskich nužnikov v Žydpilė 5 sentiabria 1892 goda* (pilkojo gendroliaus didžiadarbis, arba užėmimas šturmu žydiškų NNN Žydpilėje 5 rugsėjo 1892 m.).

Palūkėjęs gendrolius atsiliepė į minią:

— Ar jums patinka burmistras? Man nepatinka, o jums patinka?

— Patinka, patinka! — sušuko iš visų pusių.

— Aš nematau, ar visiems patinka, — sako gendrolius, — kam patinka, tas tegul iškelia aukštyn ranką!

Visi žydai ir žydukai iškėlė tiek rankų, kiek tik katras turėjo. Gendrolius, neva matydamas iškeltų rankų, pasakė:

— Aa! pusė iškeltų, o pusė ne! tai nepatinka! Visi nutilo, tarytum laukdami pranašo balso. Lyg tyčia išlenda iš minios žydelis ir drebančiu iš baimės balsu sako gendroliai:

— Nu, pons viršininke, kas bus? tu pats atnešei mums cholera! Mus išgašdinai, ir dabar jau visi mes sergame.

Pasakęs tai, įlindo atgal, nereikalaudamas nė garbės, nė plojimo rankomis, kaipto tikras pranašas. Visi vėl tylėjo toliau. Tiktaį gendrolius, nusiėmęs kepurę, gaudydamas su jaja orą iš šalies naujų griuvėsių ir varydamas jį prie

nosies, atkartoję švelniu, reiškiančiu didį pasikakinimą balsu:

— Dabar tai smagus oras! tai smagus oras!

Tie griuvésiai, styrintieji su nusizeminimu po gendroliaus pergalétojo kojomis; tas tyléjimas lyg perlékus kokiai dvasiai; tas ramumas minios, da neseniai úžusios; tas švelnus ir saldus avinélio balsas, išeinantis iš lúpų didžiavyrio, kuris valanda prieš tai turéjo balsą įniršusio liúto,— viskas sykiu gamino neišreiškiamai didį įspūdį. Iškilminga valanda!

Gendrolius, akimis atsiveikinęs su pasekmėmis savo garsaus darbo, jojo iš Žydpilės namo. Vienok likimas paskyré tą dieną viršininkui būti tik didžiavyriu ir visą savo kelią žymint atminties vertais dalykais.

Da neišjojęs iš Žydpilės, narsus gendrolius pats parodé, kad sugriauti NNN visai nereikalingi, kad juos gali užvaduot savos kelinės. Tiktai tamsuoliai stražninkai nesuprato aukštų siekių savo viršininko ir pasirūpino tą „parodymą“ užslépt. Nusodino gendroliu nuo arklio, neprileido artyn né vieno žmogaus, o patys, padarę sanitarišką peržvalgą tûlų gendroliaus parédų, pasistengé prašalint dalykus, persekiojamus, pagal jų nuomonę, ypač choleros laike. Sudarę viską kaip reikiant, vél" užsodino gendroliu ant arklio ir lydéjo toliau.

Likimas nepamiršo apie savo išrinktąjį. Buvo jau vakaras; Beveik ant pusiaukelės, neprieinant prie Tazintų, gendrolius paleido antrą seriją „parodymų". Stražninkai nusiminę nežinojo iš pradžių, ką daryt, bet tuojau šoko į kaimą, padaré triukšmą ir, tiesiog apreiškę, kas atsitiko, „įsaké" boboms imt ypatus, ražus, mazgotes ir bégť viršininkui gelbét. Bobos, išgąsdintos stražninkų pasirodymu, o pripratusios jų balso klausyt, pagriebé kas reikia ir tekinos nubégo į pagelbą. Sunaudojusios priderančiai visus įrankius, grįžo namo, smarkiai spjaudydamos.

Viršininkas nujojo į Tazintų valsčiaus kanceliariją. Pilvas, nuskriaustas dėl „parodymų", sušuko per lúpas savo nešiotujo:

— Ar nežinote, kad aš neturiu né žąsų, né ančių, né kiaušinių?..

Da nespéjo užbaigt, o jau nežinomos rankos prinešé visko...

Paskutinis didžiadarbis padaré Kruglodurovi, net be pagelbos korespondento, kur kas daugiau garbės nekaip įtaisymas „ikonos", nes į ūmą laiką pasklido žinia apie tą darbą ne tik po guberniją, bet pasieké net Varšavos generalgubernatorių.

Vyriausybé, matydama, kad Kruglodurovas geresnis gendrolius nekaip paviečio viršininkas, paketino jį nuo viršininkystés atstatyt. Bet Suvalkų gubernatorius, kuris, kalbant matematiškai, taip prilygo prie Kruglodurovo kaip Kruglodurovas prie Pstrumskio, pagelbėjo ir perkélé tik Kruglodurovą iš Naupilės į Pakaušpilės pavietį.

Atsiveikindamas su savo činovnikais ir pažįstamais, ištaré Vakanalijus Vziatekovičius atminties vertus žodžius:

— Gerai, kad spėjo išsiųst mane į Pakaušpilę viršininku, nes neužilgo būčiau *ten* patekęs kitokiu keliu.

Pakaušpilėje yra visiems žinomas kalinys.

Buvo tai pirmi ir paskutiniai išmintingi žodžiai, kuriuos Kruglodurovi, viršininkaujant Naupilėje, pasiseké nuo savęs pasakyt. Ant tų žodžių pabaigsiu ir pasakojimą apie jį.

Skaitytojau! Galėjai patémyt, kad visame pasakojime beveik niekur neminéjau, kokiame metų laike tas arba kitas dalykas déjosi. Tai kad ant manęs kartais nerūgotum, duosiu trumpą paaiškinimą. Žiemos laike niekad Kruglodurovas iš namų neišvažiuodavo, pasiremdamas ant to, kad jeigu Maskolijoje meška gali per žiemą miegot tik laižydama delną, tai greičiau šitas pritinka maskoliui činovnikui, ypač jeigu jo delnas būna tankiai suteršiamas. Pavasario ir rudens laike Naupilės pavietyje taip bjaurūs keliai, taip bjaurūs, kad né davatkos įžadų negal pernešt; tai jau žmogus, žinoma, negalés né praeit, né pravažiuot. Tai gi Vakanalijus Vziatekovičius Kruglodurovas visus savo garsius ir negarsius darbus atliko vien vasaromis.

LIETUVOS TILTO ATSIMINIMAI

Rugséjis, 1896 m.

Tik da niekad taip nebuvo su tuo parubežiu, kaip ši met. Sutrauké tokią daugybę parubežinių sargų, kad jau nesutelpa ant linijos ir dėl to turbūt bégą į Prūsų pusę. Štai neseniai pabégo du. Vyresnysis, patyręs, kur jie prisilaiko, nujojo prikalbinti, idant grįžtų. Kur tau grįš! Jau né maskoliškai nenori kalbėti. Trečiąjį pabégélių taip jau draugai pagavo jau anoje pusėje ir už kojų pervilkó per upę. Būtų prigéres vargšas, jeigu nebūtų pasiskubinę vilkt — bijojo mat, kad nesugriebtų jų prūsai ant savo kranto.

Į pagelbą gavo sargybé mokintus šunis. Šunes, apicierai ir prasti abješčikai išvien gaudo kontrabandą. Smagi bendrysté.

Likite sveiki, rapukai! lik sveiks, šieneli! Ant sveikatos abješčikams ir jų arkliams! Da kitąsyk abješčikų

buvo mažiau, o parubežiniai ūkininkai ne viską iš laukų suvalydavo, o dabar kas bus? O kas bus? vogs da daugiau ir drąsiau daužys kulbėmis tuos, kurie pasikėsins ginti savo turtą. Kad maskolius vagia,— anot vienos žydelkos,— tai ant to jis maskolius, bet ko jis da muša?

Užgynė vyrams ir merginoms paupiais dainuoti pabaigus darbą — sako, negirdėt kontrabandos einant.

Galėtum manyt, kad iš tikro rūpi neperleidimas per rubežių kontrabandos, kad jau nepereis nė plona adata. O čia ne. Juk jeigu rūpėtų neperleidimas tikros kontrabandos, tai toks abješčikų vyresnysis nebūtų galėjęs vidudienyje pergabent iš Prūsų pusės palmą kelių metrų aukščio. Kitas vyresnysis nebūtų galėjęs taipgi vidudienyje persigabent per rubežių siuvamąją mašiną su geležinėmis kojomis. Negalėtų pareit iš Prūsų gelumbė apicierams ir abješčikams ir t. t. Girdėjau šnekant, būk parubežiniai apicierai turį tiesą ne tik gaudyti kontrabandą, bet ir gabent ją. Galį gabent ne tik patys, bet ir jų pačios, vaikai ir giminės iki ketvirtai kartai iš tėvo pusės, iki trečiai iš pusės motinos. Vienok nežinantiems tos tiesos visgi papiktinimas. Kiekvienam gali ateit į galvą kad ir tokia mintis:

„Jeigu tu, bičiuli, pats būdamas parubežio arkangelu, taip begėdiškai velki kontrabandą, tai juk man ta nuodėmė labiau pritinka. Ko man neduodi vilkt? Tu paimi ant vieno sykio už kelias dešimtis rublių, ir nieks nieko nesako. O tegul koks žmogelis paims kartūno už pusrublį, tai liepi jį pagauti, suduot į sprandą daugiau nekaip už dešimts rublių ir užmokėt korą. Kurgi tavo gėda? Tiesa, priežodis sako: jeigu maskolius turėtų gėdą, tai nebūtų maskolius.

O čia matote, koks dalykas. Padaugintai sargybai įsakyta *ypatingai* gaudyti lietuviškus laikraščius ir knygas. Abješčikai nežino, kas tai yra laikraščiai ir knygos, tai jiems tiesiog liepta *lovit bumagu* (gaudyti popierą). Tiesa, pamenu, nė prie palmos, nė prie siuvarmosios mašinos popieros nebuvo. Jeigu turi gaudyt *ypatingai* tik *popierą*, tai, žinoma, tikroji kontrabanda, kaipo prižiūrima ne *ypatingai*, lieka užpakalyje. Štai kaip.

Jau ką prie *popieros*, tai imasi smarkiai. Tik sutems, jau ir girdi: pykšt... pokšt... pykšt... pokštpokšt... pykštpokšt gauda, kad *popierą* neša. Tuoju: lapatai, lapatai, lapatai, lapatai — lekia strimagalviais raiteliai su apicieru pryšakyje ant pagelbos. Kaip užlėks ant manęs, tai toks dundėjimas, tokia perkūnija, kad žmogui negali pasakyt. Dabar jau apspiratau, nes laksto beveik kasnakt, bet iš pradžių buvo baisu: tik pykšt — jau aš, būdavo, pradedu drebėt...

Tai naktyje. O dieną eina abješčikai su apicieru ir paeiliui krato namus visų parubežinių ūkininkų. Kas jiems, dykaduoniams, galvoj, kad trukdo darbininkus žmones? Ateinančią naktį ir ateinančią dieną vėl tas pat. Iš tikro, neduoda žmonėms nė dirbt, nė miegot. Bet *popieros* nesugriebia nė gaudydami, nė kratydami. Tas dalykas labai įpykino parubežinius apicierus, ir viens iš jų, Baran Rylosujevas, davė apiciero žodį *popierą* išgaudysias. Per dienų dienas, jeigu neišeidavo į Prūsus parsinešt kontrabandos, vaikštinėja po miestą susikišęs iš užpakalio rankas į galus rankovių ir rodos nė kam ko. O tuo tarpu tēmija. Tegul tik lietuvis išmes popiergalį ar papiroso kotą, jau Baran Rylosujevas ir lenkiasi prie žemės. Nors jisai pats nelabai permanė, kokia ta *popiera*, kuri reikia gaudyti, betgi papiroso koto neimdavo. Į trumpą laiką taip išvalė visus miesto užkaborius nuo įvairių — pridursiu: labai neištikimų — popiergalių, kad tokio švarumo neįvykdino nė vienas sanitariškas komitetas choleros laike.

Pamatė kartą: išeina nuo daktaro lietuvio žmogus su laiškeliu rankoje. Paskui tą išeina kitas taipgi su laiškeliu. Trečias taipgi. Sužalbavo apiciero galvoje mintis: pas tą daktarą turi būt labai daug *popieros*, jeigu jis net žmonėms dalina. Tuoj nubėgo pas savo vyresnijį, majorą. Žmogų labai maskoliškos sąžinės, ir viską išpasakojo. Nuspręsta iškratyt daktaro namus. Ant rytojaus anksti apstatė namus abješčikais, pats Baran Rylosujevas suėmė daktarą toli nuo namų, parvažiuojantį nuo ligonio, ir prasidėjo kratymas. Daktarui rodėsi, kad parubežiniai sargai ieškos kontrabandos, bet Baran Rylosujevas išsyk šoko prie knygų. Besiknisdamas užtiko seną neapdarytą lietuvišką laikraštį ir abejojo, ar imt, ar ne, ar priskirt prie *popieros*, ar kaip čia. Paėmė. Išvydęs gi lapelį popieros, kur buvo ranka rašytos lenkiškos eilės, pastvėrė be abejojimo. Nesuprato, kad rankraščiai nepriguli prie kontrabandos, ir nepasijuto atlikęs žandaro pareigą, už ką gėda ir atsakymas.

Kitame atsitikime Baran Rylosujevas beveik da geriau atsižymino. Mieste slampinėja pakampėmis vienas išėjęs iš proto amatininkas. Nieko nešneka ir bėga nuo žmonių. Kartais išeina į laukus ir persodinėja akmenukus iš vienos vietos į kitą arba rankioja žoleles. Vieną dieną, apie pietus, pamatė sumišėlį abješčikas netoli rubežiaus ir davė gaudą. Ugi žiūriu — Baran Rylosujevas su keliais raiteliais lekia tarytum akis išdeges. Sumišėlį, nė nebandžiusį bėgt, apsupo septyni abješčikai. Kad apicierui būtų lengviau prieit ir iškratyti, vienas abješčikas sudavė porą kartų su karabino kulbe sumišėliui į galvą. Tas apsvaigęs parvirto. Tada Baran Rylosujevas prišoko prie gulinčiojo kišenių ir ištraukė pundelį popierėlių.— Veskite! — paliepė, sėsdamas ant arklio. Ir taip kaip stovėjo visi traukė į miestą ant kordono. O ten jau buvo prisirinkę daug žmonių pažiūrėti, ką

sugavo. Prisiartina prie kordono, o žmonės ima garsiai juoktis. Sėdintis ant prieangės apicieras taipgi šypsosi.

— Kam jūs tą žmogų suėmėte? Juk jis sumišusios galvos.

— Su popiera,— atrėmė trumpai Baran Rylosujevas, žengdamas ant prieangės ir paduodamas pundelį. Žiūri — vienos tik suterštos įvairaus marginio popierėlės, į kurias vynioja cukrelius.

_ ???

_ !!!

Sumišėlį paleido, popieras išmetė lauk, o abješčikui, kuris pirmiausiai padavė gandą, apdaužė žandus.

Nuo tos dienos Baran Rylosujevas tapo pramintas: *Bumažnyj oficer* (Popierinis apicieras).

Garbė užsipelnusiems!

Jau pusėtinai laiko galas, kaip aš tįsau ant Šešupės. Jau daug vandens praleidau į Baltjūres; daug žmonių ašarų ir prakaito nuplaukė drauge su vandeniu; daug kojų, kurios mane mindžiojo, supuvo kapuose...

Pagimdė mane Lietuvos miškas; išvedė į svietą lietuvių rankos; nuo Lietuvos žirgų kanopų pirma kartą sudundėjau...

0 drūtas buvau tiltas.

Da pamenu tą gadynę, kada ponai važinėjo, o žydai vaikščiojo pėsčiomis. Perlėks, būdavo, karieta, su ketvertu užkinkyta,— aš nė nejučiu. Sueis viso miesto žydai prieš „neštines“ nuodėmes skandint — aš nė linkt. Pervažiuos storiausias prabaščius — aš anė krust, da man smagiai, kad išlaikiau. Arba pavasaryje, pradėjus eit lytims:

ponpalaikiai sustoję žiopso ir laukia, kada mane parmuš lytis. 0 jūs, žiopliai,— manydavau,— aš ne toks lepus, kaip jums rodosi! Mane ne guvernantės augino! — Nueidavo sau lytys, o aš kaip stovėjau, taip ir stoviu.

Taisybę pasakius, tai ir lytlaužos be reikalo styrėjo — tik man garbę mažino.

Tvirtas buvau.

Lenkai sakydavo, kad aš *most*. Sakykite, kaip sau norite, o aš žinau, kad aš tiltas ir drūtesnis nekaip jūs *most*.

Vieną kartą važiavo smarkiai per mane du vežimai priešais viens kitą ir pora žydukų, iš išgasties norėjusių prasišalint, nusmuko į upę. Nuo to laiko užginta buvo greit per mane važiuot ir abiejuose mano galuose pastatė stiebelius su lentutėmis ir lietuvišku parašu: žingine.

Nors man nesmagus buvo tas važiavimas žingine, neduodantis nė padundėt gražiai, bet jeigu tai žmonėms ant naudos, tegul sau...

Stiprus buvau.

Nereikėjo niekad nė taisyt mane. Ir kasžin, kaip ilgai būčiau laikęs be taisymo, kad ne maskolių činovnikai. Tai da ypatingi sutvėrimai — tegul juos lytis! Girtuokliai neišpasakyti: pila ir pila, o degtinė vis nubėga — tarytum štai nuo manęs vanduo belyjant. 0 kaip užkeiks, tai net per mano balkius drebulys pereina, nors maskoliškos kalbos nesuprantu. Labiausiai vienok linkę prie vagystės viešo skatiko — tą dalyką, galima sakyti, įvedė į sakramentus. Juk ir ant manęs uždirbo ir tik man sveikatą atėmė. Kad jie iš muito nieko nelaimėtų, bjaurybės!

Vaikštinejo sykį po mane paviečio viršininkas Kopeikoliubovas ir paviečio inžinierius Nikčemnickis.

— Žinote ką, Boleslavai Stanislavovičiau,— tarė staiga viršininkas,— ar negalima būtų pataisyt šitą tiltą?

— Susimildami, Terefilijau Dulovičiau! Juk tiltas sveikas, drūtas,— atsakė inžinierius da nesusiprasdamas.

— Na, už *consilium* daktarai paima kad ir nuo sveiko, jeigu tik norėtų gydytis.

— Aa! Dabar suprantu... Gerai...

Ką juodu tarėsi toliau, nė negirdėjau.

Visi mano plyšiai šypsojosi, kad mane paketino taisyt. Mane taisyt!

Buvau jau užmiršęs tą atsitikimą. Tiktai ar į dvi nedėlias ateina žydas, visai nepažįstamas. Apžiūrėjo mane iš viršaus: čia su lazda pabandė, ten paspyrė su koja. Paskui apžiūrėjo iš apačios, nusiavė čebatus, įbrido į upę, pagnaibė vandenyje poliuis ir apsisukęs išėjo ant kranto. Čia sustojo, paskaitė ant pirštų ir greit stvėrėsi autis čebatais, bambėdamas tuo tarpu pusgarsiai: „Gerai... jie nori uždirbt, bet ir man išteks... pasidalinsime... o kad pataisysime tiltą, tai jau jis niekad sveikas nebus... kasmet uždirbsime betaisydami...“

Žydas nuėjo sau. Man net koktu pasidarė. Argi iš tikro rengiasi mane taisyt?

Pasirodė, kad iš tikro.

Viršininkas su inžinierium į ūmą laiką suspėjo apiprekiuoti visa ką, gaut užtvirtinimą, o žydas apsiėmė pristatyt medegą ir atlikt darbą. Privežė medžių, pradėjo tašyt, pjaustyt ir vienądien mane uždarė.

Be reikalo privežė medžių, nes man iš jų nieko nepridėjo. Tiktai ką skiedrų pritašė, kad visi matytų. Mane taipgi vargino: čia paskliutavo, ten paobliavo; čia pakapojo, ten skylę išgręžė; čia pasmalavo, ten paskutinėjo — ir tiek. Tiesa, poškino, baladojo dikčiai — mat dirbo. Tik man nuo to darbo įsisuko liga. Ant rytojaus po pataisymo, pamenu, buvo prekymetis. Žmonelių, ir pilnais, ir tuščiais, pervažiavo nemažai. Per visą dieną nieko, o vakare ėmė mane krėsti drugys. Kitą dieną važiuoja vežimas šieno — ar nenudiegs man kairiąją pašonę? Pusę dienos buvau į tą šoną pakrypęs. Nuo to laiko jau man kasdien šis ar tas kenkė. Pasijutau, kad aš jau ne tas tiltas, ką kitąsyk. Ypač man buvo pikta, jog į niekus pavirtau ne iš savo kaltės, ne iš senatvės, o tik per činovnikų besąžinystę. Pasižiūrėjau sykį į Šešupę — net pasibaisėjau išvydęs savo paveikslą: taip nusiminęs, taip nesmagus jo išveizdis.

O ką gi darysi? Kad ir paliegęs, tarnavau žmonėms toliau.

Atėjo naujas viršininkas. Senąjį už vagystę viešų pinigų perkėlė į kitą vietą, kur pinigai da nebuvo išvogti. Šitas naujasis vadinosi Maksimas Maksimovičius Merzavcevas. Turėjo jis gaidžio būdą ir visada vaikščiojo su pentiniais prie čebatų. Nieks neįtikėtų, jog aš iš pirmos beveik dienos puoliau jam į akis. Tai tik turiu laimę prie viršininkų!

Atėjo Merzavcevui į galvą mane sumaskoliuot. Už tokį darbą, kaip paskiau patyriau, visoki viršininkai taipgi gerai uždirba — da daugiau nekaip už tolydinį taisymą.

Maskoliavimą pradėjo nuo užgynimo lietuviškos kalbos ir rašto.

— Viešoje vietoje,— ištare Maksimas Maksimovičius,— turi būt vartojama maskoliška kalba.

O ta vieša vieta buvo mat anos lentutės su parašu „žingine“. Užtepė lietuvišką parašą ir padėjo maskolišką: šagom.

Bet šitas pasikėsinimas su uždraudimu lietuviškos kalbos nepasisekė. Naujas parašas patiko tik vaitams, šaltyšiams ir piemenims: būdavo, eina pro jį lėčiau ir bando neva maskoliškai kalbėt. Vienok arkliai, išvydę maskolišką parašą, pradėjo baidytis. Į trumpą laiką sudaužė keletą vežimų, sužeidė arba suvažinėjo keletą žmonių — na, ir turėjo maskolišką parašą prašalint. Nors lietuviško nesugražino, bet arkliai jau nesibaidė. Likau visai be parašo.

Dabar, sakau, jau manęs nejudins.

Kur tau!

— Aš turiu jį sumaskoliuot,— ištare kitu žygiu Merzavcevas, šnairai pažiūrėjęs į mano atlošas.

Laukiau, ką su manim padarys. Akyva buvo žinot, prie ko stversis dabar smarkus maskolintojas Lietuvos tilto, jau sykį nepasisekus. O jo tuo tarpu užmanyta pritaikyt prie manęs baisiausią dalyką — prievartą. Kad da nors gerumu, tai kad ir jaustum neteisingus siekius, tai rodosi, visgi nebūtų taip sunku ir bjauru. O čia prievarta!

Užmanė, matote, išmest mano dalis, pritaisytas da lietuvių rankomis, ir vieton jų įstatyt naujas, prirengtas maskolišku būdu po viršininko priežiūra. Iš pradžių buvo net nuspręsta statyt visai naują tiltą, tiktai pradėjus svietai rėkti, turėjo apsisistot ant „pataisymo“.

Šaukiasi viršininkas inžinierių, tą patį Nikčemnickį, ir sako norįs tą ir tą, taip ir taip. Inžinierius žiūrint toks tiktai pelių perkūnas, o kaip gabus prie užgriebimo pinigų! Mato, kad čia užmanyta neteisybė, ne — sutinka prie to prisidėt ir da pats primena — ant vieškelių esą daug tiltelių, kuriuos galima būtų apmaskoliuot. Žiūrėk tu! tai neva lenkas, katalikas, o maskoliams padeda maskoliuot Lietuvos tiltus! Da žmonės šneka, būk lenkai eina išvien su lietuviais.

Pertaisymą apiprekiavo ant 3 000 rublių. Darbą paėmė pažįstamas jau mums žydas, inžinieriaus didžiausias bičiulis.

Privežė baisybę medegos, mane vėl uždarė, ir prasidėjo darbas. Triukšmo buvo kur kas daugiau nekaip pirmąkart taisant. Vyrelis tu mano! Kaip ėmė draskyt mane, tai, sakau, bus jau man paskutinioji. Da laimė, kad išgelbėjo mane inžinieriaus ir žydo godumas. Merzavcevas nė nesusiprato.

Matote, kad mažiau reiktų pirkti naujos medegos, tai įsakyta buvo darbininkams, žinoma, už geresnį užmokestį, naktimis tašyt ir obliuot senas, išmestas mano dalis. Iš vakaro buvo jos senos, o iš ryto jau naujos ir tiko.

Na, už tai pertaisymas parėjo tik į 500 rublių.

Tokiu būdu atgriebiau atgal daug lentų ir balkių, nors susilpnintų, bet visgi savo ir drūtesnių už naujuosius priedus. Davė štai iš vienos pusės naujus polius — jau apie menkesnes dalis nė neminėsiu. Tai man poliai! Kreivi, ploni ir dagi įstatyti į žemę viršūnėmis, mat, kad per vandenį nebūtų taip žymus jų plonumas. Ar tai jiems tiltą laikyt? Karvelidei da per menki!

Taigi dabar aš jau toks ir tiltas.

Važiuoja tuščiomis, o aš siūbuoju tarytum kliūbai; eina pėsčias — aš siūbuoju; šnelis zovada perbėgs — aš taipgi siūbuoju. Sakau, kad nebūčiau atgriebęs nors keleto savo senųjų dalių, tai jau būt buvę po manęs.

Visi mato, kad aš niekai, o viršininkas nesirūpina. Jis tikisi mat, jog aš jau sumaskoliuotas, giriasi vyriausybei, ir jam to gana.

Ką aš sakau gana? Negana!

Neseniai vėl išsitarė Maksimas Maksimovičius, kad jis versias mane į pravoslaviją. Kaip atliks tai, sunku įspėti. Aš žinau tik, kad, verčiant į pravoslaviją, turi pravoslaviškai apkrikštyt, t.y. panardint į vandenį.

Tai mane dėl to silpnino, kad aš panerčiau į Šešupę?

Išgrauž!

Kol bus tilte nors viena senoji mano dalelė, tai tokio krikšto nebus — išlaikysiu. O visų dalių, bičiuliai, permaintyt nesusėsite... Juk ir jūs patys neamžini: nusmuksite, bevažinėdami per savo *darbo* tiltus.

Liepos mėn. 1896 m.

Atšliuožia tiesiog ant manęs sena senutė moteriškė. Pirmiausiai pastumia pirmyn savo kriukius, toliau ištraukia iš po savęs rudinę, pastumia ją taipgi, o paskui, įsikabinusi rankomis į žemę, pavelka savo kūną. Tą darbą nuo pradžios iki galo atkartodama, slenka pamažėli pirmyn. Senės padangalai labai labai sudėvėti. Viena koja storai apvyniota skudurais, kurie, matyt, kitąsyk turėjo baltais būti.

Daug laiko praėjo, iki senė atšliuožė ties mano viduriu. Čia sustojo pasilsėt.

Eina pro šalį dvi moteriškės ir vyriškis.

— Kasžin, kas tai žmonelei — ko ji čia guli? — tarė viena moteriškė, matyt, geros širdies.

— Nagi užklausk! — atsiliepė vyras, ir visi trys sustojo ties gulinė sene.

— Senute! kas tau yra? ar nesergį?

— Kurgi nesirgsi, dukrele!.. ir senatvė, ir vargas, ir koja štai dabar nulaužta... tai nė paeiti negaliu. Kol buvo sveika koja, tai ubagaudama, pas gerus žmones padirbdama da... ir pramisdavau... O dabar jau nė ubagaut negaliu... O ką gi, Dieve, darysi?... Reiks kur lyg šneliui patvoryje numirt...

— Na tik į špitolinę reikėjo eit, — atsiliepė vyriškis, — ir prisiglausti ten, nors iki koja sugis.

— Buvau, širdele, buvau... iš ten dabar grįžtu. Prabaščius neliepė priimt... sako, vietos nėra... Mat jam reikia sveikų... ir tie neturi kada nė apsiskalbti, nė apsilopyti — turi vis dirbti prabaščiu... Ką mane, ligonę, leis... Da būtų vienas kambarėlis... tai davatkomis nusamdytas... Tai ką...

— Kaipgi tą koją nulaužei? — užklausė vėl vyriškis.

— Jau bus, širdele, pustrėčios nedėlios... Aš Varvaliuose pas vieną gaspadorių mazgojau lubas... Nuslydau nuo kėdės... štai bematant ir nelaimė... Tai, žinote, nė arklių nedavė nuvežti pas daktarą... Atvedė kokį ten piemenį, tai sako, kad nikstelėjusi... Tampė, tampė, norėdami atitaisyti... Matau, kad nieko gero nebus, tai pati atšliuožia pas tikrąjį daktarą... O čia mat būta kojos nulūžusios, ir pasakė daktaras, kad vargiai dabar jau sugis... dagi senas kaulas...

Tuo tarpu aplinkui sustojo ir daugiau praeinančių žmonių.

Senė, matydama pasididinusį skaitlių klausytojų, norėjo atleisti gailėsčio prisisunkusią širdį ir pasiskūsti prieš žmones. Tvirtesniu jau balsu pradėjo:

— Kitąsyk ir aš turėjau, nuo žmonių nieko nereikalavau... Ir dabar da, kad išgaučiau, kas man priguli, tai vis taip nevargčiau... O, nuskriaudė mane nevidonai, nuskriaudė!.. Mano vyras, amžiną atilsį, turėjo pas Sintautų pliačių... Ten aušęs, ten šliūbą ėmęs, ten miręs... Vadinosi Ambraziejus Janušauckas. Tarnavo vaiske 23 metus, da kada verbavo... Nė sykį nė bėgęs, nė baustas... parsinešė tris „našipkas" ir medaliką... Geras buvo žmogus, Dieve duok dangų... Būdavo, kartais aš pasijuoksiu: „Žinai ką, Ambraziejau, imsiu aš tavo tas „našipkas" nuardysiu ir pasidarysiu apvadus prie tošės". — „Tik pabandyk! tai aš tau!" — surikdavo. Labai jau jis mylėjo tas „našipkas". O sykį taipo ant manęs ilgai pyko. Kaip nuseno mandiera, tai aš ėmiau ir pasidariau iš jos puodkele, o rankoves su „našipkomis" išmečiau ant mėšlyno. Jau buvau ir užmiršusi... Tik štai jis pasigenda „našipką" ir užsipuola ant manęs: „Kur padėjai?" Aš buvau da jauna linksma, mėgdavau pasierzint... tai tyčia pasivadinau keletą kaimynų ir su šakėmis pradėjome ieškot po mėšlyną „našipką". Kaip suprato velionis, kad čia

juokai, tai užpyko... O šiaip buvo labai geras žmogus ir gražiai gyvenome — tegul šviesybė amžina šviečia jo dūšiai... Parsinešė jis ir bilietą, kur buvo pasakyta, kad gali gaut emeritūrą. Buvova abudu neišmanėliai ir apie emeritūrą nieko nežinojome. Paskui, ar į dešimt metų, susipratova, kad mudviem prigulėjo emeritūros po tris rublius su kapeikomis ant mėnesio... Gaila buvo praleidus tiek skatiko... O ir placiaus buvova jau netekę... taipgi per mudviejų neišmanymą paveržė žmonės... Einava su tuom bilietu į Sintautų kanceliariją. Raštininkai Žioplaitis ir Kvailinckas pažiūrėjo, pažiūrėjo: „Tai negausite“,— sako. Kad ne, tai ne... Susitarėva su vyru eit į Vilkaviškį pas pralotą — jis daug galėdavo padaryt... Pasipasakojova viską. „Neklausykita, — sako, — judviem priguli emeritūra iš dienos sugrįžimo iš vaisko“,— pasakė ir pareikalavo atnešt iš valsčiaus raštus. Mudu tuojau pas vaitą. Kur tau duos raštus... Žioplaitis su Kvailincku nė klausyt nenori. Tai aš vėl pas pralotą į Vilkaviškį... Tuo žygiu pralotas suteikė da man tris rublius ant kelio ir įdavė vaitui raštelį. Turėjo pagąsdint... Žioplaitis su Kvailincku mat, kad ir neišdavė raštų, tik jau kitaip pradėjo šnekėt. Žioplaitis pats prisigretino. „Tai atnešk, — sako, — tą tai tą, o jau mes patys parašysime“. O tik raštų nedavė, ir gana... Ką gi daryti... Gabenau raštininkams per visą vasarą. Taipjau apie Visus šventus išmokėjo kanceliarijoje šešis rublius, o paskui parėjo ir emeritūros knygelė... Tai ne vaitas, jau pečetį spaudžia, tai ir šaukia: „Janušauckiene! jau kad taip, tai atnešk penkias stuopas arako ir tris spirito“. Tai taipjau atnešiau tris stuopas arako ir dvi spirito... O jau ką Žioplaičiui su Kvailincku privilkau per vasarą, tai skaityte nesuskaitytum... Tiktai du metu naudojomės iš emeritūros, ir mano vyras, Dieve duok dangų, pasimirė. Da sirgdamas sakė man: „Marjona! kad ir numirsiu, tu emeritūrą vis gausi. Atsimink, kad da priguli už tris paskutinius mėnesius devyni su viršum rubliai. O su šituo raštu gali eit į keturis kampus, į keturias gubernijas—tavęs nieks neužkabins“. Palaidojau gražiai, su mišiomis — da kunigui nebuvau visų pinigų ištekusi, tai palaukė... Paskui ant uždarbio persikėliau į Šilgalių valsčių. Jau ten bebūdama, nuėjau pas vaitą pasirodavot apie emeritūrą ir apie tuos devynis rublius. Tai turėjau išimti metrikus šliūbo, mirimo ir atsivesti liudininkus. Vaitas tuoj parašė į biurą ir išsiuntė ten raštus. Da sakė, kad pati nueičiau į biurą pas tokį L-ckį,— tai greičiau būsią. Daviau vaiteliui du rubliu — mačiau, kad žmogus dirba... Nueinu į biurą, o L-ckis: „Gerai,— sako,— padarysiu, tik duok man penkinę“. Aš daviau du rubliu, daugiau neturėdama, ir tie buvo skolinti. Duosiu, sakau, ir dešimts rublių paskui, tik padarykite! Pasižadėjo padaryt ir sako: atsakymas ateisiąs pas vaitą... Laukiu laukiau, laukiau laukiau to atsakymo — neateina. Jau ir pas vaitą vaikščioti nusibodo. Tai aš vėl pas L-ckį. O jis man ve ką sako: „Tai negausi nieko, matai, tavo vyras mirė apriliuje; kad būtų miręs mojuje, tai būtum galėjusi gaut, o dabar nieko nė nedaryk“. Aš jam vėl sudedu į ausis viską, kad vis tiek, kada numirė,— kas priguli, tai priguli — na tik, svieteli brangus, da begyvenant vyrui devyni rubliai prigulėjo... L-ckis apsimeta negirdįs... Ir likau taip be niekur nieko: nė tų devynių rublių neišgriebiau, nė raštų — viskas dingo biure... Daugiau jau nežinojau, kur kreiptis ir kam pasiskųst. Laukiau taip ar du, ar tris metus... Bet girdžiu — ten tas atgriebė emeritūrą, tai vėl kits, viens sako taip, kits taip... Aš vėl iš naujo išėmiau visas popieras, nuėjau pėsčia į Suvalkus tiesiog pas gubernatorių ir pati padaviau jam į rankas prašymą. Da žemskis norėjo perduot, tai aš jo neklausiau — turėjo leist... Mane taip pamokino... Gubernatorius paglostė mane: „Nesirūpink, — sako, — viską, kas priguli tau, gausi“. Aš puoliau jam į kojas, tai nedavė: „Nereikia — gali eit namo“. Grįžtu namon ir džiaugiuosi. Dabar, sakau, L-ckiui nė gero — gubernatorius viską padarys... Ugi, širdelės mano, neužilgo Sintautų kanceliarijoje išgirstu — parėję nuo gubernatoriaus į biurą raštai ir L-ckis sakąs, kad aš nieko negausiu. Supratau, kad čia L-ckio darbas... Taip man pasidarė gaila ir žygių, ir rūpesčių, ir pinigų, be reikalo išmestų, kad net ėmiau keikti: kad jie pasiųstų! kad jiems nagai nukirmytų! kad jiems šis, kad tas... Keikiau taip rudenį, jau gruodas buvo, o į pavasarį prisiaspnavo: guli, žiūriu, duobėje ponas Jėzus, visas sukruvintas; pamatęs mane: „Janušauckiene, — sako, — ar tu mane pažįsti? juk matai, kaip aš už savo neprietelius kenčiu; o tu garbini Dievą, gerus darbus darai, o taip keiki neprietelius“. Išlipo iš duobės ir eina, o aš paskui. Man pasidarė lengva lengva... tai taip beeidama ir pabudau. Nuo tuokart jau niekad nekeikiu, kad ir atsimenu L-ckį. Jau ir jis po žeme... Dabar vėl geri žmonės pažadėjo parūpint man tą emeritūrą. Neprašė nuo manęs nė pinigų, tai turbūt padarys... Per tiek metų kiek man užlaikyta pinigų!..

Senė nustojo pasakojus ir sunkiai atsiduso.

Vienas iš klausytojų atsiliepė:

— Tai tas pats L-ckis — žinau aš jį. O, tai buvo diegas! Kur galėjo išplėšti skatiką, tai žmogus vargo nesigailėjo. Numirus jam, užtiko pasienyje už spintos pnkrauta baisybę prašymų, nuo kurių biure buvo atlipintos markės. Taigi mat, čia žmonės prašo, skundžiasi, ieško teisybės ir apgynimo, o jo prašymai sulaukyti dėl to, kad biure markes vagia!

— Taigi, taigi, — atsiliepė vienas ir kitas. Kuopa susirinkusiųjų pradėjo skirstytis. Moteriškė, pirmiausiai užkalbinusi senę, atsirišo pundelį ir įdavė jai galą sūrio ir kamputį ragaišiaus. Vienas darbininkas,

grįžtantis iš miesto su karučiu, apsiėmė pavargėlę pavėžint.

CENZŪROS KLAUSIMAS

Pasaka ne pasaka

Kaip sau norite, šnekėkite, aš nesutinku su tais vyrais, kurie tvirtina, būk kunigai moką vien tiktai slėgti kultūrą ir visai nesirūpiną platinti jos vaisius tarp tautiečių. Paimkime, pavyzdžiui, nors aną su nusižeminimu styrinčią pašalyje kitų trobų būdelę, kurios tikrąjį vardą ne visada prie žmonių pritinka minėt, o kuri vienok turi neužgintą kultūrišką vertybę. Juk tą būdelę — persiprašydamas vištas, pavadinsiu ją *tupykla* — įvedė į mūsų kaimus kunigai. Pirmiausiai pradėjo statyti tupyklas, žinoma, kunigams įsaktius, už šventoriaus prie kaimo koplytėlių, kur būdavo atlaidai. Per tokius atlaidus moters, nežinodamos tam tikro tupyklų siekio, pasidėdavo jose pundelius su krupninkėliu ir užkandžiais. Ilgainiui atsirado jau ir pas tūlus ūkininkus — arba ten, kur leisdavo vaikus į kunigus, arba vėl ten, kur tankiau atsilankydavo kunigai. Iš pradžių žmonelės stebėjosi išvydę tokias įtaisais: malūnas ne malūnas, tik be sparnų; spinta ne spinta, tik nemarginta. Šiandien nors ne visi ūkininkai turi įsitausę tupyklas, bet visi jau mūs krašto žmonės numano jų prasmę ir bobos pundelių jose jau nepasideda.

Virvagalių kaime buvo vieta, išleidusi net tris kunigus, ir, žinoma, turėjo aukščiau minėtą kultūros įtaisą. Išėjus vyrams į kunigus, vieta teko svetimam žmogui, kuris apleido ją visai ir turėjo parduoti. Nupirko Endrius Klubas, blaivas žmogus ir geras ūkininkas. Nors nebuvo mokintas ir galėjo vien tiktai lietuviškai ant knygų skaityti, bet turėjo, taip sakant, jausmą kultūros. Jis jautė reikalą įvedimo prie namų pagerinimų, permanė, kad, vieną ar kitą atmainą padarius, kartais net be padidavimo kaštų, būna ir akims gražiau, ir nauda didesnė. Tarp kitų dalykų apsprendė ir likimą apleistos jau tupyklos. Prikalinėjo drūčiau atšokusias lentas, plyšius užlipino popiera ir įsakė visiems namiškiams, idant neužmirštų, kam ta būdelė įtaisyta, ir kad pasielgimu nesipriešintų jo įsakymui. Išsyk šeimyna nenorėjo nė klausyti. — Tai, imsime dabar ir eisime ten, kur tiktai jagamasčiai vaikščiojo! da gali būti griekas. — Vienok vyresniejie pamaži pradėjo priprasti, tik su vaikais negalima buvo nieko padaryti — iš tolo bijojo įeit į tupyklos vidų ir tik per plyšius stengėsi pamatyti, kas ten viduj dedasi. Taigi neužilgo subadė ir apdraskė nuo plyšių popieras. Klubas, užtėmijęs tai, užlipino plyšius iš naujo, atsinešė nuo klėties aukšto pundą senų rubricelių ir iškarpė didesnes litaras, tokias, kad iš jų išeitų sakiny: „Popierų nedraskyk ir nebadyk“. Sustatęs keletą tokių sakinių, prilipino juos ant tupyklos sienų — vienus iš lauko, kitus iš vidaus. Paskui juokaudamas pasakė šeimynai, kad būdelėje yra prilipintas „ukazas“, ir liepė persiskaityt, kas moka, o vaikus įgraudeno, kad šiukštu popierų neplėšytų.

II

Už kelių varsnų nuo Klubo namų stovėjo valsčiaus kanceliarija, kur raštininkavo iš kasžin kokio kelmo dygęs lenkelis Psarskis. Jau beveik metai, kaip žmogelis stengėsi papirkti degtine valsčių, kad per ateinančius rinkimus imtų jį į vaitus. Sunkiai vienok ėjo, nesa visas beveik valsčius rengėsi rinkti Klubą. Du tiktai kandidatai te ir buvo: Psarskis ir Klubas. Taigi kad ne Klubas, tai jis, Psarskis, tikrai liktų vaitu. Bet kaip jį prašalinti? Pasitikėti degtinei nēr ką, o išrasti kokią priežastį ant teisingo žmogaus tiesiog nebuvo galima.

Vieną nedėdienį, pavakare, sėdėjo Psarskis ant kanceliarijos prieangio ir, žiūrėdamas į garnį, kalinantį ant Klubo kluono, dėstė savo garbiniuotoje galvoje, kaip čia galėjus prašalinti priešininką. Pamatęs praeinantį Klubo pusbernį, užkalbino:

— O kur dūlini?

— Tai čia į Kazius.

— O ką veiksi?

— Sako, gužynė bus. Dabar siuva pas juos kriaučius, tai, sako, gerai skripkuojas.

— Ar šeiminkas leidžia į gužynę?

— Naktimis valkiotis neduoda, o ką į gužynę, tai nieko.

— Ar tu seniai pas Klubą tarnauji?

— Jau treti metai.

— Ir ant kitų metų liksi?

— Nenorėčiau trauktis, tiktai rudenyje reiks ant liosų.

— Šitaip. Ką duosi, tai aš išliuosuosiu.

— O ką aš duosiu, pats nieko neturėdamas.

— Tai, kaimynui juk galėčiau padaryti ir dykai.

— Tai padaryk, pons.

— Tik matai turiu būti vaitu.

— Tai būk, pons.

— Gerai sakai, būk. O kad tavo šeiminkas neduoda. Bernas šito dalyko nesuprato ir tylėjo.

— Matai, jis pats nori būti vaitu ir gali jį valsčius išrinkti. O Klubas tau nieko negalės pagelbėti — čia tai tik mano galva, — tarė Psarskis, paglostęs garbinius.

— Man juk vis ta pati, — kalbėjo toliau, — kas vaitas; tavo dalykas, kad ne Klubas, o tik aš būčiau vaitu.

— Tai ką aš padarysiu...

— Išrask ant Klubo kokią menką priežastį, tai valdžia jo neužtvirtins ir bus gerai.

Bernukas nuleido galvą. Jis nė nemokėjo ieškot ant kito priežasčių, o čia raski priežastį ant teisingo žmogaus. Raštininkas paskubino jam į pagelbą:

— Matai, patėmyk, ar tavo šeimininkas neslepia kontrabandos, ar lietuviškų knygų ir gazietų neprilaiko, ar...

— Knygų tai, teisybė, mačiau daug klėties palėpėje prikimšta, tiktai kas čia per priežastis? Juk štai kanceliarijoje yra knygų da daugiau ir kur kas storesnės.

— Žinoma. Ar neliepia kartais kitiems skaityti tas knygas?

— Sykį atsinešė į butą visas, kasžin ką iš jų karpė, paskui... jau gerai dabar nepamenu... beje, iškarpas nusinešė, žinai, pons, į tą būdele, o kaip sugrįžo, tai sakė, kad pasiskaitytų, kas moka.

— O tu ar moki skaityti.

— Ne, pons, nemoku.

— Tai nė nežinai, kas tose knygose parašyta?

— Iš kur, pons, žinosiu.

Toje vietoje šneka pertrūko. Psarskis, iškvotęs, kas reikia, su linksma širdžia nuėjo į butą, o bernukas, visai neprišijausdamas, kad ką blogo būtų prasitaręs, su ramia sąžine nuėjo į gužynę. Net liosai išėjo jam iš galvos išgirdus skripkos balsą.

Ant rytojaus Naupilės žandarai turėjo jau tokią žinią: Virvagahų ūkininkas Endrius Klubas prilaiko lietuviškas knygas ir liepia skaityti šeimynai. Knygos užslėptos ant klėties viršaus, palėpėje, o kitos tupykloje.

Tą žinią žandarai ant tų pėdų pranešė savo viršininkui.

III

Didei užsirūpinęs rymojo žandarų viršininkas Juda Izvergovičius Padleckojus ir išmetinėjo likimui, kad į nieką apvertė jo viltį. Varšavoje, teisybė, sunkiai vargo bežandaraudamas, daug prityrė visokių šios pakalnės kartumų, sujungtų su šuns tarnyste, bet viską užmiršo, kada išvydo ant savo krūtinės kryželį. Dabar jau karjera buvo atdara, ypač da, kaip Juda Izvergovičius, stačiai kalbant, apšivogė, nesa vyriausybės pamatė, kad tokiam veikėjui Varšava per siaura, ir išsiuntė į Peterburgą. Ten, gavęs vietą ir daug valios, sutaisė trumpame laike tokį šiupinį, kad buvo atstatytas ir grįžo į Varšavą. Nenorėjo čia jo laikyti ir dėl nuopelnų tik iš praeities davė jam vietą žandarų viršininko Senapilės ir Naupilės paviečių. Bijodami mat, kad per savo smarkumą Padleckojus nesutaisytų vėl šiupinio, parinko jam romiausią iš visų guberniją. Važiuodamas į Lietuvą, Juda Izvergovičius padarė įžadus atsigriebti vyriausybės akyse, gauti kitą kryželį ir atitaisyti karjerą, kurią buvo sugadinęs. Žinojo, kad Lietuvoje reikia sutremti lietuviška dvasia, gaudant lietuviškas knygas ir laikraščius ir persekiojant žmones, juos skaitančius. Taigi iš aukšto apsvarstė sau planą, gana aiškų, tiesų ir tikrą: perkošti visus ik vieno lietuvius per savo tinklą — visi su akstinais liks tinkle, ir darbas atliktas. Buvo net užmanęs suimti visos gubernijos lietuvius su vienu žygiu, sutupdyt į kalėjimą ir laikyti ten iktol, iki neužmirš skaityti lietuviškai. Tik prokuratoriui paaiškinus, kad tai neišpildoma dėl daugelio priežasčių, pasiliko kitas užmanymas: iškratyt ir perčiupinėti žandarų nagais paeiliui kiekvieną lietuvi, apsigyvenusį po jo apveizda. Pradžia buvo, rodosi, gera. Pareikalavo iš Varšavos į pagelbą aštuonis žandarus, į pusantr mėnesio padarė šimtą su viršum kratų ir suėmė daugybę žmonių, taip kad jau į Kalvarijos kalėjimą netilpo ir reikėjo kitus vežt į Kauną arba laikyti Senapilėje. Bekratydamas pas vieną rado laišką, kur buvo paminėta kokia ten draugystė „Sietynas“; pas kitą užtiko surašyta daug pavardžių; pas trečią paėmė lenkiškas uždraustas eiles su aiškia autoriaus pavarde. Medegos jau tiek, kad galima padaryti triukšmas, sukelti didelę politiška byla — štai kryželis pakyšt ir kabo ant krūtinės. Pradėjo iš džiaugsmo net girtis, kad jau turįs „už uodegos“ paslaptinę lietuvių organizaciją. Kas gi pasirodė? Iš visų suimtų žmonių galima buvo apkaltinti tiktai du, pas kuriuodu rasta lietuviškos knygos, o kiti buvo suimti taip sau, iš karščio. Anas surašas pavardžių tai ne kas kita, tiktai skaitlius sąnarių, įkūrusių su valdžios žinia krikščionišką pirkinių krautuvę. Taigi „Sietynas“ liko tiktai šmėkla, ir paslaptinės organizacijos uodega nutrūko. Gavo taipogi atsakymą, jog autorius anų uždraustų eilių jau kelios dešimtys metų kaip miręs. Štai bematant didelę politiška byla subliuško tarytum perdurta pūslė. Lyg tyčia paskutiniame laike kratymai buvo nelaimingi: ne tik ką nieko nerasdavo, bet da kelis kartus įkišo nagus į tokius dalykus, kad reikėjo net prieš prastus žmones gėdintis.

Juokingiausiai vienok pasibaigė paskutinė krata. Juda Izvergovičius gavo skundą, būk giriiose gyvenęs redaktorius lietuviškų laikraščių. Užkvietė prokuratorių, sutelkė žandarų ir zemskių į penkiolika žmonių ir vidurnaktyje išvažiavo. Gerai jau prašvitus, apsupo stovinčią pagiryje, sukniubusią iš senatvės bakūžėlę ir įsigavo į vidų. Ant suolo pas pečių sėdėjo senas senas žmogelis, droždamas šaukštus, pamaži drebančiu balsu giedodjo: „Kaš nor panai Marijai šlūžyt ir još ašablyvu milašninku būt“. Senukas, išvydęs tokius keistus žmones, išsyk lyg nusiminė, bet pirmas juos linksmai užkalbino:

— Tai ankštybų švetelių Dievaš davė šulaukti. Ar juš tik nepaklydote?

— Teisybė, seni, paklydome, — paskubino pasakyti prokuratorius, kuris išsyk suprato, kad senis įspėjo teisybę.

Padleckojus vienok, neilgai laukdamas, klausia senio stačiai:

— Ar tu redaktorius?

— Ar rakto? Meš rakto neturime. O kam jiš mumš? Čia niekaš neužeina, ražbaininkai taipošgi neturi ko ateiti, tai tiktai ką jūš šveiki atšilankėte. Užtenka klingio ant naktieš... Ar neturi, ponš, tabako man pypkei prišikimšti? — pridūrė senis, ieškodamas aplink save pypkės.

Padleckojus nieko neatsakė, o prokuratorius, išardęs kelis savo papirosus, padavė seniui tabaką. Senis prikimšo pypkę, užsidegė ir, patraukęs kelis kartus, tarė:

— Lengvaš dūmeliš, nē šeilėš nepadaro. Dėkui, ponš, ir už tai.

— O šitie ponai šu šoblėmiš tai turbūt krakošmetį daro? O katraš vyrešnyšiš? — kalbėjo senis toliau, apžvelgęs visus aplinkui, ir garsiai nusijuokė, kad jam pasisekė taip gražiai pasakyti. Vieton atsakymo visi pradėjo taipgi juoktis. Juda Izvergovičius vienas tik nesijuokė. Stovėjo išbalęs ir sukandęs dantis iš piktumo. Pats pamatė, kad ne ten pataikė, kur siekė. Lyg šuo, kuriam pakelevingas parodo špygą, grįžta nosį nuleidęs namo, taip grįžo Padleckojus, gėdindamasis ne tik prokuratoriaus, kuris per visą kelią iš jo tyčiojosi, bet ir savo žandarų. Ką gi darysi? *Per aspera ad astra*.

Žandaras, davęs neteisingą žinią apie redaktorių, buvo sunkiai nubaustas: turėjo eit į Tilžę surasti tikrąjį redaktorių. Ir tai nepasisekė, nesa žandarpalaikis, nors persirėdęs, negalėjo užslėpti savo degutuoto šnipo ir turėjo net bėgt iš Prūsų nieko nepatyręs.

Visi nepasisekimai tarytum tyčia skverbėsi žandarų viršininkui į atmintį. Dirstelėjo vargšas ant kairiosios pusės savo krūtinės, atsiduso, pasirėmė ant kitos rankos ir toliau keikė likimą ir visas sąlygas, atitolinusias kryželį. Keikė net parubežinius sargus, kad per mažai praleidžia lietuviškų raštų.

IV

Ilgai rymojo Juda Izvergovičius. Ant galo mostelėjo ranka ir ėmė knistis po senas popieras, paliktas pirmiau buvusio žandarų viršininko, — ar ten ko neišras. Tuo tarpu ateina skundas ant Klubo. Nusišypsojo Padleckojus, išpūtė krūtinę ir paglostė kairiąją jos pusę, tą vietą, kuri paskirta naujam kryželiui.

Braukšt pas Klubą krata. Padleckojus su gauja žandarų ir zemškių, su prokuratorium ir šaltyšium pačiam vidurnaktyje užpuolė ant miegančių nusidirbusių žmonių.

— Ar turi lietuviškų knygu? — klausia Padleckojus persigandusio Klubo.

— Turiu.

— Parodyk kur!

— Vai štai ant lentynos: čia kantičkos, dvejios maldaknygės senos ir da pusė užpernykščio kalendoriaus, o daugiau neturiu.

— Vesk į klėtį!

Tuoj žandarai šoko ant aukšto ir iš palėpės išėmė visas senas rubriceles. Iššnipinėję klėties kampus ir plyšius, nulipo žemyn ir apgulė tupyklą. Knygu čia nerado, tiktai ant sienų užtėmijo parašus, sustatytus iš lietuviškų litarų. Palikę zemskį saugoti tupyklą, kiti visi ėmė landyti po visas trobas ir užkaborius, viską versdami iš vietos. Išsigandę ir tūnintiejie kampuose vaikai, užtikti dabar žandarų, pradėjo neišpasakytai klykti, moters — paskui juos vaitoti, šunes staugti. Ant to triukšmo sukilo kaimynai ir visas Virvagalių kaimas sujudėjo, tarytum atėjo sūdnoji diena. Krata pasibaigė jau saulei gerokai pakilus. Nerado daugiau nieko, kaip tik anas knygas ant lentynos, rubriceles palėpėje ir lietuviškus žodžius ant tupyklos sienų. Visus tuos daiktus ir tupyklą paėmė.

Apie priešpiečius tą dieną traukė per Naupilę keli vežimai, vienas paskui kitą. Pirmame sėdėjo Juda Izvergovičius Padleckojus su prokuratorium ir žandaru; antrame Endrius Klubas tarp dviejų žandarų; trečiame, ilgavežimyje, buvo įversta tupykla, maišas, matomai netuščias, ir sėdėjo du žandarai su zemškiu; ketvirtame važiavo du zemskiai ir šaltyšius; penktame žandaras ir zemskis. Naupilės gyventojai, mažas ir didis, subėgo žiūrėt ant tos įstabios, niekad neregėtos procesijos. Prasidėjo įvairūs aiškinimai, viens už kitą keistesnis ir baisesnis, ir visa Naupilė išrodė lyg ūžiantis avilys. Tokį neramų įspūdį sėjo Padleckojus visu keliu, iki neatvažiavo į Senapilę, kur gyveno pats ir turėjo savo kanceliariją. Klubą tuoj išsiuntė su dviem žandarais į Kalvarijos kalėjimą, o tupyklą, liepęs apsiūt audeklu, nusiuntė į Kauną, idant tam tikras žandarų vertikas išverstų maskoliškai lietuviškus sakinius. Pats stvėrėsi prie senų rubricelių. Iki gaidžių žiūrinėjo jas su atida ir keliose rado ranka surašytas kokias ten aukas, aukautojų pavardes ir kitus neaiškius ženklus. Išaiškino sau, kad tai turi būti liudijimai paslaptinės organizacijos.

— Na, garbė Dievui, iš tų knygpalaikių ir tupyklos išeis plati politiška byla,— tarė pats sau Juda Izvergovičius ir nesijausdamas paglostė kairiąją pusę išpūstos krūtinės.

V

Jau kelias savaites sėdėjo Klubas kalėjime, visai nenumanydamas, už ką tapo suimtas. Žinojo, kad policija užpuldinėja ir ima už lietuviškas knygas, bet už maldaknyges tik, rodos, imti negali, o knygos nuo

klėties aukšto juk ne lietuviškos ir ne jo. Tupykla prie knygų nepriguli. Kasžin, ar tik ne už aną pusę seno kalendoriaus? Kitokios kaltės neprisijautė, o ant galo ir kratant nieko daugiau neklausinėjo ir neieškojo, kaip tik lietuviškų knygų.

Labiausiai žmogui rūpėjo apleista į patį darbymetį ūkė. Kas be jo pataikys atlikti savo laiku darbą? Kas prižiūrės gyvuolį? Kas aprūpins namiškių reikalus? Kas mokesčius sudės? Kad ir šiandien paleistų, tai jau vis ūkėje be pragaišties neapsieitų. Na, o jeigu laikys da ilgai?

Į tą tarpą Padleckojus suspėjo padaryti kelias kratas pagal pavardes, surastas rubricelėse, ir persiliudyti, kad ir šiuo žygiu veltui sau žadėjo susekti paslaptinę organizaciją, nesa rubricelėse buvo užrašyta tik užperkamos mišios.

Suspėjo ateit atgal iš Kauno ir tupykla su maskolišku vertimu lietuviškų antrašų. Padleckojus, perskaitęs vertimą žodis į žodį, atrado jame gilesnę prasmę, tinkančią plačiai politiškai bylai. *Popierų nedraskyk*, — maštė, — tai reiškia: nenaikink lietuviškų raštų. Negalėjo tik suimt, ką tokiu būdu reikštų: *nobodyk*. Dėl to spėjo, kad tai yra ženklas paslaptinės organizacijos. Tokį galutinį išaiškinimą Padleckojus duodavo visada, jei tiktai ko negalėjo suprasti, o suprasdavo nedaug. Paslaptinė organizacija tai buvo jo liga. Da būdamas Varšavoje, tankiai pašokdavo iš miego ir, sušukęs: *Karaul! tainaja organizacija!* — vėl užmigdavo. Dabar, užtikus vardą draugystės „Sietynas“ ir nuolat rūpinantis ją susekti, liga perėjo į haliucinacijos formą. Pradėjo rodytis akyse šmėkla paveiksle katės su ilga uodega ir „Sietynu“ vieton akių. Temstant pavakare, Padleckojus jau nerimauja, lenda po lova ir žiūri kur į kampa, iki nepasirodys akyse katė. Tada sėlina pamaži prie katės, stveria ją už uodegos, sušunka: *karaul! tainaja organizacija!* — ir pajutęs, kad rankoje nieko neturi, grįžta vėl po lova. Kartais per ištisą naktį taip kankinasi. Pargabeno Klubą į Senapilę tardyti.

— Ar tu prilipinai tuos lietuviškus žodžius ant tupyklos? — klausia Padleckojus.

— Aš,— atsako Klubas.

— Kam tu juos lipinai? — klausia vėl Padleckojus, užrašęs pirmąjį atsakymą.

— Kad šeimyna žinotų ir nedraskytų popierų, ką aš plyšius užlipinau.

— Ar tu liepei šeimynai juos skaityti?

— Liepiaiu. O kam aš būčiau lipinęs?

— Ar negana buvo vieno sakinio? Kam tu prilipinai net kelis?

— Kad greičiau užtėmytų.

— Ką reiškia žodžiai: *popierų nedraskyk*?

— Tai dabar ir gana — nugi reiškia tai, kas parašyta.

— Ar tu niekad nemokinai šeimynos, kad nenaikintų lietuviškų raštų?

— Iš kur man būtų atėję į galvą?

— O ką reiškia žodis: *nobodyk*?

— Nobodyk na tai nobodyk — o ką daugiau reikš. Na, o ką pagal jus reiškia? — užklausė Klubas.

— Ar kitokių knygų neliepei skaityti šeimynai?

— Aš nė neturėjau.

— Ogi kalendorius?

— O ką ten skaityti? Tik šventės užpernykštės ir jomarkai, o kitos pusės visai nėra.

— Kam davei kitą pusę?

— Niekam. Vaikai turėjo sudraskyti.

— Nuo ko gi tu pats gavai kalendorių?

— Koks čia gavimas — atnešė žmogus ir nupirkau.

— Koks žmogus?

— Nepažįstamas.

— Ar tu pažįsti siuvėją Siūlaitį? — užklausė Padleckojus, ilgiau luktelėjęs.

— Pažįstu. Štai šituos trinityčius jis siuvo.

— Ar jis daug knygų tada su savim turėjo?

— Nemačiau nė vienos.

— Jis pats man prisipažino, kad tada turėjęs daug įvairių knygų ir visiems skaitęs.

— Gali būt, tik aš nemačiau ir skaitant negirdėjau.

— O šituos pažįsti? — užklausė Padleckojus, rodydamas kelias fotografijas.

— Šitų nepažįstu, o anas ar tik nebus Naupilės daktaras.

— Taip. Tai geras žmogus. Ar jis tau neduodavo kartais knygųčių pasiskaityti?

— Buvau pas jį kelis syk, bet ne knygų prašyt, o tik su akimis.

— Ar nežinai tokio žmogaus, kur knygas parduoda?

— Nežinau.

— Matai, aš turiu viską užrašyta ir žinau net, nuo ko tu ėmei kalendorių. Geriau sakyk teisybę,— tarė Padleckojus, neva žiūrėdamas į surašytą popierą.

— Jeigu žinote, tai be reikalo klausiate.

— Tai prisiek, kad nemeluoji! — sušuko staiga Padleckojus.

— Aš galiu prisiekti tiktai prieš kunigą. Kam gi čia ta prisiega ir ko jūs dėl Dievo nuo manęs norite? — tarė Klubas, netekdamas kantrybės.

Da Juda Izvergovičius norėjo toliau kankinti savo auką painiais klausimais, tik prokurorius sudraudė ir tuo pasibaigė tardymas. Nuvedė Klubą pas fotografą, atmušė jį ir nusiuntė atgal į Kalvariją.

Iš Klubo atsakymų ir savo galvos Juda Izvergovičius išvedė šitai: 1) Endrius Klubas prilaikė dalykus lietuviškos spaudos ir platino juos, nesa lietuviškas sakinyus buvo po kelis sykius atkartotas ant tupyklos sienų ir tą sakinį liepė skaityti šeimynai. 2) Pats sakinyus yra pakurstančios prasmės, o jo paskutinis žodis meta aiškų šešėlį ant paslaptinės organizacijos. Apart to, Klubas pažįsta žmones, baustus už lietuviškus raštus.

Visos prigulinių prie Klubo bylos popieros nusiųsta į Varšavą prokuratoriui, o maldaknygės, pusė kalendoriaus ir tupykla nusiųsta į Vilnių, kur naikinami lietuviškos spaudos dalykai.

VI

Netikėtai parsiuočia atgal iš Vilniaus tupyklą su tam tikra popiera, kur paaiškinta, kad prie maldaknygių ir pusės kalendoriaus, prisiųstų sunaikinimui, netyčia pridėta tupykla, kurią, kaip neprigulinčią prie spaudos dalykų, gražina atgal.

— Kaip tai tupykla nepriguli prie spaudos dalykų? — užsirūstino Juda Izvergovičius Padleckojus. — Joje tupi mano politiška byla! O juk ta byla išvesta dėl spaudos dalykų. Palaukite!

Sėdo Juda Izvergovičius ir surašė ilgą ilgą popierą maždaug tokio turinio: „Aš atėjau naikinti lietuvišką spaudą ir noriu atlikti tai sąžiniškai. Pagal mano nuomonę, išnaikinimas lietuviškos spaudos reikalauja naikinimo ne tik knygų ir laikraščių, bet ir kiekvieno daikto, ant kurio lietuviškai parašyta, ar tai bus tupykla, kaip šiuo žygiu, ar kluonas, ar klėtis, ar kitokia troba, tuščia ar pilna. Tai galima padaryti tiktai tąsyk, jeigu ir troba su lietuvišku antrašu bus cenzūros priskirta prie spaudos dalykų. Kad vyriausybei neprisieitų perdaug brangiai siuntinėjimas, pvz., kluono į Vilnių, galima kluoną sudegint ant vietos. Žmonės, kurie gelbėtų tokį kluoną nuo ugnies, reiktų priskirti prie politišku prasikaltėlių ir bausti administratyvišku keliu. Tokiu būdu 1) būtų užkirstas visai kelias lietuviškai spaudai; 2) visada būtų pakaktinai politišku prasikaltėlių, iš ko būtų aišku, kad teisūs Viešpaties Ciecoriaus tarnai atmena šventumą savo pareigų.

Parašė ir, padėjęs pritinkantį adresą, tarė balsiai:

— Pažiūrėsim, ar tupykla priguli prie spaudos dalykų, ar ne.

Dabar Juda Izvergovičius Padleckojus laukia galo Klubo bylos, atsakymo ant užmanyto naujo cenzūros klausimo ir... kryželio.

Klubas, išsėdėjęs kalėjime aštuonis mėnesius, užstatęs kaucijai savo namus, tapo paleistas ir pavestas ypatingai policijos priežiūrai, iki nepasibaigs byla. Sugrįžo žmogus namo ir, išvydęs visą pragaištį apleistoje ūkėje, apsiverkė. Kam, vargše, pasiskūsi ir kas atlygins?

Štai atėjo ir naujai išrinktas vaitas Psarskis, reikalaudamas užmokėjimo užsilikusiu mokesčiu.

VILKAI

Medega kronikoms

Ant upelio, kuriame nežinia ko daugiau: ar vandens, ar smarvės, stovi miestelis, kuriame taipgi nežinia ko daugiau: ar purvyno, ar žydų. Vardas miestelio — Vilkipilė. Užsiliko pasaka, būk paskutinė ragana, išlėkdama per pirmąjį pastatytą toje vietoje plytinį kamina, pasitaisė ant ližės ir tarė:

— Šitą miestpalaikį valdys vilkai.

Iš to mat kilęs vardas. Vienok tiktai paskutiniame laike pilnai išsiaiškino pasakos prasmė, nesa ragana, minėdama vilkus, išpranašavo viršininkus.

Kitąsyk Vilkipilės gyventojai didžiuodavosi, kad čia per prancūzmetį atsilankęs Napoleonas I ir net kalbą kalbėjęs. Rodydavo namus, kur jisai ilsėjosi. Paskiau nepataikydavo jau parodyti tikrų namų ir tik samdytojas viešbučio siūlydavo kiekvienam naujam svečiui Napoleono numerį, ne visada tą patį, bet visada už brangesnius pinigus. Šiandien jau beveik niekas neatmena Napoleono, nes jį išstūmė iš vilkipiliečių atminties kaskart garsesni darbai vietinių didvyrių.

Kokių didvyrių? Žinoma, paviečio viršininkų, nes ikšiol tik vieniems viršininkams lemta būti didvyriais. Jie, stovėdami, taip sakant, ant paviečio aukštybių, ar padarys tai, ko nereikia, ar padarys ne taip, kaip reikiant, ar nepadarys visai, kas reikia,— vis tai atlieka su *patepimu*, o jau tas dalykas kiekvienam darbui suteikia lyg šventumą ir veikėjo galvą papuošia vainiku didybės. Prie tos didybės gali kartais pasišildyti ir žemesni administracijos tarnai, bet ir čia *patepimas* yra *conditio, sine qua non*.

Negalime pasakyti, kad visi Vilkipilės viršininkai būtų lygiai apsigarsėję. Ypač apie pirmiau buvusius turime mažai žinių. Teisybė, ir žmonės da tuomet buvo tamsesni ir nenuvokė, kas yra pažymėtino viršininkų darbuose, o ant galo ir patys viršininkai da nebuvo taip išsitobulinę vaikščioti vien garbės takais. Juo tolyn, juo kronikos pilnesnės.

Kad kartais ir tos pačios žinios da labiau nesumažėtų arba nepražūtų visai, surašysiu čia paeiliui visus Vilkipilės viršininkus ir kitus atsižymėjusius prie jų administracijos sąnarius.

Pirmas Vilkpilės viršininkas. Per lenkmetį buvo apyrubiniu užveizdu ir turėjo didelę valią: galėjo perti kailį dvarponiams, kada tik užeidavo noras. Apsimalšinus maištui, tapo paviečio viršininku ir neteko nagaikos. Pasirodė, kad nagaika buvo išmintingesnė už Zviorskį, nesa be jos nežinojo, nė ką daryti, nė kur kreiptis. Negalėjo nė kunigų įbaust už paspartus, nors gana kabinosi. Iš to pradėjo nerimaut ir kasžin kur dingo.

Lentiajevas

Viršininko pagalbininkas. Buvo pagarbos prieglobėju vagių draugystės Leiser et Cie prie kurios prigulėjo visa Vilkpilės policija, ir neišpasakytai didelis tinginys. Per visą savo tarnavimą nė ant vienos popieros negalėjo pasirašyti pilna pavarde. Parašys, būdavo, *Lentiaj...* ir meta plunksną — prie „Jorčiko“ neprisivaro, ir gana.

Eidamas sykį per miestą, norėjo nusišluostyti nosį ir išmetė į purvyną skepetaitę. Tingi pasilenkti. Tad ima švilpti idėjęs du pirštu į burną. Atbėga žemskis, prie smilkinio pridėjęs delno briauną, ir išsitiesia prieš viršininką, žiūrėdamas jam tiesiog į akis.

— Ar matai? — klausia Lentiajevas, rodydamas pirštu žemyn.

— Matau, vaše vysokoblagorodije! — atsako žemskis, visai negalėdamas matyti viršininko piršto, nes pagal tiesas turi žiūrėti į akis.

— Ar matai, kalės vaike?

— Mmm... vaše vysokoblagorodije! — numykė žemskis, bijodamas nuleist akis žemyn.

— Žiūrėk čia! — suriko viršininkas, tingėdamas jau priminti kalės giminystę.

Tada žemskis pamatė skepetaitę ir paėmė nuo žemės.

— Nušluostyk man nosį!

Žemskis drebančiomis rankomis atliko įsakytą darbą ir skepetaitę idėjo atgal į kišenių.

— Pašol! — nuvarė žemskį, o pats stovi, tingi iš vietos pasijudinti. Tiktai kada užsimanė valgyt, sugrįžo namo. Lentiajevą perkėlė į kitą pavietį, kur neužilgo numirė, sako, tik dėl to, kad jau ir gyventi tingėjo.

Sibaritovas

Žmogus persigyvenęs. Prie jo administracija visai pasileido. Algas činovnikams savo mokėdavo ne pinigais, bet rubežiniais bilietais, iš kurių činovnikai traukė sau pelną ir atlygindavo prigulinčią algą. Rūpinosi vien tik apie pasaldinimą likusio amžiaus. Apsigyveno viešbutyje ir suėjo į artimą pažintį su žydelkiute, šeimininko seserim. Ji turėjo ir daugiau artimų pažįstamų, bet iš jų visų labiausiai gerbė Sibaritovą, nesa kitiems pažįstamiems stačiai atsakydavo: „Aš tik pas poną viršininką einu be kelinaičių“.

Markovičius

Bulgaras. Buvo geras žmogus ir geras viršininkas. Norėjo apvalyt ir padailinti Vilkpilę. Vyriausybė, patyrusi apie tai, pabūgo ir Markovičių pavarė. Viršininkavo tik pusę metų.

Štokas

Buęs žandaras. Turėjo šunį, su kuriuo niekad nesiskyrė. Gyveno labai prastai, išleisdamas ant užlaikymo sykiu su šunim 15 rublių per mėnesį. Didei persekiojo kyšius ir dėl to neteko vietos. Buvo tuo tarpu vienas činovnikas Z., labai dievobaimingas katalikas bažnyčioje, o da labiaus nemielaširdingas plėšikas biure. Su viena ranka žegnojosi, o su kita artimą lupo. Nors kunigai žinojo ir apie nekatalikiškus dievobaimingo činovniko darbus, bet statydavo jį kaip pavyzdį sekimui. Žmonės, kurie neturėjo reikalų biure, sakydavo, kad tas ponas Z. tur būti dievobaimingesnis net už prabaščiaus stirną, kuri taipgi gana tankiai užbėgdavo į bažnyčią. Dievobaimingam činovnikui neparankus buvo viršininkas, persekiojantis kyšius, taigi prisitaikęs pakišo jam koją. Štokas tapo atstatytas.

Rentovičius

Nenorėjo nieko nė žinoti, nė girdėti apie pavietį. Net monopolį kyšių pardavė kitiems. Visą pavietį atidavė savo pagalbininkui Piernikovskui, susikalbėjęs dalintis pelną per pusę. Nuo burmistro gi išsiderėjo pinigais: 10% iš pelno tolydinio, 15% iš pelno *extra* ir *in natura*: artimą pažintį su burmistro pačia. Ir gyveno sau ramiai kaip teisingas žmogus, tarytum nė nenumanydamas, kas aplinkui jį darosi. Pritrūkus pinigų, kartais ir pats mokėdavo atrasti šaltinį. Štai įsakė, kad visame pavietyje būtų įtaisytos naujos blekės su parašais ant kaimų stulpų ir trobų. Pats parūpino blekes, išsiuntinėjo valsčiams ir tik užragino surinkti už tai pinigus, taipgi paties viršininko paskirtus. Na, ant blekių uždirbo gerai, bet su skrandomis nepasisekė. Valsčiai turi pristatyt akrūtams skrandas. Ikšiol vieton skrandų mokėdavo pinigais, pagal viršininko apskaitymą. Vienas valsčius patyrė, kad turi tiesą pats pristatyti skrandas ir kad tai kur kas pigiau išeina nekaip mokant pinigus. Viršininkas, nenorėdamas

paleisti iš rankų gero uždarbio, susiginčio su valsčium, bet pralaimėjo ir buvo numestas.

Piernikovskis

Buvo sau menku činovnikėliu paviečio biure. Pirmąkart atkreipė ant savęs žmonių atidą, kaip Suvalkuose aficerai išpėrė jam kailį pasiguldę lyg mažą vaiką. O tai mat už mergas.

— Jeigu jūs man gailitės šitokių niekų, — tarė pats sau, važiuodamas iš Suvalkų, — tai aš jums paveršiu gendroliaus dukterį!

Tarė tik taip sau, iš piktumo, visai nemąstydamas, kad tas pažadėjimas turės išsipildyti.

Atsilankė pas vieną pažįstamą dvarponį, kur viešėjo tolima giminaitė, gendroliaus duktė. Kasžin, ar Piernikovskis atsiminė išreikštą pagiežą aficerams, ar patį mergina jam patiko ir jis jai, ar namiškiai taip apskriai mokėjo prikalbinėti, minėdami dagi apie didelį kraitį, — tik Piernikovskis neužilgo jau buvo vyrų gendroliaus dukters.

Kraičio, teisybė, negavo nieko, bet uošvis pasirūpino įstatyti jį į viršininko pagelbininkus.

Dabar pats nežinojo, kuo labiau gėrėtis: pačia ar vieta. Iki da nebuvo pirkęs nuo viršininko monopolio kyšių, gėrėdavosi pačia. Kasdien eidavo pats ant pačto ir garsiai klausdavo:

— Ar nėra laiško *Jeja prevoschoditelstvu* mano pačiai?

Kada gi susiderėjo su viršininku dalintis pelną, ėmė gėrėtis vieta. Kiekvienas viršininkas turi savo ypatingus pažvilgius ant būdo ėmimo kyšių ir jų pavidalo. Piernikovskis prie paprasto pavidalo *pinigais* stengėsi gauti kuo daugiausiai aukų *in natura*. Turbūt jam rodėsi, kad, pvz., paršiukas ne taip puola į akis ir kad čia galima sakyti, jog tai ne dovana, tik pirkinys. Prie to, laikėsi senos lenkų sistemos: jeigu neduoda — nedaryti nieko, nesa nėra už ką; jeigu duoda — taipgi nieko nedaryt, idant kas nepasakytų, kad „ima“. Taigi reikalų žmonėms neatlikdavo. Ateis žmogus su reikalu, tai Piernikovskis tuoj:

— Atnešk žąsį!

— Kad jau, pons, žąsį daviau.

— Tai atnešk paršą!

Daugiau nė šnekėte nešneka. Už kelių dienų velka jau žmogus paršą ir eina į kuknią. Išeina ponias. Žmogui nepritinka kitaip pasakyti, kaip šitaip:

— Atnešiau poniutei pauščiuką...

— Tai man, o ponui ką?

Žmogus susigėdinęs grįžta namo nė su ponu nesimatęs, nė apie reikalą nepakalbėjęs.

Rinkime uždarbio daug padėdavo, žinoma, vaitai su raštininkais, bet pasitaikydavo ir kitoki pagelbininkai. Atsilanko pas Piernikovskį pavietinis veterinorius Pazdzernickis ir giriasi:

— Važiuoju šiandien iš Senapilės ir sutinku žydą su skūromis, o be liudijimo. Pagandinau tik žydpalaikį, kad liepsiu skūras sudeginti, tuoj pasiūlė trirublę; aš reikalauju 10 rublių. Sutikome ant septynių, o kasžin, ar visos skūros vertos 10, — nusijuokė veterinorius. — Tai taip darosi pinigai! — užbaigė.

— Juk ir mes mokame ne blogiau, — atsakė Piernikovskis.

— Žinau, žinau ir dėl to ateinu susitarti, ar negalima būtų prigriebti kur skatiko, nes labai striuka... kaimyne! — tarė ir įžymiai mirktelėjo.

— Gerai, — atsakė kaimynas.

Pazdzernickis keliauja namo, o Piernikovskis siunčia du žemskiu į ištikimiausio vaito valsčių pažiūrėti, ar sveiki gyvuoliai. Žemskiai žino, kaip elgtis tame dalyke, ir praneša viršininkui, būk tuose ir tuose kaimuose esąs arklių plautis. Tuoj pasirodo įsakymas paminėtiems kaimams suvest į paskirtą vietą arklius apžiūrėjimui. Atvažiuoja veterinorius ir žiūri per stiklą arkliams į šnerves. Katram tik pažiūrės, — „negerai!“ — sako. Kaip „negerai“, tai reikia arklių užmušti. O Puskepalių Diržius turėjo gražią veislinę kumelę — tokios toli aplinkui nebuvo matyt. Ką sakysite, ir ta „negerai“. Gaila žmogui tokio gyvuolio, taigi, priėjęs prie veterinoriaus ir kimšdamas jam į delną 25-rublinę, prašo:

— Nagi da sykį, pons, pažiūrėkite. Rodosi, kumelė sveika.

Pažiūrėjo da sykį ir ištare: „gerai!“ Dabar žmonės pamatė, ko čia reikia, ir, artindamiesi prie veterinoriaus su keletu užgniaužtų rublių, pagal gyvuolio vertybę, prašė, kad da sykį pažiūrėtų. Kas neturėjo pinigų su savim, tai paėmė nuo kaimyno, o kitas ir namo pabėgėjo. Vienu žodžiu, visas peržiūrėjimas, prasidėjęs nuo „negerai“, pasibaigė „gerai“. Veterinorius nuvažiavo pas Piernikovskį dalintis uždarbį, o žmonės parsivedė arklius atgal, džiaugdamiesi, kad taip pasibaigė. Pasiskūsti kam už aiškų apgavimą jiems nė į galvą neatėjo, nesa žinojo, kad niekas jų neišklausys, kad be reikalo būtų tik gaišatis ir kad įerzinti činovnikai atkeršys da bjauriau.

Piernikovskis pats rūpestingai prižiūrėjo, kad šaltinis aukų neišsektų. Važinėdamas po pavietį, dalindavo vaikams cukrelius, o vyresniems sakydavo:

— Broliai! kas tik turite kokį reikalą, eikite tiesiog pas mane. Nesibijokite, kad ir aš didelis pons, nesididžiuosiu ir kiekvieną pagelbėsiu.

Kurgi žmonės nepaklausys tokios gražios kalbos (o gerai kalbėjo lietuviškai) — pradėjo eiti pas jį net su tokiais reikalais, kuriuos pavesti viršininko prieglobai ir nepritiko, ir neprigulėjo. Na, o mūs žmonelės su tuščiomis rodytis nepratę — vis šiuo ar tuo pasigerina.

Rėklių dvaro darbininkai pasiskundė pačiam ponui Vronskiui, kad užveizda paskyrė jų bulvėms tokį

lauką, kur niekas neaugą. Vronskis atsakė nenorįs kištis į užveizdos dalykus, o užveizda tik graudeno darbininkams kančium ir piktžodžiavo, kada jie nuo pono kreipėsi prie jo. Atsiminė žmonės Piernikovskį ir susitarę visa kuopa nuėjo į Vilkpilę ieškoti teisybės.

— Broliai! aš šiandien neturiu laiko, atekite ryt dieną, — pasakė nusiminęs Piernikovskis, tikėdamas — darbininkai jau antrąkart neateis. Bet apsiriko. Susirinkę ant rytojaus darbininkai, vyrai ir moters, jau ne prašė užtarimo, tik reikalavo. Piernikovskis mato, kad čia ne juokai, liepia darbininkams eiti namo, o pats važiuoja pas Vronskį.

— O tamistai kas galvoj? — atrėmė stačiai Vronskis. — Čion tamista nesikiški, tai ne tavo dalykas!

Piernikovskis, šitaip nupraustas, išėina pas darbininkus, laukiančius ant kiemo, ir taria:

— Broliai! aš čia nieko negaliu padaryti.

— Broliai ne broliai, — atsiliepia vienas balsas, — o tu, rupūže, ko mus apgaudinėjai?

— Aš per tave sugaišavau dvi dienas, ir man dabar iš algos atmuš penkis auksinus! — atsiliepia kitas.

— Aš daviau gaiduką, o nieko nepadarei! — rėkia moteriškė.

— Kvaile! — juokiasi vyriškis, — reikėjo duoti paršiuką, tai būtų padaręs.

Tuo tarpu minioje kasžin kas subraškėjo. Piernikovskiu pasirodė, kad jau laužo pinučius, tai kaip vėjas išpyškėjo į Vilkpilę. Suerzinti darbininkai pareikalavo patį poną pasikalbėti. Tas išsyk bijojo išeit, bet įsidrąsino ir pasirodė per langą.

— Tu nieko nedirbi ir pavalgęs, tai tau vis tiek, — šaukė minia. — Mes simkia dirbame, o da tu nori, kad mes nė valgyti neturėtume ką! Juk mes ne sau, tik tau dirbame!

Vronskis pažadėjo darbininkams atmainyti lauką, ir viskas nutilo.

Visiems žinoma, kaip sunku prastam ūkininkui atsiimt ugniapinigių. Jeigu jau ne pusė, tai tikrai trečia dalis pinigų lieka činovnikų rankose. Piernikovskis iš šito šaltinio per daug jau norėjo semti. Štai Gaisrių Varguliui pasirengė paveržti kone visus pinigus.

— Jau nežinau, nė ką daryti, — skundėsi žmogus pažįstamiems, — su tais ugniapinigiais. Kada tai laukiu, gaišuoju, o negaliu išgriebti savo pinigų, ir gana. Nunešiau Piernikovskiu medaus gorčių — nieko; nunešiau žąsį — nieko; daviau lašinių paltį — nieko; nuvežiau prielaidinuką — tai prakalbėjo: „pažiūrėsiu“. O kada jis pažiūrės, tai Dievas žino.

Ar pats Vargulis susiprato, ar kas jį pamokino, tik apskundė Piernikovskį, kad neatiduoda ugniapinigių. Piernikovskis tarė, jog tai darbas buvusio činovniko Taručio, norėjo iškelt jį iš paviečio, bet, to neįstengdamas, padavė jį sūdą už neteisingą apskelbimą. Užgautas Tarutis jau nesigailėjo ir išdėstė visus Piernikovskio darbus, visas šunystes ir aiškiai parodė, kad su Vargulio ugniapinigiais neteisingai sudarytos popieros: per vėlai apžiūrėta ugnivietė, ne tas vaitas pasirašęs, ne tas mėnesis padėtas, ne ta diena ir t.t. Piernikovskis nesitikėjo tokios dalykų pakraipos ir dabar pats pateko po sūdu. Pradėjo puldinėt ir šen, ir ten, ieškodamas pagalbos. Nors bičiuliai gana triūsė, nors kunigas džiakonas net po kelis kartus mokino liudininkus *meluoti*, nieko nepadare — kaltė per daug buvo aiški. Betardant Piernikovskio bylą, išėjo į viršų toki baisūs dalykai, taip daug į juos įmaišyta didesnių ir mažesnių činovnikų, kad persigandęs gubernatorius nubėgo pas guberninį prokuratorių prašyt, idant užslėptų viską, o paliktų Piernikovskiu tiktai vieną kaltę už perdirbimą popierų, ko jau užslėpti nebuvo galima. Prokuratorius sutiko. Suprantama, tai išėjo ant gero ir pačiam Piernikovskiu. Menkai buvo nubaustas: tik žodžiu. Nuo vietos, žinoma, tapo atstatytas. Beje, Piernikovskis buvo katalikas!

Ž a g a r a s

Iš vaitų, su kuriais Piernikovskis skriausdavo žmones, tik Raudonių valsčiaus Žagaras pateko į kronikas. Tiesa, juk jis ir įžymus buvo. Daug viršininkui darė gero, už tai ir viršininkas laikė jį ypatingoje priegloboje. Ko tik Piernikovskiu prireiks, Žagaras pristato ant tų pėdų. Veždavo viršininkui ne tik nuo savęs, bet da kasmet du kartu kalėdodavo po valsčių: vienąkart su pusvežimiu, kitąkart su pilnavežimiu — vis viršininkui. Prieš kiekvieni rinkimus duodavo jam šimtinę. Ant galo sunku išskaityti visus atsitikimus, kada Žagaras buvo tarpininku arba šaltiniu viršininko uždarbiui. Dėl to gi toks Žagaras valsčiuje buvo nepalytinu viešpačiu: su valsčium darė, ką norėjo, o valsčius jam negalėjo nieko padaryti. Žinojo tikrai, kad ne kas kitas, o tik jis bus vaitu, kol Piernikovskis Vilkpilėje. Žinojo, kad gali savintis valsčiaus pinigus, rinkti neteisingus mokesčius, perdirbti kvitas, klaidingai įtraukti į knygas — už tai nereiks atsakyti, nes užstos viršininkas, kuris iš tų pat šunysčių traukia išvien su vaitu pelną. O jeigu kas pabandė pasiskusti, tai tam pataikė skaudžiai atkeršyt arba pats, arba su Piernikovskio pagalba. Per dienų dienas sėdėdavo girtas karčemoje, ir kas turėjo pas vaitą reikalą, tai atlikdavo jį ne kanceliarijoje, tik pas Mauškų. Vienas valsčiaus susirinkimas reikėjo perkelt ant kitos dienos, nes negalėjo ištraukti vaito iš karčemos. Raštininkas pažadėjo ant kito karto vaitą pristatyti. Susirinkimo dienoje, anksti, susitaręs su Mauškum, pakabino kanceliarijos ženklą ant karčemos, o karčeminį ant kanceliarijos. Ateina vaitas, da neišsipagiriųjęs nuo vakarykščios, ir suka į karčemą. Bet išvydęs kanceliarijos ženklą, sumurmėjęs: „Kad tave! ne čia!“ — nuėjo į kanceliariją. Tik dabar pamatė, kad įkliuvo į slastas, bet turėjo išbūt iki galo ir atlikti susirinkimo reikalus. Juokų dėl tos priežasties užteko ant ilgo laiko, o Žagaras siuto iš piktumo. Kasžin kas jam pasakė, jogei ženklus permainė jo raštininkas. Vieną dieną vaitas surišo jį, įdėjo į vežimą ir, nuvežęs pas Piernikovskį, prašė duoti daktarui apžiūrėti, nesa raštininkas turįs piktąją ligą ir užkrėsiąs visą valsčių. Dagi papirko dvi miesto mergas, kad paliudytų. Žinoma, vaitas tik tyčia taip padarė raštininkui už

permainymą ženklų. Raštininkas iš gėdos pats apleido Raudonių valsčių.

Kitas atsitikimas da labiau įpykino Žagarą. Nuėjo vieną vakarą su koku ten reikalu į Padaržių dvarą. Atsisėdęs kuknioje, šnekučiavo su mergina, kuri lakino šunis. Jauni šuniukai prilakę pradėjo šokinėti apie vaitą. Jis, išėmęs iš kišenius savo blekų, erzinosi su šuniukais, kabinėdamas jų ant kaklo tai vienam, tai kitam. Razba, didelis kudlotas šuo, geriausias namų sargas, pabaigęs vakarienę, taipgi prisiartinio prie vaito, atsisėdo priešais ir žiūrėjo tai vaitui į akis, tai į blekų, tartum malonėdamas, kad ir jam užkabintų. Vaitas užkabino blekų ir Razbai, bet tuomi pat tarpu užsišnekėjo su atėjusia virėja ir Razbą užmiršo. Šuniui nusibodo laukti, taigi atsistojo, lyžtelėjo da porą kartų tuščią geldą ir iškiūtino su bleke į savo būdelę. Vaitas, atlikęs reikalą, taipgi išėjo namo. Tik ant rytojaus pasigedo blekės ir, neradęs jos tikriausioje vietoje — karčemoje, nusiminė.

Dvaro šeimyna tuojau užtėmijo blekų ant Razbos kaklo, bet jos neatėmė, tik šunį praminė „vaitu“, iš ko turėjo visi daug juoko, o ypač maži vaikai, kurie, nusiėmę kepures, ėjo pas „poną vaitą“ su visokiais reikalais ir nešė dovanas. Į trečią dieną vaikai užsimanė atimti blekų sau ir patys pavaitauti, bet nė vienas neišdrįso, nes Razba prie būdelės nelabai prisileisdavo. Akamono vaikas, visų gudriausias, užmanė parinkti, kam išpuls eiti prie Razbos. Sustatęs aplinkui visus vaikus į ratą, ėmė skaityti: *vienaicė, dvaicė, traicė, gerulė, pėdė, lodė, sukmen, dukmen*, dėven, *driks!* „Driks“ išpuolė ant 7 metų vaikiščio, sūnaus Grigo, artimiausio dvarui kaimyno. Vaikiščias pradėjo verkėti. Vieni gąsdino įstumsią jį tiesiog į būdelę, jeigu pats neis, o kiti drąsino, kad nesibijotų ir eitų. Nėr ką daryt. Pasikreipęs šonu, kairiąja ranka pridengęs užpakalį, lyg gindamas jį nuo nelaimės, o tiesiąją atkišęs, artinosi pamaži prie būdelės, drebančiu balsu atkartodamas: „Šuniukas, šuniukas, šuniukas“. Razba gulėjo būdelėje padėjęs galvą ant slenkščio. Pamatęs prisiartinantį vaikiščią, tuoj susiprato: „Jeigu jis sėlina prie manęs su tokia baime, tai turbūt nori padaryti man ką pikto — reikia būt atsargiu“. Pakėlė galvą ir tėjimosi į atkištą ranką. Vos ta ranka palytėjo blekų, būdelėje suburdėjo, ir vos vaikas spėjo atsikreipti, jau Razbos dantys įsikirto į jo užpakalį, į patį minkštimą. Vargšas sukliko ir ėmė bėgti namo, visu balsu šaukdamas: „Va Jėzau! Mamyte! Va Jėzau!“

Motina ravėjo daržą. Išgirdusi vaiko balsą, skubino į pagelbą. Atbėgo iš malkinyčios ir tėvas, turėdamas vienoje rankoje striūgą, o kitoje neužbaigtą dalgiakotį.

— Kas tau? — klausia tėvas.

— Ugi vaitas įkando...

— Kas, vaitas?

Vaikiščias nustojo verkęs, bet dirstelėjo į užpakalį ir, pamatęs kraują, vėl ėmė klykti: „Va Jėzau! Mamyte! Va Jėzau!“

Tėvas metė striūgą, dalgiakotį ir nuėjo tiesiog pas vaitą. Žagaras tuo tarpu buvo karčemoje ir dantimis kilnojo stalą, su kuo visuomet mėgdavo pasirodyti. Įeinant Grigui, laikė dantyse iškėlęs vieną stalo galą, o ant kito galo buvo sustatyta bonkos su alum. Mat, kiek atkels, tiek ir išgers. Grigas stačiai suriko vaitui į akis:

— Tau tik šunim būt, o ne vaitu! Už ką tu mano vaiką įkandai?

Žagaras, negalėdamas pakreipti visos galvos, pakreipė ant Grigo akis lyg bulius ir turbūt norėjo ką greit pasakyti, nes paleido stalą, kuris su trenksmu krito ant žemės, bonkos nulėkė, susikūlė ir alus išsiliejo. Aplinkui pakilo dideli juokai. Vaitui, taip iš netyčių ištiktam, daigi pakilus tokiam triukšmui, tarytum amą atėmė. Dairėsi tik po stalą, lyg norėdamas baloje išlieto alaus atrasti atsakymą. Grigas, nelaukdamas, kada vaitas prakalbės, paėmė du kaimynu kaipo liudininku ir nusivedė parodyti savo vaiką. Žagaras, da neatsipeikėjęs, nuėjo paskui juos. Vaikiščias jau gulėjo lovoje apmazgotas ir apraišiotas.

— Pasakyki, kas tave įkando? — klausia tėvas.

— Ugi vai... — pradėjo, tik, pamatęs patį vaitą, susiprato ir užbaigė: — Ugi dvaro Razba.

— Tai kam tu sakei, kad vaitas? — tarė tėvas rūščiai.

— Ugi ką aš kaltas, kad Razbą vadina vaitu ir jis turi užsikabinęs blekų...

Grigas išvertė akis, kaimynai leidosi juokais, o vaitas tuojau išsprūdo į dvarą nudžiugęs, kad atsirado blekė.

— Antan, — prašo pasisukusio pusbernio, — nukabink štai blekų.

— Nusikabink pats! Ne aš užkabinau, ne aš nė nukabinsiu.

— Snargliau! ar nežinai, kad aš vaitas?

— Kas tu per vaitas! Štai mūs pons Razba dabar vaitas, o tu kasžin ar tiktum jam į šaltyšius.

— Na, na tik, nebūk paikas, nukabink, jeigu prašau, — sušvelnino vaitas, nes matė piktumu nelaimėsią. Jiemdviem besiderant, prisirinko apie Razbos būdelę ir daugiau žmonių.

— Taigi, — atsiliepė panaktinis, — rodos, buvo geras šuo, niekam nieko nedarė, o kaip tik tris dienas pavaitavo, jau ir pradėjo kandžioti žmones.

Tai vienas, tai kitas primetė smagų žodelį, o Žagaras tylėjo ir kentė. Gavęs pagalios blekų, kiūtino pas Mauškų susiraminti.

Neilgai žmogus nė vaitavo potam. Kada tapo išmestas jo prieglobėjas Piernikovskis, tai ir pats negalėjo užsilikti vaitu. Buvo jau pravaitavęs namus, iš valsčiaus dabar neturėjo nė skatiko, o kad buvo visiems įsipykęs, tai ir duonos kąsnio prisijėjo ieškoti kitur, o ne savo valsčiuje.

Apskritai kalbant, geras žmogpalaikis ir didelis mergininkas. Betgi moterų draugystėje nemokėdavo elgtis: ir persūdytais žodžiais drabstydavo, ir rankas turėjo labai neramias. Pats, kaipo viršininkas, niekam pikto nedarė, už tai kitus leisdavo daryti pikta. Jo ištikimas činovnickas Džazga, sekdamas viršininko pėdas, lindo prie vieno ūkininko pačios ir gavo nuo vyro į žandą. Ir gėda, ir pikta. Iš piktumo net 30 ūkininkų apskundė neva už kurstymą emigracijos, ir visus juos viršininkas pasistengė iškraustyti iš paviečio nė nepatyręs, ar kalti iš tikro. Už tokią neteisybę pats likimas atlygino Deržijubkai. Didelėje draugystėje prie visų pabučiavo vieną moteriškę ir gavo nuo kazokų aficiero į antausį. Dėl tos priežasties tapo iš Vilkpilės iškeltas.

Liumpas Lievša

Prievardį *Lievša* (t.y. kairys) gavo jau paskiau, beviršininkaudamas, už tai, kad kyšius imdavo tikrai kairiaja ranka. Numanė, kad vyriausybė turi akį ant dešinėsios viršininkų rankos, taigi jis, gudruolius, paleido į darbą kairiąją ranką, kaipo visai vyriausybės nesaugojamą. Jo dešinioji nežinojo, ką daro kairioji. (Šiandien jau žino, nes „ima“ abiem rankom.)

Užgimė, taip sakant, kaip ir be tėvo; reikėjo būti protestantu, o per apsirikimą apkrikštijo popas; mokinosi pas račių, o pateko tarnauti magazine lenktinių kėdžių; gyveno su motina, o vedė dukterį; buvo prie ligonbučio užveizda, o prisiejo būti paviečio viršininku. Ne pasityčiojimui iš žmogaus atkartuju šitai, o tik norėdamas parodyti pavyzdį, kaip ir ką dirba kartais su žmogum juokdarys likimas.

Na, iš ligonbučio užveizdų į paviečio viršininkus iškėlė Suvalkų gubernatorius P-ovas. Nors tai labai didelė malonė, bet ko nepadarys... tėvas tikram savo sūnui! *Sapienti sat.*

Lievša — žmogus, labai menkai apsišvietęs, bet gudrus, turintis taip vadinamą praktišką protą. Didelis stačiokas ir didei drąsus ne tik žodžiuose, bet ir darbuose. Šlykštus formalistas ir užsivertėlis kaip paprastai žmonės tamsios galvos. Gėdos ir takto neturi, dėl to nepasisiekimai tarp žmonių, stačiai apreiškiantieji klaidas ir duriantieji į akis, jo neapmalšina, tik da labiau įerzina. Žemi, kraugeriški palinkimai jo būde yra nustelbę geresnes žmogaus ypatybes. Eidamas į viršininkus, nežinojo, kas tai pavietis arba valsčius, bet žinojo tą visatinę tiesą, kad viršininkas gali imt, imt ir imt. Tik da nemanė, iš kur galima imti. Kada gi susipažino su administracijos paslaptimis ir pamatė, jog paviečio reikalai tyčia taip supainioti, kad niekas nieko negalėtų susekti; kada patyrė esant pavietyje daug dalykų, kybančių ant nelegališkų pamatų, kurie turėtų griūti nuo vieno žodžio; kada pajuto, kad viską turi savo rankose, gali gąsdinti ir draskyti, o nieks anė cypfels, — išskėtė nagus. Prie jo visa viršininkavimo, t.y. „ėmimo“, sistema atsimainė. Kitąsyk eidavo patys žmonės su reikalais pas viršininką. Lievša gi pats įsako: tu ir tu ateik pas mane su reikalu.

Pajutęs taip tvirtą po savim pamatą, pradėjo rašyti ant popierų savo pavardę tokiomis didelėmis litaromis (pirmutinė išrodė lyg paskutinės kojos lenktinės kėdės), kad net gubernatorius įsakė oficiališkai, idant pavardės litaras sutrumpintų, nesa nežinia, ar čia parašas, ar čia tekstas perbrauktas.

Atvažiavo žmogus į Vilkpilę, galima sakyti, be skatiko. Kada jau apsižiūrėjo gerai aplink save, ėmėsi tuoj prie viešų darbų, o tarp mūs kalbant, prie papildymo savo kišeniaus. Pataisė vieną tiltpalaiķį — kaštavo 60 rublių, o rokunda paduota ant 600 rublių; įtaisė ant upelio lytlaūžas — kaštavo 150 r., o rokundoje buvo 1500 r.; pergrendė vieną ulyčią — tuoj ją žydėliai praminė „auksine“. Kiek iš to paėmė inžinierius, tiek to, bet Lievša ant pradžios jau turėjo. Prie tų viešų darbų Lievša norėjo parsikviesti iš Kauno savo kacapus, bet Vilkpilės žydas Smuilickis neprileido jų. Užpyko ant žydo. Pamatęs vienąkart vakare Smuilickį vaikščiojant po kiemą su liktarna, pasišaukė ir, kirsdamas jam į žandą, suriko:

— Ką? ar tu nori miestą uždegti?

Palikęs sustingusį iš nusistebėjimo žyda, nuėjo sau toliau tarytum nė kam ko.

Pati užtėmijo vienąkart, kad būtų ne pro šalį turėti savo karvę. Gerai. Jomarko dieną Lievša šaukia vieną mėsininką, duoda jam dešimts rublių ir sako:

— Nupirk man karvę, tik žiūrėk, kad būtų dikta ir pieninga.

— Ui, pons viršininke, — tarė žydas, su paniekinimu glamžydamas tarp pirštų popierėlę, — už tokius pinigus tai gera karvė nesiduos nė pačiupinėti.

— Žiūrėk, kad karvė būtų dikta ir pieninga! — perkirto Lievša ir daugiau nešnekėjo. Žydelis matė nieko nelaimėsiąs ir nuėjo žiūrėti karvės — gerai da, kad ir dešimtį rublių gavo. Žinojo, kas tai yra viršininkui prasišokti. Nupirko karvę, kurią Lievša tuojau nusiuntė pas arčiausiąjį kaimyną, dvarponį Vronskį, ant šerimo. Bet už kelių dienų atsiėmė atgal, prašydamas tik atvežti šieno ir šiaudų. Atvežė. Neužilgo siunčia vėl pas Vronskį žemskį pasakyti, kad viršininko karvė šieno nemėgsta — reikia dobilų. Vronskis gi liepė parnešti viršininkui tokį atsakymą:

— Aš neturiu dobilų dalinimui, ir man nepriguli šerti viršininko karvę.

Lievša tuoj pradėjo kabintis prie Vronskio už kelius ir nuo užveizdos sulaukė taipgi nesmagų atsakymą:

— Mums mūsų keliai geri, o jeigu viršininkas reikalauja ant pasagų, tai tegul pasako kiek.

To jau buvo per daug. Lievša užsispyrė ištremti užveizdą iš paviečio. Vronskis pats nuvažiavo pas gubernatorių, apipasakojo visą dalyką ir prašė, idant gubernatorius teiktųsi viršininko priekabės apmalšinti, nesa Vronskis pats bus priverstas apskusti Lievšą ir turės daug ką pasakyti. Gubernatorius liepė Lievšai perprašyti Vronskį, ir taip užsibaigė.

Būdamas pas Vilkpilės kunigą džiakoną, išsišnekėjo apie savo karvę, kad ji dobilus mėgsta, o čia dobilų sunku gauti. Džiakonas seniai jau rengėsi pavesti viršininko prieglobai savo gerą pažįstamą Čiunkį, norintį vaitauti, ir pasinaudojo iš pasitaikiusios progos.

— Turiu aš vieną parapijoną, pas kurį šieno ir dobilų didelis išteklius. O kad jis lyg ketina pasiduotį kandidatams ant vaito, tai ponui viršininkui nesigailės vieno ar kito vežimo dobilų.

— Tai labai gerai pasitaiko. O tu vienu rūpesčiu mažiau.

Į porą dienų Čiunkys atvežė vežimą dobilų, maišytų su motiejukais. Lievša, susitikęs sykį su Čiunkiu, kuris tankiai atlankydavo karvę pažiūrėt, ar da turi pašaro, pagyrė, kad karvė neišpasakytai mėgsta tuos dobilus su motiejukais. Čiunkys vėl atvežė vežimą, o persitikrinęs, jogaį pasigerino viršininko karvei, išdrįso jau viršininkui pasisakyti, kad norėtų į vaitus.

— Pasiduok į kandidatus, — tarė Lievša, — aš prižadū: jeigu turėsi nors du balsu, tai būsi vaitu.

Visi trys buvo pakakinti: Čiunkys, Lievša ir jo karvė.

Atėjo naujas rūpestis.

— Kaip tai gerai būtų turėti savo arklius, — tarė duktė, lyg rūgodama ant purvyno, neduodančio išeiti.

— Turėti arklius juk nedidelis daiktas. Galėsime turėti, — atsakė tėvas.

Iš tikro viršininkui įsitaisyt arklius buvo nedidelis daiktas. Matote, Vilkpilėje gyveno trys žydai, kurie savo rankose laikė prekystę arklių visoje apygardoje ir per Vilkpilę varydavo juos į Prūsus. O jau nuo seniai buvo įvesta, kad žydai mokėdavo viršininkui už kiekvieną arklį: už *košer*, t.y. pirktą, — 2 rubliu; už *pusiaukošer*, t.y. su neteisingu liudijimu, — 3 rublius; už *tref*, t.y. vogtą, be liudijimo — 5 rublius. Taigi Lievša galėjo tuos žydus šokinti pagal savo dūdelę. Saukia visus tris pas save.

— Man reikia poros gerų juodžių. Daugiau kaip šimtą neduosiu.

Žydai suprato ir, nieko nesakydami, atvedė arklius.

— Nu, pons viršininke, šita pora, *auf meine munes*, verta daugiau kaip tris šimtus...

— Sakau, kad daugiau kaip šimtą neduosiu.

Bet nedavė žydams nė to šimto, o tik kortelę išdavė.

Pavažinėjęs kokį ten laiką, vėl šaukia žydus.

— Man šitie arkliai negeri, duokite kitus. Žydai išėjo tylėdami ir tik ant rinkos prabilo:

— Nu? — užklausė vienas.

— Nu? — užklausė antras.

— Nu, ką jūs čia su savo nu, nu... Nu? — atsiliepė trečias. — Aš jums pasakysiu: duokite jam arklius, jeigu norite, aš jau neprisidėsiu, — tarė, nuspjovė ir nuėjo sau.

Likusiu du nusprendė, kad visgi geriau su viršininku nesipykti. Pasitikėjo kada nors išgriebsią nuo savo bendro prigulinių dalį, du vienu išrinko arklius ir nuvedė viršininkui. Lievša įgijo gerus arklius ir da atėmė nuo žydų išduotą anąsyk kortelę ant šimto rublių.

Kasžin kaip patyrė viršininkas, kad prie antros poros arklių viens žydas atsisakė prisidėti. Kada atėjo laikas tam žydui varyti į Prūsus savo arklius, tai Lievša, atsiėmęs ant vietos prigulintį mokestį, nubėgo pats į Kybartus ir žydą su arkliais suėmė. Radęs apart trisdešimties arklių da du šimtu neteisingų liudijimų, liepė varyti žydą su visu kuo atgal į Vilkpilę. Žydas mato, kad negerai. Pakišo Lievšai kelias šimtines ir išsivadavo, o dvasioje pasižadėjo daugiau viršininkui nesipriešinti. Kada, sukakus nuo to laiko keliems mėnesiams, Lievša pareikalavo vėl poros gerų arklių dovanoms gubernatoriui, nė vienas žydelis neprieštaravo nė akyse, nė už akių. Štai kaip reikia vykdyti gerbimas valdžios!

Reikėjo ant žiemos aprėdyti pati ir duktė. Eina Lievša pas šukuotojus šerių žydus neva apžiūrėti jų fabriką ir atranda, būk esą ankšta, darbininkai per ilgai dirbą, kopėčios labai pavojingos ir t. t. Sustato protokolą ir nori paduotį sūdą. Žydelliai sudėjo kelis šimtus rublių, ir viskas pasibaigė kuo geriausiai: be sūdo, be nieko viršininkienė ir jos duktė buvo šiltai aprėdytos.

Atėjo pavasaris, ir vėl reikia naujų parėdų. Pareikalavo Lievša per savo agentus nuo žydų šešis šimtus rublių — negavo. Tada pats perėjo tik per vieną ulyčią ir sustatė trisdešimts protokolų. Visus padavė į sūdą. Sūdas vienok apskūstuosius išteisino. Lievša, taip labai užgautas, liepė apgarsinti sinagogoje, kad nors sūdas ir išteisino, tai jis, viršininkas, nubaus visus administratyvišku keliu. Už tokį saualninkavimą pats pateko į kilpas ir turėjo prašyti žydų, kad užgintų, būk jis sinagogoje neliepęs garsinti nieko. Žydai užgynė, o už tai ir, žinoma, menką priedą pinigais Lievša leido jiems taisyti sienas medinių namų *aukščiau* langų ir *žemiau* langų. Pagal tiesas mieste statyti medinius namus uždrausta. Bet pataisytuose pagal viršininko leidimą namuose likdavo išties tiktai ką langų skylės senos, o šiaip visi namai pasidarydavo nauji.

Lievša jautė, kad šiuo žygiu visgi jam nepasisėkė, kad žydai jį priveikė, taigi taikėsi jiems atkeršyti. Štai išmeta iš rinkos jomarkus į užmiestį. Daugiausiai per tai nuskriausti šinkoriai surinko du šimtu rublių viršininkui, ir vėl jomarkai sugrįžo ant rinkos. Tik šinkoriai ant to nesustojo ir apskundė Lievšą už tuodu du šimtu rublių. Bet jis mokėjo gudriai teisintis prieš gubernatorių, tvirtindamas, būk tuos pinigus paėmęs ant statymo cerkvės, ir, žinoma, du šimtu rublių sudėjo į cerkvės kasą.

Dabar piktumas ant žydų neturėjo nė galo, nė krašto. Taigi užėjus cholera, Lievša su visu pasiutimu užpuolė žydellius baniutyti. Žydai bijojo viršininko labiau nekaip choleros ir darė viską, ko tik nuo jų reikalavo. Tarp daugelio kitų gana ypatingų atsitikimų paminėsime tik šitą. Ant pastatymo Vilkpilėje reikalingo skaitliaus [aip] v[adinamų] išėiginių vietų, arba tupyklų, surinkta iš miesto septyni šimtai rublių ir sudėta į viršininko

rankas. Lievša išrinko pats du turtingiausių žydu, kaipo prižiūrėtoju darbo, ir įsakė, kad už tiek ir tiek dienų viskas būtų atlikta. Praėjus paskirtam laikui, eina Lievša pažiūrėti ir randa, kad da nepadaryta.

— Ar da nepadarėte? — suriko ne savo balsu ant prižiūrėtojų.

Žydai persigandę atliko visą darbą už savo pinigų, o septyni šimtai rublių liko viršininkui. Administratoriaus energija mat ant pikto neišeina.

Važiuoja Lievša į Magdapilę daryti sanitarinę peržvalgą. Paėmęs visą komitetą, policiantus, zemskius, ėmė landyti po žydu gyvenimus, kratyti lovas, laiptot ant aukšto ir t.t. Tą dieną iš pagalvių plunksnos lakiojo ore tarytum sniegas ir visame miestelyje buvo didelis triukšmas. Surašyta tapo daug protokolų, kad rasta didelė sanitarinė netvarka, butai purvini, patalai suskretę ir kopėčios ne visur geros. Protokolus nusiuntė į sūdą. Sūdžia, išklausinęs liudininkus, kaltės neatrado, o viršininkui suteikė tokį pranešimą, kad jis neturėjo tiesos užklupti taip ant gyventojų, veržtis į jų namus ir kratyti patalą; kad kopėčios, pagal pripažinimą abiejų pusių liudytojų, visur geros, taigi jeigu viršininkas nori laiptoti ant aukšto da geresnėmis, reikia turėti su savim savo kopėčios. Tą aiškų sūdžios pasityčiojimą Lievša prarijo lyg šuo muilą ir toliau ganubijo žydelius.

— Ui, jau jis miestą apgraužė, jau jam laikas būtų eit į valsčių, — dūsavo žydai, visai užmiršdami apie cholera. Tik viršininkas iš miesto nesiskubino. Kiek Lievša prisilupo laike choleros pinigų, einančių tūkstančiais per jo rankas, galima numanyti kad ir iš to, jogei prasti zemskiai, tęsiantis cholera, liovė gėrę degtinę, o gėrė vien tiktai koniaką.

Prisiartino laikas išpildyti pažadėjimą, duotą Čiunkui. Čiunkys persitikrines buvo, kad jį viršininko karvė padarys vaitu, ir iš aukšto žiūrėjo ant savo priešininko, kurį visas valsčius norėjo į vaitus išrinkti. Lievša, atvažiavęs ant susirinkimo, pastatė visus šaltyšius su jų lovomis skyrium, pasišaukė Čiunkį, visų akyse paplaksnojo jį per petį, pasakė „*molodec*“ ir, eidamas paskui prie kiekvieno šaltyšiaus paeiliui, atkartoję:

— Ką tu turi prieš Čiunkį?

— Aš nieko, pons viršininke.

— Na, tai tu jį renki, tai sakyk, kad ir tavo žmonės rinktų jį, — ir paplaksnoja šaltyšių per petį, o šaltyšius net kvapą sulaiko iš džiaugsmo, kad taip su juo daro pats viršininkas.

— Vyručiai, tai jau Čiunkį... juk matote, — sako tuojau atsikreipęs į savo žmones šaltyšius, tarytum primindamas, kad už paplaksnojimą jų šaltyšiaus pridera būti dėkingais viršininkui ir neprieštarauti.

Pradėjo mesti giles. Viršininkas, iš aukšto žinodamas, kad valsčius Čiunkio nenori, taikėsi atsisėsti taip, idant negalima būtų mesti ant Čiunkio juodų gilių. Du drąsesniu valsčioniu pasipriešino tokiai neteisybei laike rinkimų.

— Į kozą, kalės vaikai! — suriko Lievša. Kiti valsčionys, matydami, į ką virsta rinkimai, eit namo. Lievša šito nesitikėjo ir iš pradžių nesupaisė, ką daryti. Paskui susiprato ir tuojau išsiuntė raitus šaltyšius gaudyti rinkikus ir gražinti atgal. Bet visų nesugaudė ir rinkimai nuėjo ant niekų. Gubernatorius paskyrė antrus rinkimus. Tada Lievša valsčiaus išrinktąjį vaitą paskyrė ant kandidato, o Čiunkį ant vaito. Taigi viršus buvo viršininko karvės, o ne valsčiaus. Valsčius nė nesiskundė, nesa tai būtų be reikalo. Ne vienur jau taip buvo, o betgi valsčius nelaimėjo, nors ir gubernatoriui skundėsi.

— Žiūrėk, koki bjaurybės muzikai, — mąstė, grįždamas namo, Lievša, — drįsta prieštarauti viršininkui! Kas būtų, jeigu jie žinotų nors paviršium valsčiaus tiesas ir norėtų jas ginti?

Lyg tyčia ir kitame valsčiuje Lievšai nepasisekė ir ką tik per savo smarkumą pats neįkliuvo. Ant susirinkimo Pasienių valsčiaus viršininkas norėjo užvesti, kad ant taisymo kelių dėtų nuo margo, iš ko viršininkai turėdavo didelį pelną. Bet valsčius stačiai pasakė, kad ant to sutikti negali.

— Tai jūs, šunsnukiai, eikite sau į Ameriką, jeigu negalite! — riktelėjo perpykęs Lievša.

— Ciecorius mus gina nuo Amerikos, o tu varai, — atsiliepė vienas iš minios.

— Į kozą maištininką!

Zemskiai ima žmogų ir veda, kur įsakyta, o paskui jį eina į kozą visas valsčius. Lievša norėjo sulaikyti ir įlindo į vidurį minios. Bet čia jį taip suspaudė, žinoma, tyčia, kad kasžin kas su juo būtų buvę, jeigu nebūtų išvadavę zemskiai. Lievša išsiliuosavęs pareikalavo per telegrafą eskadrono kareivių maištui malšinti. Toks pareikalavimas kareivių ir tokiam siekiui neturėjo nė kokio tiesos pamato, ir Lievša pamatė, kad už tai bus striuka. Teisinosi gubernatoriui, būk čia įvykęs nesusipratimas, būk reikalavęs tiktai „karaulo“ prie skaitlingo susirinkimo žmonių. Kad pasiteisinimas būtų buvęs net da kvailėsnis, tai vis gubernatorius būtų Lievšą išteisinęs pagal tą maskolių činovnikijos tiesą, kad paviečio viršininkas, galintis įtaisyti gubernatoriui arklius, kalto būti negali.

Lievša mokėjo laimingai teisinti ne tik save, bet ir kitus. Buvo Vilkipilėje zemskis Mošenikovas, labai turtingas, laikė net trejetą arklių. Teisybė, mūsų miesteliuose zemskiams visiems gerai sekasi, nes į kelis metus padaro pinigų, bet jau Mošenikovas buvo tyčia turtingas. Būdamas vyresniu tarp prastų zemskių, daugiau galėjo kam pikto padaryti, taigi galėjo daugiau ir paimti: nuo 40 Vilkipilės karčemų gaudavo ant sanvaitės po 1/2 rubliaus nuo kiekvienos; nuo duonkepių ir kitų gaudavo taipgi. Vienas duonkepys išvažiavo per jomarką su savo būdele ant rinkos. Mošenikovas tuojau prisikabino. Duonkepys, kuriam jau įsipyko Mošenikovo godumas, paketino jam atkeršyti: davė 10 rublių ir apskundė. Tuo pat tarpu apskundė Mošenikovą viena kaimo moteriškė, kurios dukteriai, užklupęs per nevalią, išveržė rūtų vainikėlį.

Pašaukė jį Lievša.

— Susitaikyk su moteriške ir traukis nuo vietos, tai aš aną skundą paliksiu.

Mošenikovas davė merginos motinai 25 rublius ir susitaikė. Eina vėl pas viršininką.

— Aš pravoslavas, vaše vysokoblagorodije, gelbėkite!

— Negaliu.

— Pasigailėkite, vaše vysokoblagorodije...

— Pažiūrėsiu,— tarė luktelėjęs Lievša ir pažiūrėjo į vieną ir kitą Mošenikovo ranką. Senas žemskis skaitė iš akių viršininko kaip iš knygų ir tuojau išsitraukė pinigų.

— Pa... žiū... rė... si, — atkartojė Lievša, pratęsdamas kiekvieną silabą, o Mošenikovas ant kiekvienos silabos dėjo šimtinę. Tikėdamas, kad viršininkas pasakys kaip aukščiau, tik: *pažiūrėsiu*, padėjo ketvirtą šimtinę ir stabtelėjo. Bet Lievša da pridūrė: *me*, ir Mošenikovas da pridėjo vieną šimtinę.

Viršininkas parašė gubernatoriui tokį išteisinimą Mošenikovo. Ant Naujų metų, sako, gavo Mošenikovas įsautoje bilietą su pasveikinimu ir įsidėjo į kišenių, visai nežinodamas, kad ten yra pridėti keli rubliai. Jis geras žemskis, teisingai tarnauja, ir nieks ant jo niekad nesiskundžia.

Išteisino, ir Mošenikovas liko ant savo vietos.

Lievša jautė, kad jau laikas vėl parodyti gubernatoriui savo dėkingumą, ir užtaisė savo žydus pristatyti ypač gerą porą arklių. Nusiuntė arklius į S... Bet į tą tarpą gubernatorių perkėlė į kitą guberniją, tai jau lyg gėda buvo priimt arklius ir atsiuntė juos atgal į Vilkipilę su oficiališka popiera ir įsakymu, kad arklius vestų ištikimas žmogus kaimų keliais ir kad arkliai gautų po keturis gorčius avižų ant dienos.

Tokiuose atsitikimuose, kur Lievša galėjo prisikabinti ir pats nubausti, tai jam sekdavosi. Bet jeigu tik prisieidavo nubausti per sūdą, lyg tyčia visada pralaimėdavo. Jau matėme keletą tokių atsitikimų, bet nė vienas iš jų taip bjauriai nepasibaigė, kaip „byla dėl kepurės“. Atsikraustė į Vilkipilę daktaras, kuris, kaip neištikimas politiškai, buvo po policijos priežiūra. Tokių žmonių Lievša nekentė instinktyviškai, nes jie žinodavo ir garsiai kalbėdavo apie viršininkų darbus. Laukė tik progos prisikabinti ir sulaukė. Daktaras buvo pakviestas ant susirinkimo kariumeniško komiteto į pagelbą. Atėjo į biurą, o Lievša tuoj prie daktaro: „Tamista pažeidei šitą vietą, nes įeidamas nusiėmei kepurę iš šitos durų pusės, t. y. iš vidaus pusės, o ne iš lauko“.

Ir daktaras, ir visi esantieji sąnariai nusijuokė, bet Lievša užtėmijo, kad čia nesą iš ko juoktis, jis kalbąs rimtai. Teisybė, kalbėjo rimtai. Ant rytojaus surašė protokolą ir padavė tardytojui. Tas, gavęs tokius niekniekius, tyčia stengėsi apversti juos į juokus, idant net pats Lievša susiprastų negerai padaręs. Pradėjo kvosti liudininkus ir po kelis kartus šaukė į savo kanceliariją patį Lievšą, kas jau buvo dideliu nužeminimu viršininko. Paskui su tam tikra komisija išmieravo vietą, daktaro pažeistą, kiek žingsnių nuo durų iki stalo, kuriam daikte įvyko pažeidimas ir t.t. Pagalios atsirado liudytojai, kurie pripažino, jogei toje pačioje vietoje ne vieną kartą pats Lievša, atėjęs su kacapiška skranda ir visai nenusiimdamas kepurės, vaikščiojo ir net švilpavo. Ant galo tardytojas tą bylą atmetė, nesa neatrado kaltės pamato. Tada Lievša surašė ant daktaro skundą gubernatoriui, išrasdamas nesvietiškas kaltes ir taikydamsis daktarą ištremt iš Vilkipilės paviečio. Daktaras taipgi parašė gubernatoriui apie visą atsitikimą ir bereikalingas viršininko priekabas. Gubernatorius gi, apsvarstęs visą dalyką, užtėmijo Lievšai, kad nesidrašytų peržengti savo pareigų rubežius ir ne į savo dalykus nosies nekištų. Tai tau ir kepurė! Tiesa, juk ir gubernatorius jau ne tas...